

πρεβεζανικά χρονικά

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ 18ο

Απρίλιος — Μάρτιος — Ιούνιος 1988

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
 Τριμηνιαίο Περιοδικό ποικίλου
 προβληματισμού
ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΕΔΡΑ: ΠΡΕΒΕΖΑ

Φιεσδέρεται από Έπιπροπή
ΕΠΥΡΟΣ Β. ΝΤΟΥΣΙΑΣ
 Υπόθυρος Ζαλόγγος 33 τηλ. 28375
ΠΡΕΒΕΖΑ

ΧΡΟΝΙΑ Επ
 Απρίλιος - Μάης - Ιούνιος 1988

Υπεύθυνος
 Σπύρος Β. Ντούσιας
 Τηλ. 28.375

Περιεχόμενα

Σελ.	
Διδασκαλία ποιήματος (Κ. Βάρναλη, «Μοιραίοι», Ιωάννη Λέφα, Σχολ. Συμβούλου Δ. Φ.)	1-6
Ο Λορδος Βύρων στην πρέτη του γνωριμία με την Ήπειρο,	7-13
Ανδρέα Καρζή,	
Κριτική στην ανάλυση της Επικοινωνίας, Χρήστου Κ. Λαρέντου	14-18
Ιωάννης Παρδούμης, ο δάσκαλος της Θεοφανείου Σχολής,	
Γεώργιου Μουστάκη	19-25
Σουλιώτες - Ζάλλογα και ποίηση, Γ' Μέρος, Σπύρου Ντούσια	26-35
Η γέρουσια του χωριού μου, Μιχαήλς Γιώτης σ. δάσκαλος	36
Το χρονικό της γνησιότητας των Πέντε Πηγαδιών (11.4.1987)	
Κορετα Φίλου τ. Δ/ντη ΟΑΕΔ	37-40
Βούτεολαγνύτιο, Δημ. Παπαδημητρίου σ. δάσκαλον	41-43
Εισαγωγή στην Αισθητική, Σπύρου Δήμα, δικτυόγρου	43-51
Ανεκδοτο, απόδοση Σπύρου Ντούσια	51-56
Άγιος Κενταύρινος, Οδύσσεα Μπέτσιου σ. δάσκαλον	57-64
Δραστηριότητες Δ. Πρέβεζας	65-67

Υπεύθυνος Τυπογραφείου
 Γ. ΤΣΟΛΗΣ
 Γ. Μιχαηλίδης 4
 Τηλ. (0651) 22.877 & 26.536
Γιάννενα

«Εμβάσματα - επιταγές:
 Δημοτική Βιβλιοθήκη Πρέβεζας»,
 Τηλ. 23.375

Συνεργασία : Επιστολές Κώστας Τζίμος
 Πάροδος Πεδιάδων

Σημ. Το ενυπόγραφα όρθρα κλπ. εμφαίνουν
 μόνο τη γνώμη του συγγραφέα τους.

Σενδρομές Ιδιωτών δρχ. 1000
 Επιπρών, τραπέζων Ν.Π.Δ. Δρχ. 1600
 Εξωτερικού δολ. 20
 Τιμή πεύκους δρχ. 250

«ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ»

Ιωάννη Λ. Λέφα
 Σχολικού Συμβούλου Δ.Φ.

Κώστα Βάρναλη, Οι Μοιραίοι
 (ΚΝΔ. Β. Λυκείου σελ. 143)

Μεθοδος! Ερμηνευτική - Αναλυτική με γνώμονα τον ελεγχόμενο διάλογο.

A'

Παρεία

- α) Σύνδεση ή μη με το προηγούμενο μάθημα.
- β) Στόχοι 1. Η αναπαράσταση της εξαθλίωσης, στην οποία είχε περέλθει η οικονομικά ανίσχυρη καινωνική Τάξη στην Ελλάδα, όταν γράφτηκαν οι «Μοιραίοι». 2. Η εγκατάλειψη του λαού στη μαίρα του από τους πολιτικούς. 3. Η παθητικότητα με την οποία οι «Μοιραίοι - Απόκληροι της ζωής» ανιμετώπιζαν την υφιστάμενη κατάσταση. 4. Η αισθητική απόδαση του αριστουργηματικού ποιήματος των «Μοιραίων». γ) Αφόρμηση ή προβληματισμός για το πέρασμα στο νέο μάθημα: Θα ερωτηθούν οι μαθητές, αν στην πόλη ή την κωμόπολη τους υπάρχουν φτωχοταβέρνες ποιοί συχνάζουν σ' αυτές ποιό ποτό κατά προτίμηση πίνουν: για ποιο σκοπό και τι είδους ατμόσφαιρα κυριαρχεί σ' αυτές τις ταβέρνες. δ) Παρουσίαση του νέου μαθήματος με απαγγελία από το διδάσκοντα. ε) Παύση 40'' για αναπόληση και προβληματισμό της Τάξης. στή Απόδοση του νοήματος από ένα μαθητή με δικά του λόγια. ζ) Ερμηνεία - Ανάλυση. θ) Ανακεφαλαίωση.

B'

Ερμηνεία - Ανάλυση

1. Στην 1η στροφή, κάτι άλλωστε που παρατηρήται στους προλόγους της αρχαίας τραγωδίας, των Πλατωνικών διαλόγων και άλλων λογοτεχνικών ειδών, δηλώνονται ο τόπος, ο χρόνος, τα δρώντα πρόσωπα και ο σκοπός μιας τέτοιας συνάντησης ή σύνταξης.
- Τόπος: Μια υπόγεια φτωχοταβέρνα, από παντού κλειστή, με σκυθρωπή και αποπνικτική ατμόσφαιρα απ' τους καπνούς, τις ανάσες τις βρισιές και την έλλειψη εξαερισμού.
- Χρόνος: «Εψές σαν όλα τα βραδάκια» που με την ενίσχυση του Παρατατικού «πίναμε» και την επανάληψη του «εψές» δηλώνεται η διάρκεια στο παρελθόν με πρόεκτηση της και στο παρόν χωρίς προς στιγμήν ελπίδα αλλαγής, ή έστω κάποιας βελτίωσης της ζωής.

Δρώντα πρόσωπα: Όλη η παρέα. Εδώ δεν επιδιώκεται η εξατομικεύση των προσώπων. Οι «Μοιραίοι» της ζωής και της κοινωνίας όπως ο χορός στην αρχαία τραγωδία, μιλούν με 'ένα στόμα γι' αυτό ο αναγνώστης - ακροατής έχει την εντύπωση, ότι ακούει μια ολόκληρη μερίδα του ελληνικού λαού, την πιο περιφρονημένη και πιο καταπιεσμένη, να διατυπώνει τους καζμούς της και να διεκτραγώδει τη μοίρα της.

Σκοπός: Η φυγή από τη σκληρή Πραγματικότητα της καθημερινής ζωής σε μια έξω-πραγματικότητα, δηλ. τη λήθη του παρόντος και τη βίωση με τη Βοήθεια του παυσίλυπου κρασιού μια τεχνιτής γαλήνης, πρεμίας, και ψυχικής αταραξίας.

Για να είναι πλήρες το σκηνικό της υπόγειας φτωχοταβέρνας, ο Κ. Βάρναλης δεν παρέλειψε να προσθέσει στο Προοίμιο των «Μοιραίων» και την μουσική υπό κρουση πράγμα που φανερώνει τις σκηνογραφικές του ικανότητες, με το «στρίγ κλισμα της λατέρνας» που τατάλληλη ταριασμένη στη διαμένη περίπτωση τονιζει και αυτή την ανάποδη πλευρά της ζωής.

2. Στην 2η στροφή, όπου συνεχίζεται το σκηνικό της ταβέρνας, αισθητοποιείται το φυσικό και το ηθικό περιβάλλον⁷ των «Μοιραίων».

Με τον 1ο στίχο «σφιγγόταν ένας πλάι στον άλλο» δίνονται άμεσα και παραστατικά: α) Η στενότητα του χώρου, ιδιαίτερο γνώρισμα των λαϊκών καπηλειών. β) Η ανασφάλεια και η αβεβαιότητα που συνέδευαν ισοβίως τα πρόσωπα της παρέας.

Εξάλλου διπλή είναι και η σημασία του Ζου στίχου «και κάπου εφτυούσε κατογής», όπου δηλώνεται αφενός η αγανάκτηση των «Μοιραίων» εξαίτιας της κακής τους μοίρας και της μίζερης ζωής τους και αφετέρου ο ηθικός τους εκπειρός, ο υποβιβασμός τους ως ανθρώπινα όντα, στον οποίο - πέρα βέβαια από την προσωπική τους ευθύνη - τους οδήγησε το κοινωνικό και το πολιτικό κατεστημένο.

Σ' αυτό το οφικό σπηλεο, που σε πρώτο πλάνο κορυφώνεται η αθλιότητα τους, οι «Μοιραίοι» κάπως υηφάλιοι συνειδητοποιούν πώς η ζωή τους κατάντησε ένα βάσανο μεγάλο, αφού δύο Βαθιά κι αν ανατρέζουν στα παρελθόν δύο προσεγκτικά κι αν ξεφυλλίσουν το οικογενειακό και το πρωστικό τους ημερόλογιο δεν ανακαλύπτουν έστω και μια φατηρ, χαρούμενην κι ευτυχισμένην πιέρα.

3. Στην 3η στροφή οι «Μοιραίοι» - φαίνεται ότι τους βρήκε η ημέρα και η αυγή, κατά το δημοτικό τραγούδι, στο λαϊκό καπηλείο απευθυνόμενοι στα στοιχεία της Φύσεως δηλ. το ζωαδότη ήλιο, τη γαλάζια θάλασσα, τον απέραντο ουρανό, την κροκόπεπη αυγή και τα χρυσοπόρφυρα δειλινά, που αναρριχώνται στις πλαγιές των βουνών σαν τα ομηρικά κοσμητικά επίβετα, τους έκφραζουν το πικρό παράνονό τους, γιατί, ενώ σ' άλλους χώρους, σ' άλλες προνομιούχες ανθρώπινες υπάρχεις εωαγγελίζουν τη χαρά, την ελπίδα, την ελευθερία και κάθε άλλο πιττυγή ιωνικής εγγύησης.

φορίας, αυτούς τους προσπερνούν με αδιαφορία χωρίς ποτέ ν' αγγίξουν την καρδιά τους.

Ισωμένοι απ' αυτή την οπτική οι «Μαραίοι» δηλ., τη σχέση τους προς ό. τι εξιστορικό τους περιβάλλει, είναι τραγικά πρόσωπα! γιατί ακούσατα έχουν εντελώς αποξινωθεί από την ομορφία της Φύσεως εξαιτίας των βιοτικών ταυτικανούν.

Ο Βάρναλης, που έχει δημιουργικά επηρεαστεί από τη Σαλωμική ποίηση της τελευταίας περιόδου, το συναρμόλικό του 'Άγγελο Σικελιανό και ενδεχαμένως το «συμφώνως τῇ φύσει ἔχην» των Στωικών Φιλοσόφων, εντοπίζει όπως άλλωστε και στο ποίημα «Η Θάλασσα ΚΝΔ ΓΙ Γυμνασίου σελ. 173 - 174, το στήγαντα ευτυχίας του ανθρώπου στην αρμονική του συμβίωση με την προαιώνια Μητέρα και Τραφό Γη - Φύση.

Η αισθητική καλλιέργεια του ανθρώπου μέσω της φυσιολατρείας και της τέχνης ξεκινάει από κάτι πιο απλό, την πρακτική φιλοσοφία του *primum vivere*.

Στην υπόνοια «Γιατί οι «Μαιράροι» δεν κατέφυγαν μόνο τους στη Φύση, ώστε να ξαναβρούν τον αποελευθέρωτο τους Παράδεισο»; Η απάντηση: Γιατί έται θα ξυπνούσε μέσα τους ο Έρωτας της Ζωής. Ή γεννιόταν η αμφισθήτηση για κάθε παραδομένη αξία και θα ωρίμοσε τη δέια της εβένερας.

4. Στην 4η στροφή ο ποιητής, αφού απομαζικοποίησε και στη συνέχεια «ξαταμίκευσε» την πλούτη, αποριθμεὶ τέσσαρες μαρφές οικογενειακής διατυχίας¹.

Του πρώτου των «Μαιράιν» ο πατέρας είναι δέκα χρόνια παράλιος στο κρεββάτι. Του άλλου η γανάκια, άρρωστη από φυματίωση, τη νύσσα που θέριζε κατά εκατοντάδες νιες και παλληκάρια το αι. μισό του 2ο αιώνα, κατάντησε ένα σκιάχτρο (στοιχείο), ένα φάντασμα απ' τις αιμορτύσεις και ο θάνατός της είναι έπιπλη πημερών. Ο γιος του τρίτου βρίσκεται βαρυποινίτης στα ανθίλιαγα και ανθυγειενά μπουντρούμια των φυλακών του παλαμηδιού. Θύμα της αδρίτης ανάγκης λόγω της άδικης κατανομής των υλικών και των πνευματικών αγαθών.² Του τέταρτο ο κόρη εγκαταστάθηκε μόνιμα στο Γκάζι.

Η καπαρίθμηση των οικογενειακών συμφορών καρυφώνεται με την τραγική ιστορία της εκπόρνευσης³ της θυγατέρας του Γιαβή, η οποία, είτε από μεγάλη νέχεια, είτε από αυτήν έρωτά της με κάποιον της παραπάνω κοινωνικής Τάξης, κατέφυγε στους οικους ανοχής της περιοχής του Φωταερίου, δίπλα στην Παλιά Λαχαναγορά. Οι τρεις πρώται της πάρεας χάνοντας τον πατέρα ή τη γυναίκα ή τον γένος έχασαν κάτι,⁴ ένα αγαπημένο και προσφιλέστατο πρόσωπο. Ο τέταρτος, μάλι-

1. Σοφίας Μαυροβεΐδη: Ποποδάκη. Ο Μύρος και η Μουσική στη Βαρνάκη ποιητή: Νέα Ελληνική Δόμος '75 - '76. Αφερεγγών στον Κώστα Βάρνακη. Κέδρος 1977, σελ. 108.

1. Κώστα Ρωμαίου, Λαογραφικά υπαρχύματα στο πολιτικό έργο του Κ. Βαρυβάη, «ΙΑΝΟΣ ΕΠΙΤΑΧΗ»

σπουδέννων 1975, σ.κλ. 107; 2. Μ.Μ. Παπαδάνης, Κώστας Βόρναλης. Μελέτες. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα 1984, σ.κλ. 126.

3. Κώστα Ριμάνη, Λαογραφική υπαίθυνση στο πολιτικό κέντρο του Κ. Βεργκόλη

4. om-n.

με την κόρη, που σ' άλλες ευτυχέστερες περιπτώσεις της πατριαρχικής οικογένειας θα ήταν το στολίδι στο σπιτιού και το κάυχημα των γονιών της, έχασε τα πάντα: βιος, υπερηφάνεια και πιθική υπόσταση.

Επειδή η εκπόρνευση της κόρης θεωρείται ως η μαγαλύτερη συμφορά, που μπορεί να πλήξει μια παραδοσιακή ελληνική οικογένεια, γι' αυτό και τοποθετήθηκε από τον ποιητή στο τέλος των οικογενειακών δυστυχιών ώστε να προξενήσει την πιο βαθιά αισθηση στον αναγνώστη. Η διάταξη αυτή των γεγονότων δεν αποτελεί αισθητικό αξιώμα των νεωτέρων χρόνων, αλλά έλκει την καταγωγή της από τα Ομηρικά Έπη.

Σχετικά με την τέταρτη στροφή θα είχαμε ακόμη να παραπρήσουμε τα εξής: Του πρώτου των «Μοιραίων» παράλυτος είναι ο πατέρας και όχι η μητέρα, αν και κάπι τέτοιο το επιτρέπει ο αριθμός των συλλαβών του στίχου, επειδή α) ήταν ο αρχηγός της οικογένειας β) έπρεπε να ισομεριστούν τα πρόσωπα της οικογενειακής δυστυχίας σε δυο άντρες και δυο γυναίκες. Ενδεχομένη ανισομέρεια στη διάταξη των προσώπων ίσως έβλαπτε την αισθητική αξία ολόκληρης της στροφής.

5. Ύστερα από την «ξαπομίκευση» που πραγματοποιήθηκε στην προηγούμενη στροφή με την απαριθμηση των οικογενειακών συμφορών, οι «Μοιραίοι» όχι πλέον σταν ομάδα, σταν ανώνυμο πλήθος, παρά σταν συγκεκριμένα πρόσωπα, θέτουν ισόριθμα ερωτήματα: Μήπως τάχα φταίει η κακή τους μοίρα; μήπως υπεύθυνος είναι ο θεός που τους μισεί; φταίει όρα η στενή τους αντίληψη ή μήπως φτάχτης είναι το κρασί;

Τα ερωτήματα, όπως ήταν φυσικό, έμειναν αναπόντητα, γιατί, αντί οι «Μοιραίοι» ν' αναζητήσουν στη γη την αιτία της «κόλασης»¹ τους που ασφαλώς ήταν από το ένα μέρος, η πνευματική και η οικονομική τους υποβάθμιση και από το άλλο η δική τους αδρανεία² και μοιρολατρεία, ενδύοντάς την το μανδύα της ασάφειας και της γενικότητας τη μετατόπιση στα σκούρα νεφελώματα του μεταφυσικού υπερέπερου.

Μ' αυτά τα δεδομένα και στην περίπτωση που διπλασιάζονταν ή και πολλαπλασιάζονταν τα ερωτήματα, και αφού «ξακολουθούσαν να διακρίνονται για την ανεδαφικότητά τους, το αποτέλεσμα θα παρέμενε το ίδιο, δηλ. το «ποιας φαταίει»;

Εξάλλου, αν οι «Βαρναλικοί Μοιραίοι», καθώς και οι «Μοιραίοι» όλων των εποχών, είχαν συνειδητοποιηθεί σαν ιαχυρή κοινωνική Τάξη, θα ήταν περιττά τα πολλά και κοντολογικά διστοχά ερωτήματά τους, επειδή είτε με την ψήφο, είτε με τους μεθοδευμένους αγώνες τους θα έθεταν υπό αρφιαστήση το κοινωνικό και το πολιτικό κατεστημένο, που αποτελούσε την κυριότερη αιτία της αθλιότητάς τους, διεκδικώντας ήτοι μια καλύτερη ζωή γι' αυτούς και τα παιδιά τους.

6. Η ταβέρνα στην Βη στροφή, κατακλείδα, προσδιορίζεται από ένα ακόμη χαρακτηριστικό επίθετο, το «ακότεινη» με σημασία υπερθετικού βαθμού λόγω αναθίμασμού του τόνου από τη λήγουσα στην προπαραλήγουσα.

Το «ακότεινη», παντελής απουσία οποιουδήποτε χρώματος φυσικού ή τεχνητού, που κυριαρχεί στους χώρους του λαϊκού καπηλειού, και που σ' ένα πρώτο επίπεδο προσβάλλει το αισθητήριο της οράσεως, τώρα μετατοπίζεται πιο βαθιά, στην ψυχή του ανθρώπου και υποβάλλει εντονότερη την ίδεα της δυστυχίας.

Εξάλλου τα ρήματα κλειδιά, από Παρατατικό που λειτούργησαν στην 1η και τη 2η στροφή, μετατρέπονται σε Ενεστώτες διάρκειας, για να φανεί πως και το παρόν των «Μοιραίων», όπως και το παρελθόν τους, χωρίς ν' αλλάξει στα ελάχιστο, παραμένει ζωφέρ και τρισάθλιο. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο και εξακολουθούν «ακυφτοί» οι «Μοιραίοι», δείγμα των ηττημένων καιτ ων προδομένων που τους περιφρονεί η προνομιαύχη καινωνική Τάξη και αδιαφορούν για τη δυστυχία τους οι λαοπλάνοι και θεωματήτες Πολιτικοί, να πίνουν και πάλι σαν ανώνυμη μάζα το παυσίλυπο κρασί.

Οι κατηγορηματικοί προσδιορισμοί «δειλοί» (άναδροι και φοβιτσάρηδες), «μοιραίοι» (εγκατελειμμένοι από μάρα τους, ξεθαλιωμένοι), «αβουλοί» (ανέγεννοι, ανεγκέφαλοι, αναποφάσιστοι) και κατά κάποιον τρόπο κάτω από τη δυστίωνη επήρεια του αριθμού τρία οδηγούν τους αιμόπτες στην έσχατη ένδεια και στο Μέγα αδιέξοδο. Έτσι οι «Μοιραίοι» «αυτοεγκαταλείπονται στη μοίρα τους»³ και παραιτούνται από κάθε αγώνα, και παραπέρα δράση, ώστε με δική τους ευθύνη και πρωτοβουλία, ν' αλλάξουν προς το καλύτερο τη ζωή τους. Απεναντίσεις ακολουθώντας, αποδειπνισμονία λόγω της οικονομικής, της πνευματικής και της πολιτιστικής τους υποβάθμισης, μια στείρα χριστιανική αντίληψη, περιμένουν το θαύμα, κάποιον άλλον πέρα και πάνω από τον εαυτόν τους, δηλ. έναν «Μεσσία - Σωτήρα» να τους βγάλει απ' το αδιέξοδο και να δώσει νόημα και μορφιά στην όχαρη και «ζώητη ζωή»⁴ τους.

Γ' Ανακεφαλαίωση

1. Μοιραίοι είναι «όσοι από αμάθεια (...) δεν έχουν βρει το αληθινό νόημα της ζωής και δεν αγωνίζονται για την κοινωνική αλλαγή».⁵

2. «Τα ποίημα χτυπούει κείνην τη μερίδα του λαού, που δεν μπορεί να βρει την αιτία της δυστυχίας της και αυτοεγκαταλείπεται στη μοίρα της, περιμένοντας να αυθεί από κανένα «θάρα».»⁶

1. Κώστας Βαρναλή, Αισθητικό - Κρητικό, Έκδοσης «Κέδρος» 1958, σελ. 288.

2. I. M. Παναγιώτοπουλος, Συντομογραφία του Βαρναλή, περ. «Ν. Εστία», Χριστούγεννα 1975, Αφέρεια στον Κώστα Βαρναλή, σελ. 17.

3. Δ.Ν. Ιακώβη, Κοινωνία Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γιαννατζού και Λυκείου, «Τα Εκπαιδευτικά», Αρ. 3, σελ. 61.

4. Κώστα Βαρναλή, Μια απόντηση, Αισθητικό - Κρητικό, Έκδοσης «Κέδρος» 1958, σελ. 288.

3. Οι «Μοιραίοι» του Βάρναλη είναι η «Ελεγέντα» [...] της δυστυχίας των απόκλημάν της ζωής.³

4. Στους «Μοιραίους» συναισθήματα που κυριαρχούν είναι ο πόνος, το παράπονο, η θλίψη, η απογοήτευση, η αγδιά και η απαισιοδοξία. Ωστόσο η απαισιοδοξία τους δεν είναι πεισθάνατη, τύπου Καρυωτάκη, αλλά μια απαισιοδοξία, μέσα απ' την οποία ορθρίζει, έστω θαυμάτικα και αδροστά, τα φωτιά της ελπίδας και μια πίστη για κάτι το καλύτερο. Αν κοιταχτούν πιο βαθιά οι «Μοιραίοι», θα φανεί πως διψούν για μια ποιοτικά ανώτερη ζωή.

Εργασία

1. Να χαρακτηρίσετε το μέτρο του ποιήματος
2. Να εντοπίσετε τις οροιότητες ανάμεσα στους «Μοιραίους» και στη «Θάλασσα» (Κ.Ν.Λ., Γι Γυμνασίου, σελ. 173-174).
3. Γιατί, και πριν ακόμη μελοποιήθουν από το Μ. Θεοδωράκη, οι «Μοιραίοι» αγαπήθηκαν από τον Ελληνικό λαό;
4. Θα μπορούσατε να τοποθετήσετε τους «Μοιραίους» ανάμεσα στα καλύτερα ποιήματα του Βάρναλη και της Ν. Λογοτεχνίας;

3. Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, Συντομογραφία του Βάρναλη, περ. «Νέα Εστία»... όπ. π., σελ. 16.

«Ο ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΤΟΥ ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ»

Ανδρέα Καρδή

Ο Λόρδος Βύρων ανήκει στις μορφές εκείνες που συνδέθηκαν με τόσα πάθη στον Εθνικό αγώνα στου 21.

Ήταν ένας άνθρωπος ρομαντικός στο έργο και στην πράξη, λάτρης της ομορφιάς. Επίσης ήταν μια δύξα κι ένας σταθμός στην Αγγλική ποίηση. Πάθος του επίσης και τα ταξίδια. Ταξίδευε πολύ. Στα διάφορα ταξίδια του στο Βέλγιο και στην Ελβετία γνώρισε τον Σέλλευ που του αφιέρωσε και το Γ' άσμα του Ταύλιντ Χαρολντ. Ο Βύρων είχε μείνει μαγεμένος από την Ιταλία και ξέμυνε τα Μουσεία της δύσα της, τα μεγαλεία της. Η Ιταλία του χάρισε τη μεγάλη στιγμή. Γιατί εκεί γνώρισε και τον Άλεξ. Μουροκορδάτο, που μιλώντας με έξαρση και ενθουσιασμό, προσπαθούσε να προσελκύσει ζένους καθώς και φίλους ή γνωστούς του και να τους κάνει να ενδιαφερθούν για το μεγάλο ξεπηκωμό του γένους του Γένους.

Ο σείμηντος Ελευθέριος Βενιζέλος είπε ανάμεσα στ' άλλα αξιόλογα για τον Βύρωνα «Την σύγχρονη Ελληνική ιστορία την πλούτισε το μαγεμένο όνομα ενός μεγάλου Αγγλου ποιητή». Τα ονόματα «Βύρων-Ελλάδα» έχουν γίνει αξεχώριστα. Κανείς δεν μπορεί να αναλογιστεί Ελλάδα ελεύθερη, δίχως ταυτόχρονα να θυμηθεί και τον Λάρδο Βύρωνα, τον Βύρωνα και το θάνατό του, θυμάτια στην ελευθερία της.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στην κορυφαία του ώρα λίγα πριν βυθιστεί στην «Αιωνιότητα» φώναξε «Ελλάδα ω Ελλάδα Σου χάρισα το χρόνο μου, την υγεία μου, το χρήμα, τώρα δέξου και τη ζωή μου. Τι περισσότερο μπορούσα να κάμω:

Ατίθασους ονομάζει τους Σουλιώτες, μεγάλοι και ανίκητοι στις μάχες. Θαύμαζε τους ανθρώπους αυτούς με τα δυνατά πάθη τους που ήξεραν να τιμούν τη φιλία. «Αγαπάω πολύ τους Ηπειρώτες. Δεν είναι όλοι μουσουλμάνοι οι περισσότεροι από τις φυλές τους είναι Χριστιανικές, αλλά η θρησκεία τους πολύ λίγο αλλάζει τους τρόπους και τα φέραιμο τους».

Σε κάποιο περιστατικό που συνέβηκε σ' αυτόν και τους συντρόφους του, εξ αιτίας της ανικανότητας και της άγνοιας της ναυτικής του Τούρκου καπετάνιου, ταξίδευοντας στο Ιόνιο, το πλοίο έπεσε έξω πλησίον της περιοχής του Σουλιού. Εκεί δέχτηκαν οι Σουλιώτες τους ναυαγαύς με καλοσύνη, τους ατέγνωσαν το ρούχα τους, τους έδωσαν να φάνε και τους χάρισαν το θέαμα ενός χορού γύρω από τη φωτιά κι ενός περίφημου τραγουδιού.

Ο Βύρωνας κατασυγκινημένος τους παρακάλεσε να δεχτούν μερικά φλουριά, αλλά ο αρχιγός των Σουλιώτων του αποκρίθηκε «Θέλω την αγάπη σου κι όχι τα λεφτά σου». Από τότε στη συνοδεία του προστέθηκαν και μερικοί Σουλιώτες που πάντα του κρατούσαν μια ξεχωριστή συντροφιά και τον διασκέδαζαν με το τραγούδια και τους χορούς τους, ενώ πολλές φορές τους ζητούσε να τραγουδή-

σουν το πρώτο Σουλιώτικο τραγούδι που του έκανε βαθειά εντύπωση «Κλέφτες στης Πάργας τα χωρία».

Πως λοιπόν μια τέτοια καλοσυνάτη φυσιογνωμία να μη συγκινηθεί από μια μικρή καταγάλανη και φιλόξενη χώρα που στέναζε κάτω από τον Τούρκικο ζυγό!

Όλα αυτά γέμισαν τη μεγάλη καρδιά του με αγάπη για τον Σουλιώτη, την «Ηπειρο και για το κάθε, τι Ελληνικό που του έδωσαν τη μεγάλη απόφαση να γίνει κι' αυτός μια κηλίδα αίμα στο μεγάλο ποτάμι που χύθηκε για την Ελευθερία της Πατρίδας που εμείς τώρα γευδίμαστε.

II

Το περιπόθητο ταξίδι στην μαστηριάδη Ήπειρο πραγματοποιείται όταν έπι- τέλους το πολεμικό μπρίκι !Spider! φτάνει στις 29 Σεπτεμβρίου 1809 στην Πρέβε- ζα.

Έδω όταν έφτασαν ο Βύρων και ο σύντροφος του Hobhouse, προσπάθησαν να συναντήσουν τον υποπρόξενο της Αγγλίας για να του παραδώσουν ορισμένα συστατικά γράμματα που έφερναν μαζί τους.

Υποπρόξενος της Αγγλίας ήτνα τότε ο Κομινιώτης, ένας ψηλός κι ασυνήθι- στα δυορφος ἄντρας, «Άνωξε την επιστολή, αλλά νομίζω πως δεν ήξερε γράμμα- τα για να τη διαβάσει. Μας καλοδέχτηκε οστόσο και υποσχέθηκε να μας εξυπηρε- τήσει μ' όλη του την ψυχή».

Αυτά μας λέει ο συνοδός του Βύρωνα Hobhouse, γιατί αυτός κρατούσε ση- μείωσεις από τα ταξίδια τους στην Πορτογαλία, Ισπανία, Μάλτα, Πάτρα, Πρέβεζα κ.ο.

Οι πρώτες εντυπώσεις τους από την Πρέβεζα ήταν θλιβερές. Οι δρόμοι χω- ρίς καλνερίμι, με λοστιέρα μονοπάτια που σέρνονταν ανάμεσα σε ξύλινες καλύβες, Τα σοκάκια σκιάζονταν από πλατιό ψωθιά ή καλάμια που προεξέχαν από τις στέγες των σπιτιών.

Σ' αυτά όλα και σε μερικά άλλα δυσάρεστα που μας προκάλεσαν την οργή που είχε προηγηθεί πριν 11 χρόνια, πρέπει να προστεθεί και η άγρια εμφάνιση των Τούρκων. Καθένας κυκλοφορούσε μ' ένα ζευγάρι πιστόλες και ένα χατζάρι στο ζυνθάρι του.

Κυτδόντας από το παραθύρι του σπιτιού του υποπρόξενου, είδαμε ένα νεα- ρό Τούρκο να οδειάζει πιστολιές του πάνω στον τόχο ενός γειτονικού περιβολίου για να τρομοκρατήσει κάτι Έλληνες ναυτικούς που χόρευαν και τραγουδούσαν κά- τι υπό τους ίχους ενός βιαλιού.

Η πόλη της Πρέβεζας είχε περίπου 3.000 κατοίκους. Οι μεσοί από αυτούς ή- ταν Τουρκαλβανοί. Ξεχώριζες εύκολα τοις Τούρκους από τους Αλβανούς από την φορεσιά τους, τη γλώσσα και τη συμπεριφορά τους. Στη συνέχεια ο Χομπάδης ιστορεί τον Χαλασμό της Πρέβεζας από πληροφορίες που συγκέντρωσε από ένα αυτόπτη μάρτυρα Αρβανίτη. Από την Πρέβεζα συνέχισαν το ταξίδι τους για τα Γιάννενα αφού για κεί ήταν ο προορισμός τους.

Επιστρέφοντας από τα Γιάννενα, έφτασε νύχτα στην Πρέβεζα ο Βύρων και δίνει στο ποίημά του Ταξίδια του Ταύλιντ Χάρολντ θαυμάσια και ωραία περιγραφή της τοποθεσίας. Στο όνομα της πόλης όμως, δίνει το περίεργο ποιητικό επώνυμο Ουτρέκη.

Αλλά για αυτό το θέμα ας αφίσουμε καλύτερα να μας μιλήσει ο σειμνηστος Ηλ. Βασιλάς, αφού πρώτα διαβάσουμε μερικούς στίχους από το 70 άσμα του «Ταύλιντ χάρολντ» που είναι μεταφρασμένα από τον Γ. Πολίτη, εκδ. Κωνσταντι- νίδη, Αθήνα, 1895.

Δεν υπάρχει φυσικά αμφιβολία ότι η ποιητική Ουτρέκη από το παραπάνω ποίημα τονίζει ο Ηλ. Βασιλάς είναι ένας μικρός ορμίσκας ανάμεσα Αμφιλοχίας και Βό- νιτσας, ακατοίκητος, άδεντρος, είναι ο κόλπος, μάλλον η μπάκια του Αμβρακικού στην είσοδο του οποίου, αριστερά των εισπλεόντων βρίσκεται η Πρέβεζα. Η κυ- κλοειδής δεξαμενή δεν είναι το Λαυτράκι, είναι το έξω στόμιο του Αμβρακικού που τα δέντρα κοσμούν τους καταπράσινους λόφους, Λιδσα, Αγ. Θωμά, Σκαφιδάκι (κτήμα Κονεμένων).

Και συνεχίζει, δεν υπάρχει αμφιβολία νομίζω, ότι η ποιητική Ουτρέκη είναι η Πρέβεζα, όπου έμεινε ο ποιητής και φιλέλληνας και απ' όπου γράφει την επιστολή τους προς τη μητέρα του. Η Μαργαρώνα, το Βαθύ, είναι μια γραφική, ποιητική, γιο- μάτηλιες κι αμπέλια τοποθεσία, που τα μέρη της ενθουσιάσαν μαγέψανε την ευαι- οθητή ποιητική φαντασία του Βύρωνα.

Τελειώνοντας λέει: η θέση της Πρέβεζας, είναι σε συμκρούση με εκείνη της Κωνσταντινούπολης.

Στις παραπάνω απόψεις συμφωνεί στα Απαντά του ο Γ. Ζαλοκώστας Αθή- να 1903 σελ. 115.

Ο Βύρων ερχόμενος από τα Γιάννενα στην Πρέβεζα, σταμάτησε επίσης στο μεγάλο Ρωμαϊκό θέτατρο της Νικόπολης όπου από τον πάνω από το έδαφος τοίχο χά- ραξε το όνομά του όπως άλλωστε συνήθιζε, καθώς και πολλοί άλλοι ένοι.

Έτσι λοιπόν γράφοντας το ποίημά του ο Βύρων, ίσως να μπέρδεψε τον Ορ- μίσκο Λουτράκι (Ουτρέκη) με το στόμιο της Πρέβεζας του Αμβρακικού, που ταιριάζει στη λυρική περιγραφή του που κάνει στον Ταύλιντ Χάρολντ. Γράφει επίσης στο γράμμα του ότι, επισκέφθηκε την πόλη του Ακτίου. Τέτοια πό- λη όμως ξέρουμε, πως στον χώρο του Ακτίου δεν υπήρχε, εκτός αν εννοεί το Ανά- κτοριο, κοντά στο Μοναστηράκι, που ήταν απακία των Κορινθίων.

Το απίτι που έμεινε ο Βύρων στην Πρέβεζα από πληροφορίες που έχω ακού- σει από παλαιότερους, ήταν εκείνο του Καίσαρα Κονεμένου, πιστό στην εκκλη- σία του Αγ. Ιωάννη του Χρυσοστόμου.

Μια ακόμη πληροφορία που έχουμε και που δεν πρέπει να λημανήσει ο κά- θε Πρεβεζάνος, είναι αυτή της δωρεάς.

Την ευγενική αυτή χειρονομία του ποιητή, την πληροφορούμαστε από τον Ιάννη Λαμπρίδη στα «Ηπειρωτικά Ευεργετήματα». Δώρησε εξήντα διστηλά για την θεοφάνειο Σχολή, προ τεσσαρακονταετίας Πρεβεζα 10/22 Μαΐου 1849.

Σε ένα άλλο πόλι γράμμα του, που τελευταία έτυχε να διαβάσω σε κάποιο βιβλίο που εκδόθηκε με τα γράμματα που είχε ανταλάβει με προσφειλή του πρόσωπα γράφει για την Ήπειρο γενικά. «Την Ήπειρο την είδα καλύτερα από κάθε άλλο Άγγλο, γιατί είναι μια χώρα που απάντια επισκέφτονται ξένοι, εξ αιτίας του διόριου χαρακτήρα των κατοίκων της, παρ' όλο που έχει περισσότερες φυσικές μορφίες, από τις κλασικές περιοχές της Ελλάδας. Κι όμως δεν αξίζουν τίποτα μπροστά σε ορισμένα μέρη της Ηπείρου που δεν έχουν κανένα όνομα και σε μερικούς ποταμούς που δεν βρίσκονται σε κανένα χάρτη».

Ιας κάποτε όταν γίνουν αυτά τα μέρη ποιό γνωστό, να θεωρηθούν σημαντικότερα για την πέννα και το μολύβι, απ' ότι η απεγγιά τάφρος του Ιλισσού και τα έλη της Βοιωτίας».

Πώς λοιπόν εμείς, οι Ήπειρώτες και γενικά άλλοι οι Έλληνες να μην είμαστε ευγνώμοντες απέναντι σε Εκείνον! Ας μένουν χαραγμένα η μορφή του και τα έργα του βαθειά στη μνήμη μας κι ας τον πιμούμε με κάθε λαμπρότητα μια φορά το χρόνο, αφού η προσφορά του για την Πατρίδα μας υπήρξε μεγάλη.

III

Τα παπούτσια του Λόρδου Βύρωνα

Στην προσπάθειά μου να ανακαλύψω διάφορα στοιχεία για την Πρέβεζα και την Ήπειρο γενικά, δανείζομαι ή αγοράζω βιβλία ξένων περιηγητών, λαογράφων, ιστορικών κ.α. που πιστεύω ότι θα με βοηθήσουν στο έργο μου, που κάποτε θα ολοκληρωθεί αν και χρειάζεται να κοπάσω αρκετά ακόμα, εκτός το οικονομικό που απαιτείται, αλλά αυτό δεν με τρομάζει.

Ένα από τα βιβλία αυτά στην κατοχή μου βρέθηκε τελευταία κι αυτό που έχει το τίτλο «Ρούμελη» και που ο συγγραφέας του είναι αγγλικής καταγωγής.

Το ονομά του Patrick Leigh Fermor γεννήθηκε το 1915 και έλαβε μέρος στον στρατηγείο του ελληνικού στρατού στην Αλβανία και αργότερα στην Κρήτη.

Μετά τον πόλεμο έκανε αρκετές περιοδίες στην Ελλάδα γράφοντας τις ταξιδιωτικές του εντυπώσεις.

Ανδρεας στα διάφορα γεγονότα που εξιστορεί, βρίσκεται και η ιστορία της αναζήτησης των παπουτσιών του Λόρδου Βύρωνα.

Ας δούμε όμως πώς διαδραματίστηκαν τα γεγονότα αυτά που έφεραν στο φως της δημοσιότητας το όλο Βέρα.

Όλα ξεκίνησαν μια βροχερή μέρα όταν επισκέφτηκα το φίλο μου Anthony Holland. Είμασταν καλεσμένοι για πρωινό στο γειτονικό σπίτι, από σπίτι της λαϊδη Wentworth που ήταν διαέγοντη του Βύρωνα. Μας δέχτηκε ευγενικά και στη συνέχεια μας διηγήθηκε ορισμένα γεγονότα από τη ζωή της και αργότερα μας οδήγησε σ' έτη ώρα θαυμάζοντας τα διάφορα αντικείμενα, τα πορτραίτα και τη στολή του λόρδου.

Ξαφνικά πή λαϊδη μας οδήγησε στο γραφείο της. Ψάχνοντας αρκετή ώρα, πάνω στο μεγάλο, γεμάτο τραπέζι, βρήκε τελικά αυτό που ζητούσε. Ήταν μερικά γράμματα, που ο αποστολέας τους ήταν ένας Αυστραλός ναυτικός και τα είχε στείλει από το Μεσολόγγι. Στα γράμματά του αναφέρονταν στον Έλληνα στου οποίου το σπίτι φιλοξενούνταν και που στη κατοχή του βρίσκονταν τα παπούτσια του λόρδου και ήθελε να τα παραδώσει στους απογόνους του.

- Θα ήθελα να τα είχα, αν ανήκουν πρόγραμμα στο προπάτο μου. Είπε η λαϊδη.

Της ζήτησα να μου δανείσει τα γράμματα υποσχόμενος ότι θα επικοινωνούσα με τον κάτοχο των παπουτσιών.

Από την Αγγλία έγραψα στον κάτοχο των παπουτσιών και μου απάντησε ευγενικά, ότι πράγματι θέλει να παραδώσει τα παπούτσια στους απογόνους του λόρδου, δεν ήθελε όμως να τα στείλει με το ταχυδρομείο φοβούμενος μήπως χαθούν. Λίγο αργότερα βρισκόμουν κιόλας στον Αστακό Αιγαίου και ακέφθηκα πως φθάνοντας στο Μεσολόγγι μέσα σε δύο μέρες θα ταχτόποιούσα το θέμα. Απλώς θα ρωτούσα που βρίσκεται το απίτι του κυρίου...

Εδώ όμως μπερδεύτηκαν τα πράγματα. Είχα ξεχάσει το όνομα του κατόχου των. Πίστευα όμως πως σε μια μικρή πόλη όπως το Μεσολόγγι, δεν θα ήταν δύσκολο να τον ανακαλύψω. Πρώτα πήγα στο ταχυδρομείο να τηλεγραφήσω στη λαϊδη Wentworth. Έκει ρώτησα τον υπάλληλο αν γνωρίζει κάποιον που είχε στη κατοχή του τα παπούτσια του λόρδου Βύρωνα. Διαστυχώς δεν ήξερε τίποτα ούτε και οι ανάδελφοι του καθώς και ο ίδιος ο διευθυντής. Η είδηση απλώθηκε αύτοντα σ' όλο το ταχυδρομείο. Ρώτησατε στο Δημαρχείο. Έχουν εκεί ορισμένα πράγματα του λόρδου. Ο δήμαρχος ίας γνωρίζει κάτι.

Όμως ούτε ο δήμαρχος γνωρίζει κάτι σχετικό. Από παντού φεύγαμε απογοητευμένοι. Από τους κληρικούς, από την Αστυνομία και από τις Τράπεζες. Δεν απέμεινε καφενείο που να μη πιούμε ένα ποτήρι πριν αρχίσουμε τις ερωτήσεις. Στην απέλπιση μας ρωτούσαμε ακόμα και άγνωστους διαβάτες στο δρόμο.

Περιπλανήθηκαμε στους δρόμους από μεσημεριάτικη ζέστη και σε λίγο φτάσαμε στο κήπο των Ηρώων.

Εδώ κάτω από τα δέντρα βρίσκονται στη προτομές και σι οδριάντες των πρώτων του Μεσολογγίου. Το δύγαλμα του Βύρωνα είναι το μόνο ολόσωμο που βλέπει κανείς στο κήπο, ενώ γύρω του βρίσκονται κι αυτά των άλλων φιλελλήνων που αγωνίστηκαν και θυσιάστηκαν για μια ελεύθερη Ελλάδα. Απογοητευμένοι γυρίσαμε στο κατάλυμά μας. Έκει μας περιμένει μια νεαρή και ευγενική γυναίκα. Το πρώσωπό της έλαμψε μόλις μας είδε. Μας ρώτησε αν είμαστε έμεις αυτοί που ψάχνουν για τα παπούτσια του λόρδου Βύρωνα.

Είχε ακούσει πως ψάχνουμε για αυτά. Ανήκαν στο θείο της μας είπε το όνομά του... Αμέσως θυμήθηκα τ' όνομα του αποστολέα και κατόχου των παπουτσιών. Θα μπορούσαμε να τον επισκέψουμε σε μια ώρα περίπου. Ήταν ένας μεγαλόσωμος άντρας μεταξύ εξήντα και εβδομήντα χρονών. Η ανηφόρα του ήταν αρραβωνιασμένη μ' ένα αξιωματικό πυροβολικού και αυτή τη στιγμή ήταν αποσχολημένη με την ετοιμασία της υποδοχής μας.

Ο οικοδεσπότης μας καλοσώρισε και έβγαλε το γράμμα που του είχα στείλει. Ανάμεσα στ' άλλα πράγματα που ξεχώριζε πάνω στο τραπέζι, ήταν και ένα πακέτο καλοραμένο που είχε το σχήμα ενός ποδιού.

Τον ρώτησα αν τα είχε κληρονομήσει. Παρόλο που ο παπούς και η γιαγιά του, είχαν δει πολλές φορές το λόρδο Βύρωνα δεν είχαν επικοινωνήσει μαζί του.

Ο παπούς και η γιαγιά του, είχαν πάρει μέρος στη μεγάλη έξοδο του Μεσολογγίου, είπε και μας έδειξε το γιαταγάνι του παπού του. - Αυτά είναι τα φυσίγγια του, ξαναπέ ενώ εμείς θαυμάζαμε τα δύο καλοδουλεμένα κουμπούρια. Και αυτή είναι η μπαλάσκα του.

Αφού κατάφεραν να σωθούν, συνέχισε, όταν τέλειωσε η ναυμαχία του Ναυρίνου, επέστρεψαν στο Μεσολόγγι και ο παπούς μου άρχισε να φτιάχνει κάκια και να ασχολείται με το εμπόριο. Βγήκε στη Μεσόγειο και έφτασε μέχρι την Ιταλία. Ο πατέρας μου συνέχισε το εμπόριο κι εγώ το ίδιο. Τα σπίτι αυτό χτίστηκε από τον πατέρα μου. Τώρα οι καιροί άλλαξαν, είπε και σώπασε για λίγο. Τα παπούτσια του Βύρωνα, συνέχισε αναστενάζοντας, πως έφτασαν σε μένα...

'Όταν ο Βύρωνας βριαλόταν στο Μεσολόγγι, πήγαινε και κηνυγούσε πάπιες στη λιμνοθάλασσα. Βαρκάρης του ήταν ένας νέος άντρας, ο Γιάννης Καταῆς. Αυτός είχε τρεις κόρες. Οι δύο βαντρεύτηκαν και έφυγαν, η τρίτη πήγε στα Ιεροσόλυμα κι έγινε καλόγρια. Υστέρα από πολλά χρόνια ξαναγύρισε αλλά ήταν πιο γριά ανήμπορη. Δεν είχε οικογένεια και της έδωσε ένα δωμάτιο στο σπίτι μου να μένει.

Θα ήταν γύρω στα 1920-21. Τα τελευταία χρόνια της ζωής της τα πέρασε εδώ μαζί μας. Λίγο πριν ποθεί μου έδωσε ένα πακέτο. Σ' αυτά μέσα υπήρχαν διάφορα χαρτιά, βιβλία καθώς και τα παπούτσια του Βύρωνα.

Τα παπούτσια τα είχε δώσει ο λόρδος στον πατέρα της. Ο λόρδος τα φορούσε μόνο στο σπίτι. Ο πατέρας της δεν τα είχε φορέσει ποτέ, τα κράτησε σαν ιερό κειμήλιο και τα έδωσε στην κόρη του και αυτή σ' ερένα.

Με αργές κινήσεις άνοιξε το πακέτο και άρχισε να ξευτλίγει το χαρτί. Ήσως επειδή στη μνήμη μου είχα την ελληνική ενδυμασία του λόρδου, περίμενα να αντικρύσω ένα ζευγάρι τσαρούχια που είναι απαραίτητο συμπλήρωμα της φουστάνελας.

'Ουως μόλις ανοίχτηκε και το τελευταίο χαρτί, αντικρύσαμε ένα ζευγάρι ελαφρές παντόφλες από μαροκάνικο δέρμα, κεντημένες με λεπτή σταυροβελονία από κίτρινη μεταξωτή κλωστή. Με συντριβή τις πήραμε στα χέρια.

Τα σημάδια στις σόλες μαρτυρούσαν τη γνησιότητά τους. Η δεξιά σόλα ήταν λίγο στραβωποτημένη.

Για μας τα αντικείμενα αυτά ήταν κάτι το συνταρακτικό. Αφού φωτογραφήσαμε, μετρήσαμε και ζωγραφίσαμε τα παπούτσια, ο οικοδεσπότης μας τα ξανατύλιξε. Δεν μπορούσε μας είπε να αποχωριστεί τα οικογενειακά και ιερά αυτά κειμήλια. Σε λίγο θα παντρεύσταν η ανηψιά του και αυτά θα ήταν ένα μέρος της προΐκας της. Και έτοι θα περνούσαν στους απογόνους του.

'Ενοιωθε ένοχος που άλλαξε γνώμη και ζήτησε συγγνώμη. Του υποσχεθήκαμε πως κανείς δεν θα τον παρεξηγούσε γι αυτό. Κατόπιν ευχηθήκαμε το νεαρό ζε-

γάρι και αποχαιρετίστηκαμε. Αμέσως έγραψα στον εκδότη μου στέλνοντάς του τα σκίτσα, ενώ τις φωτογραφίες βα τις έστελνα μόλις εμφανίζονταν. Καθισμένοι σ' ένα τραπέζι στο καφενείο, αναρωτηθήκαμε γιατί αυτές οι τόσο ασήμαντες αναμνήσεις μας γέμιζαν με ζωντανή ευχαριστηση και ενθουσιασμό;

Η απάντηση είναι πιαχένα ζευγάρι παπούτσια ασφαλώς θα ήταν ασήμαντα αν δεν ανήκαν στο λόρδο Βύρωνα.

Οι σκεψέις μας ήταν αφιερωμένες σ' αυτόν. Στα διπλανό τραπέζι και παρέσερόντων, τραγουδούσαν ένα κλέφτικα τραγούδι. Δεν ήταν παράξενο που μιλούσαμε μόνο γι' αυτόν. Στη διάρκεια του ταξιδιού μας στη Βορειο δυτική Ελλάδα βρίσκομε πάντοτε σημάδια της παρουσίας του ακορτιαμένα παντού: Στα Γιάννινα, Διαδώνη, στα στενά της Πίνδου, το μοναστήρι της Ζίτας, ο Αχέροντας, το Σούλι, η Πάργα, Κεφαλλονιά, η Πρέβεζα, ο Αμβρακικός, η Ακαρνανία και η Αιτωλία.

Πόσο έκπληκτοι και ταπεινωμένοι θα ήταν οι συκαφάντες του Βύρωνα στην Αγγλία αν μπορούσαν να προβλέψουν το μέλλον. Αντίθετα απ' ότι στη πατρίδα του, η θύμιαή του εδώ παραμένει ζωντανή.

Πολλοί αναρωτήθηκαν πια να ήταν τα συναλοθήματά του για την Ελλάδα. Οι έλληνες ήταν ο μοναδικός λαός που ανάμεσά τους αισθανόταν ευτυχισμένος. Ήθελε να δώσει και τη ζωή του γι αυτή τη χώρα, όπως και την έδωσε.

Τα τραπέζια γύρω μας είχαν αδειάσει. Μόνο μια παρέσερόντων είχε απομείνει. Ένας μας ρώτησε: «Τα βρήκατε;» τα παπούτσια εννοούσε. Τους διηγηθήκαμε την ιστορία. Κάποιος μουρμούρισε: «Ήταν ένας αξιοθαύμαστος άνθρωπος. Αληθινός ήρωας». Ο Βύρωνας ρώτησε ένας άλλος «Δικός μας είναι». «Φυσικά και είναι δικός μας» είπε και ύψωσε το ποτήρι με τη μετάνια λέγοντας: «Αιωνία του η μνήμη»

Καρόλης Ανδρέας

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Χρήστου Κ. Λαρδυτζός:

Βλέπω με πολύ ανησυχία κοντά στην αύξηση της χρήσης των πρεμιστικών και του ταυγάρου να αυξάνεται τελευταία και η χρήση στα μεγάλα κυρίως αστικά κέντρα- ενδός ακόμα εισαγόμενου είδους, της ψυχανάλυσης που κινδυνεύει να γίνει πλέον μόδα και που προβάλλεται από πολλές πλευρές σαν το «κλειδί» για τη λύση πάρα πολλών προβλημάτων μας, επιδερμικά ή καθόλου αγγίζοντας την ουσία και τις αιτίες των γεγονότων.

Χωρίς να διεκδικώ το αλάθιτο, θα ήθελα να προχωρήσω σε μια κριτική μιας από τις πιο μοντέρνες τάσεις της ψυχανάλυσης που ξεκίνησε πριν από μερικά χρόνια στην Αμερική και που προβάλλεται τώρα στην Ελλάδα πολλά υποσχόμενη. Επίσημα ονομάζεται «ΣΥΝΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ» (από τον Αγγλικό όρο TRANSACTIONAL ANALYSIS). Και θα το κάνω γιατί εκείνο που με απασχολεί ιδιαίτερα είναι το αν μπορεί η ψυχανάλυση να λύσει τα προβλήματα ενδός εργαζόμενου ανθρώπου, που βρίσκεται σε ψυχική υπερένταση γιατί βλέπει το βιοτικό του επίπεδο να πέφτει, παραδοσιακές αξίες να εκποιούνται, το παιχνίδι ανάμεσα στο «όραμα» και στο «εφικτό» να αναγορεύεται σε επίσημη στρατηγική, η απογοήτευση η αποζένωση και τελικά η αδρανοποίηση, να κατατρέψει σαν γάγγραινα το σώμα όλων των ελπίδων.

Στα 1951, ο νευροχειρουργός Γ. Πένφιλντ, χρησιμοποιώντας έναν γαλβανικό καθετήρα, άγγιζε τον κροταφικό φλοιό του εγκέφαλου ασθενούς του διοχετεύοντας χαμηλό πλεκτρικό ρεύμα. Ύστερα από αειρά τέτοιων πειραμάτων διαπιστώσωε διότι ο εγκέφαλος του ανθρώπου λειτουργεί σαν ένα υψηλής πιστότητας «μαγνητόφωνο» που καταγράφει κάθε εμπειρία- ακριβώς όπως συμβαίνει- από τη στιγμή της ΚΥΤΤΑΡΙΚΗΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ (αύλληψης).

Είναι γεγονός ότι η διαδικασία αποθήκευσης πληροφοριών στον εγκέφαλο είναι μια χημική διεργασία βάσει της οποίας καταγράφονται γεγονότα και εμπειρίες που είναι όλες αρνητικές και όλες θετικές. Όπως πάντως, και να είναι αυτές οι καταγραφές η αναπαραγωγή τους μπορεί να είναι ακριβέστατη.

Δηλαδή, όταν από τα υποσυνείδοτα ενδός ατόμου κάποιες εμπειρίες - κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες- επανέλθουν στη συνέδηση (μνήμη) το άτομο μπορεί να βιώσει και πάλι όχι μόνο γεγονότα που καταγράφηκαν στον εγκέφαλο του όταν ήταν ακόμη 5 ή 6 ετών αλλά να βιώσει ταυτόχρονα και τα αισθήματα (θετικά ή αρνητικά) που συνδέονται με αυτές τις εμπειρίες.

Οι εμπειρίες λοιπόν καθώς και τα αισθήματα που συνδέονται με αυτές και που είναι αποθηκευμένες στον εγκέφαλο από πολύ παλιά καθορίζουν τη φύση των σημερινών ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΩΝ (δηλ., ενέργειών και συμπεριφοράς) του καθενός μας.

Σύμφωνα πάντα με την θεωρία της «ΣΥΝΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ» η προσωπικότητα του ατόμου συντίθεται από τα είδη 3 μέρη:

1. (ΓΟΝΕΑΣ)
2. (ΕΝΗΛΙΚΟΣ)
3. (ΠΑΙΔΙ)

Ο Γονέας δεν είναι το ίδιο πράγμα με τον πατέρα ή τη μητέρα, «ΕΝΗΛΙΚΟΣ» εδώ δεν σημαίνει το άτομο που έχει φτάσει σε κάποια ηλικία και το «ΠΑΙΔΙ» δεν έχει καμιά σχέση με αυτό που υποδηλώνει η λέξη στην κυριολεξία.

Οι τρεις αυτές ψυχολογικές καταστάσεις, μας λένε οι εισηγητές αυτής της θεωρίας, υπάρχουν σε όλους τους ανθρώπους και είναι καταγραφές στον εγκέφαλο πραγματικών γεγονότων, που τα πιο σημαντικά από αυτά έχουν συμβεί στα 5 πρώτα χρόνια της ηλικίας.

Αναλυτικώτερα:

Ο ΓΟΝΕΑΣ περιέχει κανόνες, νομοθεσίες νόμους, αλλά και τα χιλιάδες «μη» και «όχι», που έχει δεχθεί ο άνθρωπος στην νηπιακή του ηλικία, καθώς επίσης και κάθε θετικό μόνημα (χάδια, παιχνίδια, χαρόγελα, κλπ.). (Τροφοδοτικός γονέας). Η «έρατηη» που έχει το νήπιο από το περιβάλλον του, το αναγκάζουν να δέχεται και να αποτυπώνει στον εγκέφαλο του τα μυνήματα αυτά χωρίς να έχει τη δυνατότητα να αξιολογήσει. Αργότερα, όσο προχωράει η ηλικία (και στο βαθμό που ο καθένας μας έχει τη δυνατότητα να εκπαιδεύεται να κάνει κάτι τέτοιο), οι πληροφορίες που περιέχονται στον «ΓΟΝΕΑ» επανεξετάζονται και βελτιώνονται με την περίοδο, ή αντικαθίστανται με άλλες που ταιριάζουν. Αξίζει να σημειωθεί, πως πέρα από τους φυσικούς γονείς, άλλες πηγές «γονειακών» πληροφοριών για το παιδί είναι τα μεγαλύτερα αδέλφια αλλά και άλλα πρόσωπα που έχουν εξουσία απέναντι του (π.χ. νηπιαγωγάς).

Το «ΠΑΙΔΙ», αποτελείται από τα αισθήματα που δημιουργήθηκαν από όσα είδε και άκουσε το νήπιο. Το νήπιο δεν έχει τη δυνατότητα να αξιολογήσει μια θυμαρική ματιά. Κάτι τέτοιο μπορεί μόνο να του δημιουργήσει αρνητικά αισθήματα για τον εαυτό του. Με βάση αυτά τα αισθήματα το νεαρό άτομο καταλήγει στη λεγόμενη «αρνητική αυτοεκτίμηση». («Δεν είμαι εντάξει», σκέφτεται για τον εαυτό του)

Παράλληλα όμως με τις «ΟΧΙ ΕΝΤΑΞΕΙ» καταγραφές, το παιδί έχει και κάποια θετικά αντισταθμίσματα που προκύπτουν από τη δημιουργήση του, την περιέργεια του και τις πρωτίες που τυχόν θα έχει.

Οι δημιουργοί της θεωρίας της «ανάλυσης των συνδιαλέξεων» μας δεβαιώνουν ότι μπορούν τα θετικά ή αρνητικά αυτά συναισθήματα να αναπαραχθούν σε αποιασθήποτε φάση της ζωής ενδός ατόμου και να την επηρέασουν ανάλογα. (Άναρωτιέμαι πόσες θετικές καταγραφές μπορεί να έχει το μικρό παιδί ενδός άνεργου ή ενδός

διαζευγμένου ζευγαριού).

Ο «ΕΝΗΛΙΚΑΣ» είναι η διαπίστωση που έχω ότι μπορώ να κάνω κάτι (να πάρω κάποια απόφαση ή να αναλάβω κάποια δράση) που να προέρχεται από τη δική μου συνείδηση μετά από τη στάθμιση δεδομένων.

Ο «ΕΝΗΛΙΚΑΣ» στηρίζεται στη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών. Η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας του εξαρτάται από την ωριμότητα ενός ατόμου. Κατά τη γνώμη μου η ωριμότητα ενός ατόμου εξαρτάται κύρια από την ποιότητα των πληροφοριών που παίρνει, από την ικανότητα του να αξιολογήσει σωστά και να κατατάξει αυτές τις πληροφορίες και φυσικά από την ελευθερία που μπορεί να έχει ώστε να μπορεί να αναλάβει δράση χωρίς τον κίνδυνο άδικων τιμωριών. Αναφραγμέναι αν ο Έλληνας; ψηφοφόρος είχε ποτέ τη δυνατότητα αντικειμενικά να αξιολογήσει το έργο των ανθρώπων που με την ψήφο του ανέδειξε στην κυβερνητική εξουσία, πόσες φορές μπόρεσε να ψηφίσει με ανεπηρέαστη συνείδηση και γιατί τόσες πολλές φορές αναγκάστηκε να ρίξει την ψήφο του όχι σε αυτούς που πίστευε, αλλά σε αυτούς που του υποσχέθηκαν πώς αν τους ψηφίσει θα τον αφήσουν ήσυχο για τα φρονήματα του ή σε αυτούς που του υποσχέθηκαν διορισμό.

Ο «ΕΝΗΛΙΚΑΣ» της θεωρίας της «συνδιαλεκτικής ανάλυσης» είναι ένα computer που καταλήγει σε αποφάσεις επεξεργαζόμενος πληροφορίες από τρεις πηγές:

α) τον ΓΟΝΕΑ

β) το ΠΑΙΔΙ και

γ) τα δεδομένα που έχει συσσωρέψει και αυσαρεύει συνεχώς.
Θα ήθελα στο σημείο αυτά να εκφράσω κάποιες θέσεις μου.

Αν όντως έτσι έχουν τα πράγματα και πράγματα η προσωπικότητα του καθενός μας είναι συνάρτηση ενός ΓΟΝΕΑ, ενός ΕΝΗΛΙΚΑ και ενός ΠΑΙΔΙΟΥ, εκείνο που προβάλλεται σαν πρώτο ερώτημα είναι το πώς μπορεί κανένας να αναγνωρίσει στη δική του προσωπικότητα ποι από τα τρία αυτά στοιχεία είναι το κυριαρχούσα μπορεί να λειτουργεί κατά κανόνα τα θετικά και δημιουργικά επίπεδα και του ΓΟΝΕΑ και του ΕΝΗΛΙΚΑ και του ΠΑΙΔΙΟΥ.

Ο άνθρωπος σαν αν που λειτουργεί σε κάποια κοινωνία, λειτουργεί αρμόδιος: διαμορφώνει και διαμορφώνεται από τους θεσμούς της. Τα κοινωνικά πρότυπα συμπεριφοράς πλέθονται κύρια και ουσιαστικά από αυτούς που ασκούν την εξουσία. Τα πρότυπα αυτά μας επηρέαζουν καταλυτικά.

Ο Πρωταρχάς πριν από 2000 χρόνια περίπου τόνισε πώς τα θεμέλια μιας υγιούς κοινωνίκης - πολιτικής ζωής είναι η «ΑΙΔΩΣ» και η «ΔΙΚΗ».

- Η «ΑΙΔΩΣ» με την έννοια του αισθήματος αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ των ανθρώπων και της ευαισθησίας στην κοινή γνώμη και
- η «ΔΙΚΗ» με την έννοια του περι δικαιου αισθήματος.

Τέτοιες έννοιες δεν μπορούν να αναπτυχθούν έξω από την κοινωνία. Τη ζωή δημοσίας της οποιαδήποτε κοινωνίας επηρέαζουν αποφασιστικά και κατευθύνουν οι πολιτικές αποφάσεις αυτών που ασκούν την κυβερνητική εξουσία.

Πόσο υπάρχει σήμερα - στη δική μας κοινωνία- ΑΙΔΩΣ και ΔΙΚΗ;
Να ένα θέμα, κατά τη γνώμη μου, βασικότατο που αξίζει να διερευνηθεί.

Εγώ ισχυρίζομαι πως η τήρηση των εννοιών αυτών έχει εναποτελέσει στη φιλοτιμία του καθενός μας και πως τίποτε σήμερα δεν υπάρχει που να δηλώνει την υπαρξη πολιτικής βούλησης και κατεύθυνσης προς τη στέρεωση της ΑΙΔΟΥ και της ΔΙΚΗΣ. (Θα ήταν ευχής έργο να αρχίζει μέσω του περιοδικού μας ένας διάλογος πάνω σε αυτό το θέμα).

Όταν λοιπόν ο καθένας μας γυρίζει στο σπίτι μετά τον κάμπο της δουλειάς, φορτωμένος με την αβεβαιότητα και την ανασφάλεια του αύριο, κατά πόσο έχει τη δυνατότητα να λειτουργήσει:

- 1) απέναντι στα παιδιά του, σαν τροφοδοτικός ΓΟΝΕΑΣ; 2) απέναντι στη γυναίκα του σαν ωριμός ΕΝΗΛΙΚΑΣ;
- 3) απέναντι στον ίδιο του τον ευατό σαν δημιουργικό ΠΑΙΔΙ;

Όταν η παραπληροφόρηση και η τακτική της μέσης αλήθειας μαστίζουν την κοινωνική μας ζωή, πώς μπορώ νηφάλια και αντικειμενικά να σταθμώσω τα αρνητικά μου σημεία και να τα βελτιώσω;

Κατά τη «ΣΥΝΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ» με βάση τις καταγραφές που έχει ο καθένας μας στο Ζωντανό ΓΟΝΕΑΣ – ΕΝΗΛΙΚΟΣ – ΠΑΙΔΙ ισοθετεί απέναντι στη ζωή και στους άλλους τις «έχης θέσεις»:

- 1) ΕΙΜΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ – ΕΙΣΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ
- 2) ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ – ΔΕΝ ΕΙΣΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ
- 3) ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ – ΕΙΣΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ
- 4) ΕΙΜΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ – ΔΕΝ ΕΙΣΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ

Η κατεύθυνση που δίνεται απ' τους οποδούς της «Συνδιαλεκτικής Ανάλυσης» είναι ότι πρέπει να οδηγηθούμε στη θέση (1).

Νομίζω ότι ειδικότερα η θέση «ΕΙΜΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ – ΕΙΣΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ» σαν κύρια κατεύθυνση της «Συνδιαλεκτικής Ανάλυσης» μπορεί να είναι ιδιαίτερα λαθεμένη.

Αν οδηγεί στην αποδοχή πεποιθήσεων, ιδεών, απόψεων, και ενέργειών τρίτων χωρίς κριτική και έρευνα του αν πρωθυΐν ή όχι το κοινωνικό συμφέρον που τελικά πρέπει να μας απασχολεί.

Αν οδηγεί στον εφησυχασμό και στην επανάσταση για το μέλλον μας.

Αν πάσχει από εγκαντρισμό και εθελοτυφλία μια και «ΕΙΜΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ» μπορεί κάλλιστα να σημαίνει: «Έγώ, αυτός είμαι, αποδεχτείτε με όπως είμαι, μη με κουράζετε με κριτικές».

Ο σοφιστής Πρωταρχάς διατύπωσε, (Θεαίτητος 152 α), τη θέση: «ΠΑΝΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΜΕΤΡΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΣ» υποδηλώνοντας ότι ο άνθρωπος (σαν έννοια γένους και όχι ο κάθε άνθρωπος ατομικά) με τις διανοητικές του δυνάμεις μεταφυσικές παρεμβάσεις μπορεί να κρίνει τον κόσμο που τον περιβάλ-

λει. Δεν μπορεί και δεν πρέπει να στηριζόμαστε σε τίποτε άλλο έξω από τον άνθρωπο για να αποτιμήσουμε και να κρίνουμε τον κόσμο.

Τη θέση αυτή του Πρωταγόρα παραποίησε και παρεμμήνευσε ο Πλάτων και τυρρανήθηκαν πολλοί διαβασμένοι από αυτή την παραποίηση που ήθελε τον κάθε άνθρωπο ατομικά σαν μέτρο αξιολόγησης των πάντων. Και πάνω εκεί στηρίχτηκαν τάσεις απαράδεκτες, ηθικές που προσπάθησαν να διακαιολογήσουν «ευπρέπηση ατομικών μικροσυμφερόντων και να δώσουν άφεση αμαρτιών, έστω και αν παράλληλα αποδέχονται ότι ο άνθρωπος είναι ζώα κοινωνικό και δεν μπορεί να λειτουργήσει έξω από την κοινωνία».

Και βλέπουμε στην εποχή μας να αναβιώνει ο ατομικισμός σ' όλο του το μεγαλείο και να αναβιώνει η άποψη ότι *IHOMO HOMINI LUPUS* («ο άνθρωπος για τον άνθρωπο λύκος»).

Πώς λοιπόν θα μπορούσα να αποδεχθώ και να συγχωρήσω τη θέση «ΕΙΜΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ — ΕΙΣΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ» αν αυτό σημαίνει ότι κλίνω τα μάτια μου στις αδυναμίες, τα λάθη, την ΕΚΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΞΙΩΝ γιατί έτσι νομίζω πως υπηρετώ το αισθηματικό του αμοιβαίου σεβασμού των ανθρώπων.

*****
Απρίλης 1988
ΧΡΗΣΤΟΣ Κ. ΛΟΡΕΝΖΟΣ
ΕΒΑΝΣ 2 - 11143 ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛ. 2516941.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΧΟΥΜΗΣ Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΦΑΝΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Στη Θεοφάνειο Σχολή, στον μοναδικό πνευματικό φάρο του τόπου μας, που στα χρόνια της Τουρκικής σκλαβιάς έμαθαν οι πατέραδες μας γράμματα, δίδαξαν πολλοί και μεγάλοι δάσκαλοι.

Ο πιό διακεκριμένος ήταν ο Ζαγορίτος Αναστάσιος Σακελάριος. Δίδαξε πρώτος στο καινούργιο ιδιόκτητο κτίριο της Θεοφανείου Σχολής, που κτίστηκε, με χρήματα του κληροδοτήματος Αν. Θεοφάνη. Ο Π. Αραβαντινός γράφει για τον Σακελάριο «του φωτοπαρόχου ανδρός της Ηπείρου», ο Γούδας αποδίει «στην ευδόκιμη διδασκαλία του Σακελάριου τον χρυσούν ούτω ειπείν, αιώνα των γραμμάτων εν Ηπείρῳ», ο δε Σπ. Σλάμπρου ομολογεί πως χάριν σ' αυτούν «η Ζωαιμαία Σχολή προήχθη εις μεγάλην περιοπή».

Με δάσκαλο και πνευματικό άνδρα αυτού του αναστήματος ξεκίναει η Θεοφανείος Σχολή, την προσπάθεια της να διαπαιδαγωγήσει τους νέους, μετά την κατακευή του νέου κτηρίου;

Εκείνος όμως που έκανε μεγάλο έργο και άφησε εποχή, ήταν ο μεταγενέστερος Ιωάννης Μπαχούμης, γιατί ήταν ο διακεκριμένος δάσκαλος και δίδαξε συνεχώς περίπου μισό αιώνα, θεωρήται δε ο δάσκαλος του γένους από τον τόπο μας.

Ο Ι. Μπαχούμης γεννήθηκε στην Πρέβεζα το 1840, γράφει στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας το 1858 και πήρε αριθ. μητρώου 804, όπως πρακτύπτει από το τίτλο σπουδών που παραβέτω.

ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Ο Κύριος Ιωάννης Δ. Παχούμης εκ Πρεβέζης, δοκιμασθείς κατά τον νόμον ενεγράφει εις το μητρώον του Πανεπιστημίου και κατετάχθει εις την φιλοσοφική Σχολή.

Επίσημον τούτου μαρτύριον έστω τα γράμματα τάδε, την αφραγίδα του Πανεπιστημίου και την υπογραφήν του Πρυτάνεως φέροντα.
Εν Αθήναις τη 18 Σεπτεμβρίου 1858

ο Πρύτανης Δ. Σ. Στρούμπος

Ο Ι. Παχούμης όπως φαίνεται από τον πάρα πάνω τίτλο σπουδών, φοίτης στο Πανεπιστήμιο από το 1858 μέχρι το 1863.

Για κάθε νέο έτος φοίτησης, ο εκάστοτε Πρύτανης έγραφε στην πιοσ σελίδα Ευαγγάγνωστες υπογραφές πρινάνεων είναι οι «Εῆσ», κισχεί δια το ακαδημαϊκό έτος 1860-61, εν Αθηναι τη 17 Σεπτεμβρίου 1860, ο Πρύτανης Αριστ. Πάλλης, Επίσης «ισχεί και δια το έτος 1861-1862, Αθήναις τη 22-9-1861, ο Πρύτανης Κ. Ασώπιος Το 1863 κλείνουν οι σπουδές, ο τίτλος υπογράφεται και αφραγίζεται.

Το χρόνιο που φοίτησε στο Πανεπιστήμιο, ανέπτυξε φίλεις με συμφοιτητές του, που αργότερα διακρίθηκαν στα γράμματα, επίσης γνώρισε αρκετούς άλλους ανθρώπους των γραμμάτων. Ο Κώστας Μαργαρώνης συγγενής του Ι. Παχούμη ή ήταν κόρη του επίσης Ιωάννη Μπαχούμη, εξαδέλφου και κληρονόμου του Δασκάλου μου είπε πως συχνά φιλοξενούσε, φίλους του των γραμμάτων στην Πρέβεζα, όπως τον Καμπουράγλου και ότι είχε σε χειρόγραφα μεγάλο συγγραφικό έργο. Το έργο του αυτό χάθηκε μετά τον θάνατό του, λίγα χρόνια προς το 1912, γιατί ο αγγράμματος κληρονόμος του δεν υπορούσε να εκτιμήσει την αξία του. Το χρόνια εκείνα συνηθίζετο οι ικανοί και εργατικοί δάσκαλοι να γράφουν βιβλία χειρόγραφα. Έχω δημοσιεύσει στους Αντίλαλους του Συρράκου, αποσπάσματα από χειρόγραφο βιβλίο του Αποστόλη Σακελαρίου, που δίδαξε στο Συρράκο (1872-1875).

Ο Ι. Δημάρατος του οποίου ο πατέρας διαδέχθηκε τον Ι. Παχούμη στην Θεοφάνειο Σχολή, που είχε τότε δημοτικό και Σχολαρχείο, γράφει σχετικά για τον Ι. Παχούμη, «εδίδαξεν ο ως υπότροφος της κοινότητας και υπό την προστασίαν του Αναστασίου Καλού, εις το εν Αθήναις πανεπιστήμιον σπουδάσας φιλοσοφίαν Ιωάννης Παχούμης, όστις από το έτος 1865 μέχρι τον θάνατό του, επι τεασαράκοντας και πλέον, ενεσάρκωσεν εν Πρέβεζη την έννοιαν του διδασκάλου του Γένους και πατρός των μαθητών, διδάξας και διαποιδαγωγήσας τέσσερες όλας γενέας. Μετά τον θάνατον του Παχούμη η σχολή εκτός βραχυτάτου διαστήματος, καθ' ο διηγήθηνεν αυτήν ο Φίλιππος Δημάρατος, παρήκμασε, περιέλθωσα εις χέρας αμάθων διδασκάλων μέχρι οι κατωρθώθει βραδύτερον η ίδρυση ημιγυμνασίου».

Τα χρόνια που απούδαξε «κας υπότροφος της κοινότητας» στη Αθήνα ήταν «υπό την προστασία του πρεβέζανου Αναστασίου Καλού».

Ο Αν. Καλός ήταν από τους πιο σημαντικούς Πρεβέζανους του περασμένου αιώνα, με μεγάλη πολιτική δράση με κρίσιμες ώρες για το Έθνος. Την νύκτα της 1ο προς 11 Οκτωβρίου, που έγινε η έξωση του Οθωνα η τηρμελής προσωρινή Κυβέρνηση, υπό τον Δημ. Βούλγαρη τον όρισε «Διευθυντή της Διοικητικής Αστυνομίας Αθηνών και Πειραιώς» «σημαντική θέση για κένες τις ώρες. Ως βουλευτής Αθηνών διακρίθηκε στη Βουλή του 1864, όπως γράφει η ιστορία του Ελληνικού Έθνους της εκδοτικής (τομ. ΙΔ).

Επίσης είχε σημαντική θέση στην κοινωνία της Αθήνας. Όταν πέθανε, άφησε όλη την περιουσία του στην Πρέβεζα. Εκτελεστή της διαθήκης του, όρισε τον στενό του φίλο Νικ. Μαύροκορδάτο, γιό του πρώην Πρωθυπουργού Αλεξ. Μαύροκορδάτου και πρώτου εξαδέλφου του Χαριλάου Τρικούπη.

Την εκπαιδευτική δουλειά, του Ι. Παχούμη, που σε λίγα χρόνια απέδωσε σπουδαίο έργο με εθνικές πορετήσεις την εκτίμησαν οι Πρεβέζανοι και περιέβαλαν τον προσωπό του με σεβασμό.

Συνέπεια της εκτίμησης της δουλειάς και της εμπιστοσύνης που είχαν στο πρόσωπό του Ι. Παχούμη, πολλοί Πρεβέζανοι, από το 1873 για πρώτη φορά και μετά αφήνουν στην Θεοφάνειο Σχολή με διαθήκης πολλά περιουσιακά σποιχεία και διάφορα ποσά για οικονομική της ενίσχυση, αυτοί που προσέφεραν είναι οι «Εῆσ» α) Την 16-6-1873, ο Θεόδωρος και Αικατερίνη Τσιντώη εκληροδότησε τρία κατοικήματα στην αγορά και δύο ελαιοστάσια με 200 συνολικά ελαιόδενδρα με την υποχρέωση να προικοδοτούν από τα εισοδήματα τους και μια άπορη κόρη σε ώρα γάμου.

β) Την 2-9-1880 ο Σωτήριος Αλεφαντόπουλος - Κερασοβίτης, άφησε το Σπίτι του.

γ) Την 13-7-1881, ο Χαράλαμπος Βίτσας δύο κτήματα.

δ) Την 13-1-1889, ο Αντώνιος Θεοχάρους ένα ανεμόμηλο - αποθήκη.

ε) Την 28-1-1891, ο Σπυρίδων Γιακουμής ένα ελαιοστάσιο από 230 ελαιόδενδρα.

στ) Την 20-3-1891, ο Κωνίνας, Χρ. Καλοβός, δύο εργαστήρια.

Ω) Την 15-1-1905, ο Κοσμάς Σπ. Ρέντζος, ένα ελαιοστάσιο από 52 ελαιόδενδρα.

η) Την 23-1-1906, ο Χρήστος ψηλοδημήτρης όλη του την περιουσία, συγκειμένη από σπίτι, καφενείο ελαιόδεντρα.

θ) Την 13-12-1907, ο Ιωάννης Βερίτσης ένα σπίτι.

ι) Την 14-11-1908, ο Ευάγγελος Αθαν. Κωστοντής, όλη την περιουσία του.

ια) Την 4-2-1909, ο Απόστολος Ρίζος το 1/3 από το εισόδημα δύο σπιτών του, ενώ το υπόλοιπο 2/3 διέθεσε στο Σχολείο Συρράκου.

ιβ) Την 26-2-1914, η Μαρία χρ. Τήκα, όλη την περιουσία της.

Διέθεσαν για ενίσχυση της Θεοφανείου Σχολής χρηματικό ποσό.

Η Μαρία Σκέφερη, την 30-1-1881, η Αγγελική Τσακαλώτου την 28-1-1882, ο Βασίλης Δ Καραβέλας Λέππας τη 14-10-1885, ο Νικόλαος Περδικάρης την 9-3-1889, ο Γεώργιος Κονεμένος -Βεΐς, την 8-12-1891, ο χριστόφορος ρίζος, την 12-2-1901 και ο Χρήστος γ. Τσίκας την 8-5-1904.

Από αυτούς οι Απόστολος Ρίζος, χριστόφορος ρίζος και Χρ. Τσίκας, ήταν Συρρακιώτες, από τους πιο πλούσιους κατοίκους της Πρέβεζας του περασμένου αιώνα με πολλές δραστηριότητες και μεγάλη κοινωνική δράση.

Ο Χριστ. Ρίζος, που είναι από τους πιο μεγάλους ευεργέτες της Πρέβεζας (Νεκραταφείο, οικόπεδο Νοσοκομείου κ.α) και του Συρράκου, ήταν και πνευματικός άνθρωπος, με την διαθήκη του το 1903, άφησε στην Θεοφανείο Σχολή και την βιβλιοθήκη του «ευρισκομένη εν τη οικίᾳ μου».

Η διδασκαλία του Ι. Μπάχουμη και γενικά το έργο της Σχολής (Δημοτικό - Ελληνικό) παράλληλα με την μάρφωση απέδιδε και έργο Εθνικό.

Οι νέοι με την μελέτη της αρχαίας Ελληνικής ιστορίας, γνώμωσιν και πίρων, αρκετά σποιχεία, από το πνεύμα και τον πολιτισμό των αρχαίων Ελλήνων, άγνωστα στους αγράμματους πατέραδές τους, που κράτησαν αώνες την πατρίδα με την βοήθεια της Θρησκείας. Η εκπαίδευση αυτή, έδωσε μεγάλο ιστορικό βάθος και

υπόσταση στην εθνική ιδέα, και είχε συνεπακόλουθο την έξαρση του πατριωτισμού και του πόθου για λευτεριά.

Παράλληλα με τις διώρεις προς την Σχολή οι κάτοικοι της Πρέβεζας δίνουν από παιδιά τους αρχαία ονόματα.

Θα αναφέρω ενδεικτικά τέτοια ονόματα για να διαπιστώσει ο αναγνώστης, ότι καλύπτουν όλο το φάσμα των αρχαίων ονομάτων και τα παίρνουν παιδιά όλων των κοινωνικών τάξεων, γιατί λίγο πολὺ οι περισσότεροι κάτοικοι είχαν γευθεί τους καρπούς της παιδείας.

Τέτοια ονόματα είναι: Αγησίλαος Βαρσάμης, Χαϊνάπουλος, Αριστείδης Αλέπαντος, Γκάφας, Κανιώρης, Παταμάνος, Σωτηρέλης, Αλέξανδρος Κακαμπίνης, Μπερετούλης, Κουκόπης, Παπαγεωργίου, Αγαμέμνων Μπομποτσάρης, Αλκιβιάδης Βασιλάς, Φονταράς, Αρισταρχος Μαϊτσαδόνης, Αριστοτέλης Καλένζης, Αχιλλέας Μουστάκης, Μπαρκούζος, Δημοσθένης Λελοβίτης, Διογένης Κανδυλιώτης, Ευρικλείδης Γιαννουλάτος, Ευκλείδης και Θρασύβουλος Τσακαλώτος, Ευριβιάδης Ρουκλής, Χαλιμά Θεμιστοκλής και Κλεάνθης Μουστάκης, Ιάσων Μουστάκης, Γαβανώζης, Νικολάρας, Κίμων Μαρκής, Πταμάνος, Τσακαλώτος, Κλέαρχος Μακρής, Λεωνίδας Γαρτζούνης, Κανδυλιώτης, Πάλιος, Πουλιάτης, Ταϊκός, Λύσανδρος Βασιλάς, Μενέλαος Κυριάκος Μπιτζιλέκης, Περδίκης, Μπομποτσάρης, Μιλιάδης Κερασοβίτης, Μπάλκος, Νεοπτόλεμος Μόσχος, Οδυσσός Σαγανάς, Σκαμνάς, Ορέστης Καπνιώτης και Τσακαλώτος, Πελοπίδας Δάνος και Φαιρός, Ξενοφών Καλομοίρης και Καταικοβόρδος, Περικλής Αλφαντάκης, Μουστάκης Ρέντζος, Τόλιας, Τσούταουρας, Σκέφερης, Πύρος Κονκουρής και Τόλιας, Ετεοκλής και Πολυνίκης Τόλιας, Τιμολέων Ζάχος και Παλάντζας, Τηλέμαχος Μπαρκούζος, Φωκίων Σαλαγιάννης ή Νίκου και Ποταμάνος τέλος Νικηφόρος Μουστάκης. Επίσης από πολλές κοπέλες έδιναν αρχαία ονόματα όπως Αθηνά, Αφροδίτη, Αντιγόνη, Ισημήνη, Περσεφόνη, και άλλα.

Τι υποδηλώνει η πράξη αυτή των Ελλήνων, πρώτος την κατάλαβε, από τους Μωαρεθανούς, ο αγγράμματος αλλά πανέξυπνος Αλή Πασσάς.

Τα Γιάννενα τότε ήταν πρώτα στα γράμματα και κέντρο διαφωτισμού των Ελλήνων, μεταξύ άλλων τότε δίδαξε και ο μεγάλος δάσκαλος του γένους Αθ. Ψαλλίδας. Ήταν ο χρόνος του 1820, το έθνος ετομάζετο για την μεγάλη επανάσταση. Ο Συρραϊώτης Ιωάννης Κωλέττης μετέπειτα Πρωθυπουργός, βάπτισε το παιδί του Χρήστο Παλλάκα και του έδωσε το όνομα του Λεωνίδα. Όταν άκουσε το όνομα ο Αλή Πασσάς, είπε δεν το έχω ακούσει άλλη φορά αυτό το όνομα και ρώτησε τι ήταν ο Λεωνίδας. Όταν του είπαν πως ήταν αρχαίος Έλληνας Βασιλείας πρόσθετε εισις ο Έλληνες μέχρι τώρα δίνατε στα παιδιά σας ονόματα Αγίων, τώρα τι συμβολεῖ και δίνετε ονόματα αρχαίων Βασιλείων;

Τρεις είναι οι παράγοντες που συνεπέλεσαν στην ίδρυση και αποδοτική λειτουργία της Θεοφανείου Σχολής:

Ο Αναστάσιος Γεωργίου Θεοφάνης ο μεγαλύτερος ευεργέτης της Πρέβεζας, με το κληροδότημά του, χρηματοδότησε την έκπαιδευση του τόπου περισσότερο από εκατό χρόνια 1814-1917 και εξηφάλισε την συνεχή και ομαλή πορεία του

εκπαιδεύτικού έργου. Γεννήθηκε στην Πρέβεζα, έζησε και εργάστηκε πολλά χρόνια σαν έμπορος στη Ρωσία, πέθανε στην Μόσχα τον Νοέμβριο του 1814. Μετηνιασθήκε του, που αναγνωρίστηκε από το αρμόδιο δρυγανό της Μόσχας στις 1ο Δεκέμβρη 1814, ορίζει ο εκτλεστές της διαθήκης, αφού εκκαθαρίσαν και ρευστοποίησαν σε μετρητά την περιουσία του, να στείλουν στην Πρέβεζα δια ορίζει και το περισσεύμα να το καταθέσουν για πάντα με τον ανάλογο νόμιμο τόκο στο Αυτοκρατορικό Ορφανοτροφείο (Θησαυροφυλάκιο) της Μόσχας.

Το περισσεύμα της περιουσίας του το κατέθεσαν σε τρεις δόσεις α) τον Δεκέμβριο του 1822 χαρ. ρούβλια 42.450 με ετήσιο τόκο 5% β) τον Γεννάρη και Μάρτη του 1825 χαρ. ρούβλια 9. 150 με τόκο 4% και γ) το 1832 χαρ. ρούβλια 1ο. 844 με ετήσιο τόκο 4%, δια 62.450 χαρ. ρούβλια.

Το 1859 σύμφωνα με σχετική αυτοκρατορική διαταγή, απεύρθησαν, τα χρήματα αυτά από το ορφανοτροφείο της Μόσχας και κατατέθηκαν στην Αυτοκρατορική Τράπεζα της Πετρούπολης με ετήσιο τόκο 4%, αφού προηγουμένως μετατράπηκαν τα 62.450 χαρ. ρούβλια με 20.875 αργυρά.

Με την αποκατάσταση της ειρήνης στον Ελλαδικό χώρο, οι εκτελεστές της διαθήκης του Θεοφάνη στη Μόσχα έγγραψαν στην κοινότητα της Πρέβεζας για την σύσταση σχολής. Η άσεια νόμιμης λειτουργίας της Σχολής, από την Ταυρική Κυβέρνηση, εξασφαλίστηκε τον Απρίλιο, του 1834, ύστερα από ενέργειες, ισχυρών φίλων του Μητροπολίτη Νεόφυτου Ε' και παρέμβαση του Οικονομικού Πατριαρχείου στο Διβάνη. Με χρήματα του Αν. Θεοφάνη αγοράστηκε το οικόπεδο, ανηγέρθηκε το διδακτήριο και με τους τόκους των κατατεθημένων χρημάτων, που ήταν 2.200 φρ. υπερκάλυπτε τη Σχολή τα έξοδα λειτουργίας της, με περισσεύματα αγοράστηκαν το 1877, 230 Ελαιόδενδρα. Με την Ρωσική επανάσταση του 1917 το κληροδότημα περιήλθε στην κυριότητα του Ρωσικού Κράτους και χάθηκε η κατάθεση των 20.875 ασ. ρουβλίων. Ήταν η Σχολή έχασε τον βασικό οικονομικό πόρο που την συντηρούσε, από τότε τα έξοδα λειτουργίας της τα ανέλαβε το Ελληνικό Κράτος.

Αυτά τα πολύ λίγα για το κληροδότημα του Αν. Θεοφάνη, παστεύων ότι δινουν στον αναγνώστη να αντιληφθεί πόσο μεγάλη και ολοκληρωμένη ήταν η συμβολή του στο εκπαιδευτικό πρόβλημα της Πρέβεζας.

Δεύτερος παράγοντας ήταν η Δημηγεροντία και οι διαχειριστές του κληροδότηματος στην Πρέβεζα, δηλαδή οι ενοριακές επιτροπές των I.N. Αγίου Αθανασίου, Αγίου Νικολάου, και Αγίου χαραλάμπους. Όλοι αυτοί με τις αυστές αποφάσισεις και ενέργειές των, προσθούσαν τα διοικητικά θέματα της Σχολής, κατά τον καλλιτερό τρόπο. Οι σπουδές του I. Παχούμη είναι τρανό παράδειγμα, ύστερα από ενέργειες της κοινότητας, ξεκίνησε τις σπουδές τους, ως υπότροφος του Βασιλείου "Οθωνα κωδ. θεοφ. Σχ.Ι και όταν εκδιώχθηκε ο Οθωνας, ανέλαβε την δουλία των σπουδών η ίδια η κοινότητα. Στα καινά της Πρέβεζας, αυτή την περίοδο κυριαρχεί προσωπικότητα του Αθ. Αθανασιάδη - Μάνου (Βιτάλη Φιλορέτου Αρχ. Αθανάσιος Αθανασιάδης ο ευεργέτης της Πρέβεζης εις Ηπ. Επτά 1978 - 79).

Τρίτος και σπουδαίος παράγοντας, ήταν όλοι οι δάσκαλοι της σχολής την

περίοδο εκείνη, που μοχθούσαν πριν και απόγευμα μέχρι τα βαθεία τους γεράματα (γιατί τότε δεν υπήρχε σύνταξη και εφ' απόξι ο δε μισθοί ήταν πενιχροί για να βγάλουν τους καταίκους του τόπου από την αγραμματοσύνη στην οποία είχαν περιέλθει οι Έλληνες από αιώνες).

Όταν στην δεκαετία του 1920 για πρώτη φορά δόθηκαν ονόματα στους δρόμους της Πρέβεζας, οι τότε Δημοτικοί ὄρχοντες, που είχαν γεννηθεί και ζήσει στα χρόνια της Τουρκικής ακλασίας, έμαθαν γράμματα στην Θεοφάνειο και ήταν πο κοντά από μας στην εποχή της μεγάλης κοινωνικής εκπολιτιστικής και Εθνικής προσφοράς της Θεοφανείου σχολής, έδωσαν το όνομα του Θεοφάνη στον δρόμο που είναι στη βορινή πλευρά της σχολής και επέλεξαν από δύον ίδιας δίδαξαν και έδωσαν το όνομα του Ι. Παχούμη, του δασκάλου με την μεγαλύτερη προσφορά, στο δρόμο που είναι στη νότια πλευρά της Σχολής.

Πιστεύω ότι η γενιά μας, που θέλει να λέει ότι τιμά την παράδοση και την ιστορία του τόπου, με την ευκαιρία της παραχώρησης της δυτικής αυλής της σχολής σε κοινή χρήση, έχει υποχρέωση να στήσει σ' αυτά το χώρο τις προτομές των δύο μεγάλων ανδρών της Πρέβεζας, για την μεγάλη προσφορά τους στο τόπο και το έθνος. Εξ' άλλου, για να μιλήσουμε και με την σημερινή γλώσσα των παροχών και αντιπαροχών, αυτή είναι η ελάχιστη αντιπαροχή εκ μέρους του Δήμου για την παραχώρηση του οικοπέδου. Ο Δήμος της Πρέβεζας σε άλλη περίπτωση, όταν κατασκεύασε το Δημαρχιακό Μέγαρο, για τα 107.93 τμ. της ανατολικής αυλής του Σχολείου, που ήταν καλυμένη με καταφύγιο βαρεάς κατασκευής, από τα χρόνια του πολέμου, έδωσε αντιπαροχή στη Σχολή κατάστημα 158 τμ, στο οποίο στεγάζονται τα ΕΛΤΑ.

Το όνομα Μπαχούμης εμφανίζεται στη Πρέβεζα μετά το 1821, αργότερα αναγράφεται Παχούμης, ο αγγράμματος ξέδελφος του δασκάλου και ο γιός του Αθανάσιος που ήταν και ο τελευταίος Μπαχούμης διατήρησαν το αρχικό όνομα. Με το όνομα Παχούμης ή Μπαχούμης, επαναλαμβάνεται η ίδια περίπτωση όπως με το Συρρακιώτη Γιατρό Παχούμη, που έκανε την απόπειρα το 1803 στα Γιάννενα να ανυψώσει το αερόστατο (από το αερόστατο μέχρι την τυπογραφία Γ. Μουστάκη Π. Χρονικά) Εκείνος μετά την επανάσταση και το ολοκαύτωμα του Συρράκου, εγκαταστάθηκε στην Ζάκυνθο, όπου διάκλησε το λεπτούργημα του ιατρού, όπως και ο γιός του Δημήτριος, ο οποίος ως Βουλευτής Ζακύνθου αγωνιστήκε για την ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα. Το πιθανότερο είναι ο Δάσκαλος να είχε κοινή καταγωγή με τον προηγούμενο Παχούμη και να εγκαταστάθηκε η οικογένεια του στην Πρέβεζα μετά το 1821.

Το Σπίτι που έζησε ο Δάσκαλος σώζεται είναι στη γωνία Κ. αγοράς και Παραναγωγέου, πάνω από το κατάστημα Ευαγ. Κώτση, ιδιοκτησίας των αδελφών Μαργαρώνη.

Πρέπει και εκεί να τοποθετηθεί μια αναμνηστική πλάκα, για να βιμίζει στους τωρινούς κατοίκους, έναν από τους μεγάλους άνδρες του περασμένου αιώνα, που σε δύσκολα χρόνια εργάστηκαν και μάχθησαν για να δώσουν στους κατοίκους την παιδεία που μέχρι τότε ήταν σχεδόν ανύπαρκτη και να τους καταστήσουν ικανούς

για την πάρα πέρα ανάπτυξη του τόπου και ταυτόχρονα με την γνώση, τους ενίσχυαν το Εθνικό φρόνημα και δημιούργησαν πολίτες με άδολα πατριωτικά αισθήματα.

Στην προσπάθεια μου, να συγκεντρώω πληροφορίες για την ιστορία της σχολής που είναι και ένα μεγάλο κομάτι της ιστορίας του τόπου, προ τριετίας (ήτησα να μου δοθεί αντίγραφο της απόφασης του Νομάρχη, για την σημερινή τυχητού κτιρίου, πήρα την πάρα κάτω απάντηση. 4/4/1985 Αρ. Πρ. ΕΣ 3130. Απαντώντας στην από 2-2-1985 αίτησή, σας γνωρίζουμε ότι δεν προκύπτει από τα αναγραφόμενα σ' αυτή, ότι έχετε έννομο συμφέρον για την χορήγηση αντίγραφου αποφάσεως μας, βάσει της οποίας παραχωρήθηκε για χρήση στο Δήμο Πρέβεζας το διδύριο της Θεοφανείου Σχολής. Ο Νομάρχης Κώστας Στρατινάκης,

Διαβάζω το έγγραφο και αναρωτιέμαι, εκείνος ο πράγματός μου, που ήταν Δημογέροντας τον περασμένο αιώνα και πάσχησε για την εκπαίδευση (Φιλ. Βιτάλη Π. Χρονικά τεύχος 16ο) να φαντάζονταν ότι ύστερα από εβδομήντα πέντε χρόνια ελεύθερου βίου, θα έπερνα τέτοια απάντηση; ασφαλώς οχι γιατί και ο Μουτασέρης φησ η εποχής του δεν θα μου απαντούσε έτσι.

ΖΑΛΟΓΓΟ

Σουλιώτες - Ζάλογγο και ποίηση

Γ ΠΑ ΤΟ ΖΑΛΟΓΓΟ

Σπ. Ντούσιας

(Ανθολογία «ΠΕΡΑΝΘΗ» 6.386)

«Το ψηλότερον άθλημα των γυναικών του Σουλιού, που προτίμησαν να δαθούν στο χορό του θανάτου, γκρεμίζοντας τα παιδιά τους και τις ίδιες από το βράχο του Ζαλόγγου στο πέτρινο βάραθρο του γκρεμού, παρά να πέσουν στα χέρια των παράστονδων τούρκων του Αλήπασα, που τις κύκλωσαν το 1803, στάθηκε μια αείρροη πηγή έμπνευσης στη νεότερη Ελληνική ποίηση, με πρώτον το Σολωμό (1798 - 1857) που τους αφιέρωσε θαυμάσιες στροφές στον «ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΛΟΡΔΟΥ ΜΠΑΙΡΩΝ» λαυρικό στη σελ. 96, στροφές 101, 102, 103, 104 και 105, των «Α ΠΑΝΤΩΝ» του:

«Τις εμάζεψε εις το μέρος
του Τσαλόγγου τα ακρινό
τις ελευθεριάς ο έρως
και τες έμπνευσε χορό.

Τέτοιο πήδημα δεν το είδαν
ούτε γάμος, ούτε χαρές
Και άλλες μέσα του επήδαν
Αθωότερες ζωές.

Τα φορέματα εαφυρίζαν
και τα ξέπλεκα μαλλιά
Καθε γύρω που εγκρίζαν
Απ' πάνω έλειπε μια.

Χωρίς γάγγιαμα κι αντάρα
παρά εκείνη μοναχό
Όπου εκάνανε με την κάρα
με τα ατήθια στα γκρεμά.

Στα ίδια όρη εγεννήθημεν
Και τα αδάμαστα παιδιά
που την σήμερον εκυθήκαν
πάντα ο πρώτοι στην Φωτιά.

«Ο ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΖΑΛΟΓΓΟΥ»

Το τραγούδι αυτό τραγουδιέται σαν δημοτικό σ' όλη την Ελλάδα και σ' όλες τις Εθνικές εκδηλώσεις, ακόμα χορεύεται στα σχολεία, στους γάμους, στα πονηγύρια,

και παντού, όπου γλέντι και χαρά. Είναι όμως γραμμένο από κάποιον άγνωστο λόγιο ποιητή.

Έχε γεια καλύμένε κόσμε

Έχε γεια γλυκειά ζωή

και συ, δύστυχη πατρίδα

έχε γεια παντοτεινή.

Έχετε γεια βρυσούλες

λόγγοι, βουνά, ραχούλες

Στη στεριά δεν ζει το ψάρι

ουτ' ανθάδι στην αμμουδιά,

κι οι Σουλιώτισσες δε ζαύνε

δίχως την ελευθεριά

Έχετε γεια βρυσούλες

λόγγοι, βουνά, ραχούλες

Σαν να παν σε πονηγύρι

σ' ανθισμένη Πλασχαλία

έται πέφτουν απ' το βράχο

με παιδιά στην αγκαλιά.

Έχετε γεια βρυσούλες

λόγγοι, βουνά, ραχούλες.

Ο Ροδόλφος Κραους γιας Αιστριακού στρατηγού στο ποιημά του:

«ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΖΑΛΟΓΓΟΥ»

Έκει ο γκρεμός, ψηλά οι κορφές, κι εδώ το πανηγύρι!

Της δόξας της ανείπωτης το απατηλό οκαλί,

που το πατήσαν άφοβα γυναικες δίχως κύρη

ζητώντας τη θανή.

Ούτε άκληρες από τη ζωή ούτε απ' τον κόσμο ξένες.

Μα με ψυχή τραγούδισμα στα σώμα το γερό,

με τα μικρά στην αγκαλιά τις ελευθερες παρθένες

χορέψαν τον αφάνταστο κι ασύγκριτο χορό.

Προσκύνημα το Ζαλόγγο. Βωμός που δεν ξεχνιέται
σκέσ στον βωμών της Λευτεριάς τη φωτεινή σειρά,
απ' όπου ασκλάβωτη η ψυχή ολοένα ξεπειέται
μ' ορθάνοιχτα φτερά.

Στο Ζάλογγο

Νικολ. Κανεμένος

(Απ' το αρχείο Γ. Τάλλαρου)

(που πρόθυμα ο γιός του Γιώργος μας έδωσε)

Θυμούμαι Ζάλογκε δυο χρόνια τώρα,
που σε εκαμάρωνα στερνή φορά,
όταν στον τόπο σου σαν τέτοια ώρα,
με πόθο ερχόμουν για μια χαρά!

Σπιγμές χαρούμενες για τα παιδιά σου
κι εσύ λημανόντας πικρή σκλαβιά
τη θλιψη έκριψες στα ασθικά του
που σ' εγυμνώνανε με απιστία!

Πετούνε φεύγουνε δυο χρονια τώρα
όπου σ' εζύγωσα στερνή φορά
πούρθα στον τόπο σου σαν τέτοια ώρα
βραδάκι οστρόφωτο θεού χαρά.

'Οσα κι αν τράβηξες, τόσα και τόσα,
δεν επαράλλαξες στην αρχοντιά.
Ωσάν τον 'Ολυμπο, ώσαν την 'Οσσα,
θανάσαι οθάνατος στην λεβεντιά

Δυο χρόνια Ζάλογκε μπήκανε τώρα
εως την μεγάλη σου τη συφορά,
'Οπου σ' επλάκωσεν η κακή ώρα
και σου τη ρούφηξε κάθε χαρά!

Ναι! και δεν έφτοσε κανείς κοντά σου
δικός τή φίλος σου πονετικός
όλοι γνωρίζουνε τη δυστυχία σου
μα δε σου βρέθηκε κάνας γιατρός.

Κι αλήθεια φεύγουνε πετούν τα χρόνια
μα πιστά απόμενε ο χαλασμός
'Άλλοι δεν νιώθουνε την καταφρόνια
κι άλλοι απακρίνονται. 'Εχει ο Θεός!

Αν τώρα εδώθενε σε κουβεντιά
μα την ανδρεία σου ωραία μορφή,
ακόμα πλειότερο τηνε θαυμάζω,
με νέο στέφανο στην κορυφή!

Θυμούμαι Ζάλογκε, λες κ' είναι τώρα,
που σ' εχαιρέτησα στερνή φορά,
παύμουν στον τόπο σου σαν τέτοια ώρα
βραδάκι σύχαρο, όλο χαρά!
Φίλος σου ήμουνα στην ευτυχία,
που δεν απόλωφες ποτέ σωστή.
Κι έτσι και σήμερα στη δυστυχία
Για σε αγάπη μου, δε θα αμιστεῖ!

Φύγανε πέταξαν δυο χρόνια τώρα,
που το τουφέκι μου στερνή φορά
Σώστειλε μήνυμα σαν τέτοια ώρα
πριν τη μαγάλη σου τη συμφορά!

Ένας μαρμάρινο χτίζει παλάτι
'Άλλος τα πέταξε σε μια βραδιά
κιόποιος στα έρημα ρίχνει το μάτι,
Κείνος καζάντησε μόνο καρδιά!

Θυμούμαι πέρασαν δυο χρόνια τώρα
όπου σ' αντάμωσα στερνή φορά
και δυο εμπήκανε που μάυρη ώρα,
μας καταδίκασε στη συμφορά!

Συ δύμας πάντοτε στεφανωμένος
στέκεις ακλόνητος, μένεις βουβος,
Σκλάβος απόμενες, μα δοξοσμένος
Στην περηφάνεια σου, είσαι Θεός!

Αύγουστος 1898

Ο Κρυοπηγήτης Αργύρης Ντούσιας στην ποιητική συλλογή του «ΤΑ ΜΑΧΗΤΙΚΑ»
γράφει!

«Εδώ το λένε Ζάλογγο»

Εδώ μασχαραμδύελα
εδώ μασχοτραγούδια
εδώνται ο τόπος βροντερός
και τ' άρματα στολιδία

Εδώ τα λένε Ζάλογγο
εδώ τα λένε Σούλι.
γυναίκες απόνε τα δεσμό
και μάχονται το χάρο

Εδώ τα βράχια φοβερά
τα στήθια πυροβόλα
βροντάει κι αναταράζεται
αυθέμερα η βία.

Πάνε τα χρόνια
που σκύβων στην βία οι σκλάβοι
αρθά ροβολούν τα παληκαριά.
Βροντή ο πατριωτισμός
μεριδάτε της γης οι τύραννοι
Η λευτερία απαθί γυμνό¹
το δίκιο μας σε σας δεν το χαρίζει.

Η Κωνσταντινοπολίτισσα Μυρτιώτισσα (Θεώση Δρακοπούλου) 1855 - 1968.

ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΕΣ

Α.

Μόνο σα μέστησε' η καρδιά κι ωρίμασε μου η σκέψη
κατ' απ' τον αιματόχυρο, μια μέρα, ηλιοσωρό²
που απλώνονταν στο Ζάλογγο, πρωτού να βασιλέψει,
Ω! θάματα οραμτίστηκα τον τραγικό χορό.

Κι είδα να σκαρφαλώνετε μαζί με τα παιδιά σας
ιδιες λαφίνες, σε καρφή τετράφηλη, τραχιό
ο ήλιος εστεφάνωνε τα φιδωτά μαλλιά σας,
κουρέλια-τα ακοζώντανα σας τύλιγαν κορμιά.
Και τα πετάχτε τα παιδιά, τα βρέφη ώμει κι εκείνα³
παγνιδί λες και παιζανε, χαρούμεν τρελλό,
γιδμισ' ως κάτω ο γκρεμός τριστάφυλλα και κρίνα
και σαν περβόλι τ' Απριλιού εφάνταζε απαλό.

Κι ύστερα στίσατε με μιας ένν αύριο πανηγύρι,
μ' απ' το χορό ξεφεύγατε γλυυστρούσατε με μια
και απένευε η γερλόντα σας και μικρανταν οι γύροι
κι ανέμιζαν πολύχρωμα κουρέλια και μαλλιά.

Ξάφνου η καρδιά μου σείστηκε, λειτουργική καμπάνα,
μια σένανε που απόμενες μονάχη στην καρφή

και σύγκρομη λαχτάριζα, σαν τρομασμένη μάνα...
Μα ήσουν βουβή κι αλύγιστη, Σουλιώτισσα στερνή.

Σουλιώτισσες, ριζώσανε στα βράχια τα κορμιά σας
κι αγριοβιόλες φύτρωσαν στη ματωμένη γη,
μα το κρινάνθη της στερνής αφρός της ειωδίας σας
κι υπέρτατο ένα σύμβολο, βλαστάνει στην καρφή!

Ο Ευπατρίδης ποιητής απ' τη Ζάκυνθο Μαρίνος Σιγαύρος (1885 - 1961) («λόγοι
και μελέται» Δημ. Τ. Νότη Μπότσαρη Τ.Ε σ. 34 τελευταίο μέρος)

ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Στου Ζαλόγγου το ακρόβραχο φτάνουν κυνηγημένες
μάνες πρωτόγεννες και νιές γυναίκες και παρθένες,
όλες θέλουν το θάνατο να βρούν, στερνές και πρώτες,
Εμπρός γκρεμός ... κι άγριος έχτρος οπισσω περιμένει,
κι όποια ψυχή λυτρώνεται στον ουρανό πηγαίνει,
Και πέφτουν και κατρακυλούν συρτά, μουγγά και κάθε
χτύπημα με άγριο βουτηρό ξεχύνεται μακριά.
Πάνω σε τάφους ξέσκεπους, σαν νεκρικό λυχνάρι,
λάμπει θλιμμένο και χλωμό τ' ολόγιομα Φεγγάρι.

Ο βορειοπειρώτης ακαδημαϊκός ποιητής Σωτήρης Σκίπης
1881 - 1952 έγραφε! (Ανθολογία Περάνθη σ. 386).

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΖΑΛΛΟΓΓΟΥ

Σαν ιδέες σ' εγκέφαλου
ενδιάθεα αθανάτου
χρέουσαν οι Σουλιώτισσες
στο Βράχο του Ζαλόγγου
Μεγαλώνουν, πλατύνονται,
δε χωρούν στην Ελλάδα.
Βγαίνουν έως απ' τα σύνορα
της ζωής και σαν σύμβολα
αεροκινούνται.

Πάνω στης Αιωνιότητος
το βράχο οι κρινοδάχτυλες
αγγελικά χορεύουν
κι ειν' ο γκρεμός τους τώρα
αθανασία
... Οχι, δεν ετελείωσε
μόνο συνηφάθει αμέτρητα

κι ως νέος Αστερισμός
ο χορδός του Ζαλλόγγου.

Η Άννα Παπασάββα - Ντούσια στην ποιητική της Συλλογή
Η ΓΑΛΑΖΙΑ ΜΑΣ ΧΩΡΑ» σ. 57 (1977) γράφει:

ΖΑΛΟΓΓΟ

— Βραχότοπε, διαφεντευτή στης Πρέβεζας τον κάμπο,
γι' άνοιξε μια ποριά κρυφή, στα μυστικά σου νάμπω,
να μάθω πώς το μπόρεσες και πήρες τέτοιο σχήμα γυναικας λαφρούπνωτης, καθώς
βάνουν σε μνήμα!

Ακουσ' ο Ζάλογγος μακριά κι εσύναξε τα νέφη
αντάρισσεν, εβύλωσε και μ' αστραπές, μου γνέφει,
και με βαθία και απόκοσμη φωνή, βαριά κι ανάρια
- σάμπως σεισμός να γίνονταν και κύλαγαν λιθόρια
δηγύδται και το χαλασμό σιέτ' η τραχία του κάρα

— 'Ημουν φαλιά των σταυραΐτών και κλεφτουριάς λημέρι
ώσπου εγίν' ο χαλασμός σε τούτα δώ τα μέρη.
Τότες που νιες λεβέντισσες κι άχαρες πικρομάνες
καθώς κι αυτές βουβαίνονταν του λιτρώμού οι καμπάνες
- πώς δεσμά κι ατίμωση, μπροστά γκρεμός και χάρος
προτίμησαν το θάνατο: μ' απόφαση και θόρρος
σκαρφάλωσαν χειροποστές στο πο ψηλό ατεφάνι
και χρεψαν «κόδαμ» έχε γειά» κι ο νους σου δεν το βάνει
το πώς τραντάχτηκεν η γης που εδέχτει τα κορμιά τους,
καθώς με τα παιδιά αγκαλιά ρίχνονταν κάθε μιας τους.
Ο τόπος αντιλόπησε φαλμούς κι απλώθη αντάρια.
Τρόμαξ' ο τούρκος φτέρωσε και του ραγιά η λαχτάρα
για λευτεριά κι ως οι ψυχές δέρνονταν μεσ' το λόγγο,
πύρω' ακέριος, συγκρομός ταράχτηκε η μορφή μου.
για το τρανό κι ανήκουσα π' εγίνει στην κορφή μου.
Έσκιυρα κάτω, φρίκιασσα στων γυναικών το θώρι
που κοίτανταν νεκρές στη γη κι δταν το ξεροβόρι
πέρασ' απάνω μου με βία, έγγιξε στ' Αγιο Βήμα
των γυναικών του Σουλιού, τ' απέραντο το μνήμα.
Ξόφνου σκαρπούσαν τα σύννεφα κι ο Ζάλογγος προβάλλει
με τα μαρμάρινα κορμιά ατεφάνι στο κεφάλι.
Στέκει στητός περήφανος, σάμπως να λέει: «διαβάτη,
ανέβα τ' ανηφαύκιο τραχύ μου μονοπάτι

να ιδείς τ' αχνάρια π' οδηγάν ως την Αθανασία,
μιας απροσκύνητης γενιάς, να νιώσεις τη θυσίαν!

Ο Αριστοτέλης Βαλωαρίτης (1824-187)

«Απαντα» Τ.Α. σ. 206
ΕΚΔ. Χ. ΠΑΤΖΗ

απ' το ποίημά του: «ΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΗ» (απόσπασμα)

Πάρε πουλάκι μου φτερό, να βρεις παλιά λημέρια
Κι αν μείν' η Κιάφα ακίνητη κι ο Βράχος του Ζαλόγγου:
δε θυμηθεί το ζωντανό, τον άγριο καταράχτη,
που επάνωθε του εμούγυρος... Αν μες 'ς τα Κουγγι η στάχτη
του Σαμουσήλι δε θερμανθεί κι αν τα κλαριά του λόγγου,
δε φορτωθούν με φλάμπουρα και δε σεισθεί η Χειμάρα
φύγε, πουλί μου, γρήγορα κι είναι θεού κατάρα.

Η ΚΑΙΤΗ ΤΣΟΥΓΙΟΠΟΥΛΟΥ — ΒΕΛΛΙΟΥ στην ποιητική συλλογή της:

«ΑΠ' ΤΗ ΖΩΗ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ» σ. 70 γράφει στο ποίημα:

«ΨΗΛΑ ΒΟΥΝΑ ΠΕΡΗΦΑΝΑ»

Ψηλά βουνά περήφανα στολίζουν την Ελλάδα
που υψώνονται ως τα σύννεφα, ως τον γαλάζιο αιθέρα.

Τιτιμής στεφάνια να πλεχταύν για δσούς μεσ' τη μάχη
πέσανε για τη λευτεριά, πέσαν για την Πατρίδα.
Εγέμισεν δαφνόκλαδα η κάθε μια της ράχη,
στο Σούλι και στο Ζάλογγο και στο Αρκάδι γύρω
γυναικες άνδρες και παιδιά, γέροι θυσιαστήκαν.

Ο Πρεσβύτερος Ιωάννης Κόλλιας εφημέριος Νικοπόλεως - Πρέβεζας γράφει:

ΑΝΕΒΗΚΑ ΣΤΟ ΖΑΛΟΓΓΟ

Ανέβηκα στο Ζάλογγο με τα αιώνια δάση,
σε βράχια ουρανοκρέμαστα, σε γερακιών φωλιές,
πους 'σπιγγε γη κι ουρανός, σ' ατέλειωτο γιορτόσι
κι αγκάλιασσα ψηλές κορφές κι όλες τις ρεματίες.

***

Ψηλό βουνό το Ζάλογγο πράσινο, γιομάτο δέντρα
με χορτερή κι απότομη κορφή, σε φυσικό εξώστη.
Σ' ένα βραχάκι κάθισα, στο ίσκιο από μια κέδρα
κι είδα της γης και τ' ουρανού τα θαύματα του πλάστη.

***

Κι αγνάνευα κι αγνάντευα και γύρω γύρω κοίταζα
πόλεις τρανές πρωκές της ξακουστής Ήπειρου:
τα Γιάννενα, την Παραμυθιά, Πάργα, Άρτα και Πρέβεζα
και όλη την περιοχή του Βασιλιά του Πύρρου.

***

Τα μοναστήρια της εφτά με πλούσια ιστορία
κάθε κορφή, κάθε πλαγιά, διάσπορα εξωκλήσια
με σήμαντρα διαλαλούν: «Στους ακλάβους, ελευθερία»
και κρύβουν τ' άρματα τα ιερά, στις αυλές τα κυπαρίσσια.

***

Στα πόδια του απλώνονταν, οι εύφορες πεδιάδες,
θάλασσες και ακρογαλιές, ολ' ομορφιά η φύση,
που τις εκμεταλεύονταν τούρκοι κι Αρβανιτάδες
στα χρόνια εκείνα του Αλή, που είχε κυριαρχήσει.

***

Στο Ζάλογγο πολέμησαν οι ήρωες Σουλιώτες,
κυνηγημένοι απ' τον Αλή. Και με γυμνά σπαθιά
κράτησαν την τιμή τους, Έλληνες πατριώτες
της Κιάφας φτερωτοί αετοί, γιομάτοι λεβεντιά.

***

Τα ματωμένα βράχια του λάμπουν απ' τη Θυσία:
μνημείο στημένο σήμερα στη γυναικά ηρώιδα,
θυμίζει τις Σουλιώτισσες που με παιδιά στην αγκαλιά, μπρός στη δοκιμασία
έπεσαν και ακοτωθήκαν όλες για αε: «Θρησκεία και πατρίδα». Δίκαια ω Ζάλογγε να στέκεσαι περήφανος,
γιατί κι οι ράχες κι οι λαγοπλαγιές, μοσχοβολούν κι αρωματίζουν
τα κάλη των πρώων σου, θυμίαμα και λίθανος
και δέξα που εσύ ακόρτισες Θυσία και λευτερία για πάντα θα μας θυμίζουν
Για μένα ιστορικέ μου Ζάλογγε, είσαι κάτι ξεχωριστό.
σε κρύβω μέσα στην καρδιά και ξαναζώ στιγμές
π' αχός βαρύς ακούγεται μεσ' απ' τις λαγκαδιές
και μάνες με μικρά παιδιά μπρός το δημιουργό
με τα νεκρά ματάκια τους ζητάνε λευτερία
παντοτενή τη λευτερία για τον κάθε λαό
που ζει δυναστευόμενος, δούλος μεσ' τη σκλαβιά.

***

Και φώναξα απ' εκεί ψηλά μ' όλη μου την καρδιά

και μ' αναμμένη δάδα:
«Εδώ το λεν Ελλάδα»

Ο Αντρέας Καρύής Πρεβεζανός που ζει στο Λυντενοτάιντ Δ. Γερμανίας
(24.5.1988) στο ποίημά του «Πρέβεζα» στην 3η στροφή του:

Το Ζάλογγο στέκεται κι αυτό καμαρωμένο
το Ιόνιο του στέλνει τα χάδια, τα φιλιά του
Με θρύλους για τη Λευτεριά ζωσμένο
κι οι που καρδιές σκιρτούν στ' αντίκρυσμά του.

Ο βράχος του Ζαλλόγου με το Μοναστήρι του Αγίου Δημητρίου.

Η ΓΕΡΟΥΣΙΑ
ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Муз. Гімназія та філакадемія

Όρα 10 το πρώτη: Ένας ένας οι σεβόμοι γέροντες του χωριού μου ξεκίνησε για την καθημερινή τους συνάντηση. Μία ελιά αιωνόβια με τις απλωμένες τις ρίζες έχω από το χώμα και στο μέσον σχεδόν της πλατείας θα τους χαρίσει τον ίσοιο της και τη συντροφιά σ' δήλη τη διάρκεια της συνεδρίασης. Άνοιξε λοιπόν και σήμερα την καινούργια σελίδα της για να καταγράψει τα βαθυστόχιστα λόγια των ασφών γερόντων, παλιγ μας ελιά και να τα θάψει βαθιά στην καρδιά της με όλα όσα κατά καιρούς άκουσε. Πρώτος φαίνεται να κατηφορίζει ο μπάρμπα Σπύρος Διαμάντης με τα κάτασπρα φρεακοσιδέρωμένο ασβρακο και το καντάβρακο και τα κοντοκορεμένα μαλι του. Ακολουθεί λίγα μέτρα πιο πίσω ο αδερφός του Διονύσης με τα ψαρά και καλοστριμένα μουστάκια του, τη γερτή ράχη του που απριζεται στη γυαλιστερή μαγκούρα του. Με δύο τρίς μεγάλες χάπες με κορμοστασιά που τη ζήλευαν αι νεώτεροι του, φτάνει ο μπάρμπα Σπύρο Χριστιάς ανεμίζοντας τα πλατιά μανίκια της μαύρης υποκομιδούς του κρατώντας το μαύρο ακουφί στο δυνατό του χέρια και χαϊδεύοντας την πλούσια κάτασπρη γενεάδα του. Γέλιο ξερά και δυνατά ακούονται από την κούλια (ψηλό σπίτι) του Μπέη όπως τον φώναζαν στο χωριό ή Μήτσο Σπυράκο που έρχεται πότε πότε αχτένιστος, αλλά με κατακόθαρες μπραζάνες και πουκάμισο. Φροντίδα μάνιμη της νύδης του φωτεινής μια και ήταν χήρας από τα νιάτα του. Την παρέα αυμπληρού-.

ναυν ο μπάρμπα Διονύσης Μπαλαδή μας και άλλοι πολλοί είκτακτοι που κάθονται στις καθορισμένες θέσεις από άλλες συναντήσεις και αρχίζουν τη συζήτηση. Το βλέμμα τους ασθενός και υπεύθυνο ελλέγχει το γύρο χώρων από την ελιά με αυστηρότητα. Άλλοι μόνον αν κρυφάκουγες ή καθόδουν κοντά χωρίς τη συγκατάθεσή τους. Απροειδοποίητα μια μαγκούρα θα σφύριζε πάνω από το κεφάλι σου και όπονον πάρει ο χάρος.

Να δούμε πούμε τ' αυτό αρχίζει με τή φράση που συνέχεια την επαναλαμβάνει ο μπάρμπα Σ. Χριστίας τα πράγματα στο χωρίο μας δεν πάνε καλά. Το χωριό Παλύμβρισο μας απαγορεύει να καθουμε ξύλα στην Κίαφα ταάπ τι θα γίνει. Πλέξ συ λέει και ξαναλέει ο μπάρμπα Λ. Μπαλαδήμας δεν θα κόψουν και αυτό αχύρο στο βάλτο μας. Τι λέτε μωρέ χαμένα φωνίζει ο μπάρμπα Δ. Σπυράκος γιατίδι να φαγοθούμε; Ρεμπελίο να γένεται! Όποιος προφτάσει κι όποιος μπορείν κάνει όπι θέλει. 'Αντρες είμαστε καμάλιστα παλαιοφορίτες. 'Οποιος έχει κότοια ας βγει μπροστά μου και χτύπησε τόσο δυνατά την γλίτσα του στην πέτρα που την έσπασε στα δύο. 'Εται επιαρνων τις αποφάσεις οι γέροντές μας οι οποίες δέσμευαν τον πρέδρο ηθικογιατί ήταν πραγματικά σεβάσμιοι και δοκιμασμένοι από στερήσεις, πολέμους και κακουχίες.

**Το χρονικό της γηγεντομαχίας των Πέντε Πηγαδιών
(11 -4 - 1897)**

Το Κοντέρο της ΦΙΛΟΜ., τ. Διεύθ. ΟΑΕΔ

Πάντες 90 χρόνια από ΤΟΥΣ
Μεγάλη Παρασκευή, 11 Απριλίου 1897.

Τι πραγμή σύμπτυξη;

Όπως η Εκκλησία διέθετε γονότιν, τίλια δεν μπορούσαν αφετηρός πτήσηγρους απεγκέρδεις να τα αποδώσων επακρίβως ή να πειραιώνεστι την δεξαμενή ακολουθεία των Μιγάλων πώς αυτά περιγράφονται στην τιμή ελληνικών.
Ωρών του Επανανικημού, την ιδέαν του Γερμανού Φον Τζέρικεν προ-μπορείσθαι και τις ίδες ώρες Γκρέκτ, διοργάνωτο του Βριλίαν το καταφθάνασαν τοσούτα στα Θρησκιά Πέντε Πηγάδια, τοπικού στρατού τούτο την κώνη παροβολικότερο πρώτο πυροβολικό της Εθνος εγράψει τις «Μιγάλας 10τετιάν του 1880 και του συγκρινού πυρός κατά των δύο επέρχεται της Ιστορίας του.

Οταν ο Υιός του Θεού πιθανώς στο Σύλο του μαρτυρίου για να απολυτρωσεί τον άνδρισμα, οι γνώστοι του Ε-Βνους επέφεραν στο πεδίο των μαρτυρίου, για να απλευθερώσουν τους ακλοβυρμένους αδέλφους.

Εργάζοντας στην πόλη της Αθήνας, ο Σπύρος ήταν μέρος της παρατάξης του στρατηγού Ηλία ράτων της ελληνικής παρατάξης Οχανοπολίου, σεφέτηκα το με την επανεμπορίας δε ο επαρθέων αυτούς της επέχθεος επηρέγμα τυσσώσεις επαγκόλησης την παραπάνω, αφήνοντας δια πενταπλάκαις δυτικά έτσι την φαντασία του ανάμενον κατά του κέντρου, ναγκώναστη το ζει ταυτόχρονα προσποθών το διοικόσιο αυτό. Το γεγονότα γλωσσικών και Ευτυχών όμως εκ μεν των οβίδων του εγχρού ελάχιστα διαχρωμάτικα.

Και όταν ο Ιησούς μας παρήγγειλε «Τούτο ποιείται εις την ἡμέραν απόμνησίνα, οι Γιγαντομάχοι των Πέντε Πηγαδών», μας άφησεν υποθέμα το απαράδειγμα τους προς μιμηση.

Προκοπτες πεφυμένοι από πρόσωπα έπεισμα 3 τάγματα.

Γράφοι ο Γκαλάς στην ιστοτομημένη γραμμή των πατέρων του Ελληνοτουρκικού Παλέμου σελ. 295:

„Τη 11η Απρίλιου λίγο πρωί την προφυλακή την τουρκική περιοχήν εκ της πυκνός τοξείας του, και του γράμματος πάντοτε υποχρεωτικής χαρακτηρισμένος και με τα μεγάλια μέσατος απ-

του να πλησιάσῃ κατά πολὺ τας ημετέρας τοξικ.

— «Ζέηται σίμε οικούσ-
ναι. — Μη γνωστής εργάζε-
ται σε Αλβανοί.

Το αριστήγημα είχε επιτύχει κατ' αρχή, οι δι Μάλινες, απα-
τηθέντες, έπουσσαν το παρ και
ισπουσαν να απογγίξουν εις
τον αρχήγον των ότι οι προ-
καυνόντες ήσαν Έλληνες ήδη
και όχι Τούρκοι. Ο Κουμουν-
δώρος υπωβεύει το τέγγρ-
ομα και, προς ανοτρόπην του
ιεκ της παγίδας δεινού πεδίου.
Ιεθλιώτ προς του ευπ' αυτό
σύνδρομο: διατάσσων να εξο-
λουθηθεί το παρ. Αυτό η-
τε το τέλος μαρτυρίας σε ομάδι
οικιτών ο Γκολτές ωστε ήτο
γειφέτερο.

Είχον σταγγιώσιο το τόδον και οι ημέτορες την εγγραφή της μάχης διαφόρων τριμετάνων και, θύο πατοστριπέτων αράνων: των Τσέρκων τα φάλαγγας, ακρίβα πληρωθείστων το δάλον τίγκασμα των δια του οποίου είλησαν να συλλέψουν (μωρός την δράκο τετρυγή των ακατοβλήστων πολεμάνων). Τα μέσαν

πολυτρού, το μέρον φίμως θεάθησα καθώς οι πρεσβείαι δικούσαν το παρ' αποτήβλεψης, ερχόμενων εις τον εγχώριον προδρόμοντα 200—250 μέτρα προς τας ημιτερά τάξεις, όπου της αποστολών δε τούπης ήρθατο άρδη σφεδρά και φόνικτάτη μηδὲ διαφέρει το μίσον. Οι Τουρκοί λυσαρίδιμοι επιτίθενται είδην γάρ τόσον από πάσχει φτηγμάτων υποχώρειν απροσαντίστατον το καρυομάνος έδαφος. Οι ίδιοι μας έρχομενοι περιβαλλόμενοι την πότισην θυμότα της ΙΚ της αυτοτελούς φύσεων ταυτοί πυκνούσαμε

Εύαγγελος Σολωμος
Λοχαρης φυσικης εις Πέντε Πηγαδια

Επι μιαν έτι ωραν ξερούσκου·
Θει η ομηρική σωτή καλήν ενος
προς επτά, διοτι εκ των 1070
Ελλήνων οίχον ηδη τιθή εκπο-
μένης οι 70, των οι Τουρκο-
προσηγόρων των επιτοκιοχά-
σους μετώ την προσέλευσην νέων
τη του εγγυς χωρίου Πίτσιο τις
αυτούς ενισχυστεί.

Μετρου της Ζης και άσ μ.γ.
οι Τουρκοι εναρχύευτις πολι-
ριών επέβεταιν την γραμμή
της επιθέσιων των προς το α-
ριστερόν κέρας των Ελλήνων,
ζητούντις να διασπάσουν αυ-
τό δια συγχρόνου οφειδράς
προσβολής και του μετύπου
των ημετέρων ήσ αρδού. Και
η απόπειρα των όμως αυτή α-
πειρουόθη δια καταστροφικός
πυρός των ημετέρων, ενισχύ-
θέντος αρίστου του πετύπου
και του απιλούμενου αριστε-
ρού των κέρατος.

και προπόντιν τι της ελεύθερης υδατος τρόφιμης έχουν να λαμβάνουν από τρίακοντα ηδη μερών αντί δε υδατος ραφιών σύρρος (I) πολλοί ίνα κατασφρουν την φύλωγα ήτοι τους τους λαρυγγάς την, διότι η ελληνική πολιτεία υπελέγουν πάντοτε από τις καθηκοντικές τις πολιτικές ουδεποτε δε λαμβάνει υπόψη και τα δικαιώματα αυτών.

Ο ερθρός εγγενετικοί πλεινοί,

βαθμος της ανδρείας των αντιπάλων και η πτυχή των. Οι Έλληνες μετα φύσιρον αποκρύπτουν υπερέργουν αποδεκτούς δια της λόγης αιτιώσεων και καταπονούσι τους εχθρούς δια τους βορραίς των και υπογειάζουν αυτούς να μπορέρουν, αφείτες πολυορθώμανς κεραυνός επ του αιματολογουσαν πεδίου. Η μάζη σύρτι σάκαλοφυσει παντοχαρέν αφόρδο.

Ο εγράφοντας πληρωμήλιαν ενισχύουμενος, διέφρεδν ήδη φοβερόν τόλμαν. Συτόσσεσται εκ φαλαγγίς πυκνός και μετ αλλαλημένων και διαμονώντων παταγούς, φρέσι, δεκατόζημος και δεκατίμην, μ' τε απολογεύμενον κατύ των πατέρων.

— εἴφεν οὐκέτις αντικατίσθιαντος κραυγήν ανάτος ἀλληγορίας τοῦτο.

Οι δύο στρατοί συμπλήκωνται αιχδων στήθας προς στήθας. Ολίγα ράχι έρουν να πιπεζούν τοιχώτας γηρατόφραξ... Εις ενορτιού πέντε, ε-ρή την διά ωραν σφράξ τα γίνεται καταφανής ο ελλήνις πυρομαχών και οι πυρετροί ηγεούσθησαν να φρίσωσαν το πυρ. Επειρυποί δε ουδέμιον ιθύειστο.

ταντίον εξ ενεργειών ματά, κτυπώσην απότομοι, ακατόβλεπτοι, χωρὶς βάρος να υποχωρήσουν. Πατούν επι πτυχιών, άλλα δεν μπορούν.

Εις το μέτωπον ο εχθρός κατώρθωσε να προχωρήσει πλιότερον, από του ιδροφόρου όντος φυλάκιστρον. Μήτο μικρό δε και οι μαρτυρίαι του πειθαρχού πάρα πολλά προσήλθαν στην περιοχή της πόλης.

— «Κρατείσθι! Εφθάστε πικριά... Οι εύζωνοι τραγουδούν την παραδοσιακή μουσική της Κρήτης».

Ο Κουκουνδούρος επεδί-
μένος τελίως εις το παρ. διε-
ύνει την ανίσιον πόλην εκ του
κέντρου της ελληνικής παραθά-
λας με το Βίρο και το πολύ-
κροτον εις τα χώρας ὄρθιος
παρα το πλευρον των μεγά-
των, σιτινές ασθραντινές
πάντες με του δικού λαρατού

Νίο ζωή και ιερός θάρρος
ανικούσε το σταθμή της ιδρυ-
μένων μοχλών μας και οι
τούρκοι απέκρισθησαν και

τερφιοι οι αλαζόνωσι: τόξοι
των.

Αλλ' ο εχθρός μαρδόμινος σ-
πο πρώιος και εξ αποστάσεως
αλλά και εκ του συστόδην, εί-
χε πλέον τελείως αυτοληφθεί, ως
εργαζόμενος, ότι πολύ μαρτρά εί-
λει.

Αληγκή δύναμης ήμενετο εις τας
θέσις τείνοι, διότι σύτι μείς
η πεισθεθεί προντή πυροβόλους
εις των άλληνων τοξεινών, ουτέ
προκεχωρημένας, επεχιρήσαν
ούται αντιτίθεσις, ουτέ πλευ-
ρικές κινήσεις ή προσβάλλες-
δοκίμασον οι «Ελλήνες» προς
μιένον του μετόπου των π-
νόντων. Επεφεύρουμενοι δε
τύρα και της σκ μέρως των
εμπτίρων αναγκαστικής αραιώ-
σεως του πυρός, και υποστή-
ριζόμενοι υπό του πυροβολι-
κού τυπού, απεράσπισαν να προ-
βάλουν εις κυριλλων του σώμα-
τος του Κουμουνδούρου.

Περὶ της 7ην μ.μ. κατὰ την
ακριστυπότερην εκδίνην στηγήν
λη Ποσό και σφραγίδας πολ-
τής μάχης, ο υποστοιχής του
τόγματος ανθυπολοχαγός Α. τούρκων άτις αποστάσης α-
Βορβιτσιώτης σίχει ερωτήσας
των ταξιμαρτόρων:

— Θ αρινθώμεν μέχρι εσδό-
των ο βα υποχώρησαν εν αι μαγώτι τούς καταστρεπτι-
κούς;

— Θ αρινθώμεν μέχρις ε-
σδότων, απήγαγεν ο Κου-
μουνδούρος μη αντεχόμενος να νου αμοιβάδον του ενός τηλ-
αποσθεύρησης περί σου αποστάσης,
διότι ο εχθρός αποτελερη-

μένος ήδη εις την πολλών του
κατά στην Ημέραν μέχρι της
ημέρας της εμμονής εις τας θέσις
τείνοντι την πολλα-
πλασίων δυνάμεων του εχθρού
και της μη λήψεως επικουριών
και εφαδίων.

Αλλ' απογέω ήτο αργά πλέον.
Τα πυρούγια τίχον εξαντλήθη-
τελείς, πόσο ελπίς αρύτες ε-
ν πλέον τιχε λοιπόν απολασθή-
κα ο Κουμουνδούρος δέσπο-
στην ήδη την υποχώρησην προς
αποφυγήν ζωγρήσεως. Της α-
ποφάσις δι ταύτης ληφθείσης
κατά αναπόδραστον ανάγκην.
ιας τίχον φωτιέρων, η μάχη κα-
τέπαυσεν, αφού συ διήρκησεν ε-
πί ένδεκα ώλας συνεχείς ώρας,
από της 9.25 π.μ. μέχρι της
7.12 ώρας μ.μ., αποστέλλεσ-
εις Άδην περί τους 70 έλλη-
νας και πεντήκοντα περίπου
τραυματών που εγκατελείφη-
σαν εντός της Κούλιας του Α-
κριστυπότερην εκδίνην στηγήν

λη Ποσό και σφραγίδας πολ-
τής της μάχης, ο βα υποχώρησαν εν αι μαγώτι τούς καταστρεπτι-
κούς, καθοι η υποχώρησης εγέ-
νετο, παρά πάσαν προσδοκίαν,
αχέτων, απήγαγεν ο Κου-
μουνδούρος μη αντεχόμενος να νου αμοιβάδον του ενός τηλ-
αποσθεύρησης περί σου αποστάσης,
διότι ο εχθρός αποτελερη-

μένος ήδη εις την πολλών του
κατά στην Ημέραν μέχρι της
ημέρας της εμμονής εις τας θέσις
τείνοντι την πολλα-
πλασίων δυνάμεων του εχθρού
και της μη λήψεως επικουριών
και εφαδίων.

Η σκέψη αυτή είναι το κα-
λύτερο μνημόσυνό μας προς
αυτούς τους αθάνατους ή-
ρωes μας.

Κ. Φ.

«ΕΠΙ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ ΤΩΝ ΗΛΩΝ»

ΒΙΝΤΕΟΛΑΓΝΕΙΑ.

Δημήτρης Παπαδημητρίου, δάσκαλος

κονίζει κάθε πνευματική ικανότητα και α-
νησυχία και «καταπράσινε» κάθε πνευ-
ματικό φτερούγισμα.

Αποχαινώμενοι και ανήμποροι, α-
νεγκέφαλοι και υπνωτισμένοι ρουφάμε-
τις «δόσεις» μας της βιντεοενέργειας και
μπάζουμε στον υγιή οργανισμό μας
ανηπλούγιστες προστήτες βιντεοκά-
στου και βιντεοστρόντιου. Άσε που εί-
ναι και ευκαρία και τρόπος να ησυχά-
σουμε από τους διαβόλους τα παιδιά!

— Κώστα, παρε και δύο καραστές για
τα... παιδιά να ησυχάσουμε κι ερείς και
η γειτονιά, λέει η πολυάσχολη μητέρα
στον άντρα της.

Και αγοράζονται οι βιντεοκάστετές
και... κλάπ! στο θαυματουργό μηχάνη-
μα. Μέσα στο μιαοφωτείν δωμάτιο ε-
πικρατεί ησυχία. Τα παιδιά κάθονται
κάτω στο πάτωμα, στους καναπέδες,
αμίλητα, καρφώνουν τα ματάκια τους
στην οθόνη και γεύονται τα αγαθά του
βιντεοροπολίτισμου μας. Που να βρεθεί
ώρα για διάβασμα κάποιου βιβλίου.
Ποιός ευκαιρεί να πάρει γνώσεις από τα
βιβλία. Εδώ τα σχολικά καίδι εν τα πρα-
λαβαίνουμε. Κι ύστερα παραπονιόμα-
στε, όλοι, ότι τα παιδιά δε διαβάζουν.
Γιατί να διαβάσουν; Μήπως διαβάζουν
οι μεγάλοις Και γκριζάσουμε. Και να
μέτρα και διάλογος για την... αναβάθ-
μιση της Παιδείας. Και τούτο και το άλ-
λο. Όλα καλά και άγια. Δε φτάνουν μό-
νο αυτά. Υπάρχουν και άλλες ενασχ-
λήσεις που τονώνουν το πνέυμα και αι-
κοδομούν την πραγματική μάρφωση.

Βιντεολαγνεία, λοιπόν, από ένα με-
γάλο κομμάτι της Καινωνίας μας. Σαρω-
τική επίδημία, που έχει προσβάλει επι-
κίνδυνα την ελληνική Καινωνία και ρο-

Το βιβλίο, κάποιες διαλέξεις, κάποιες πνευματικές εκδηλώσεις. Ρύπα τους βιβλιοπάλες και κοιτάζει πόσοι πάνε και αγοράζουν βιβλία. Πόσοι παρακολουθούν πνευματικές εκδηλώσεις. Οι πωλήσεις των βιβλίων (που είναι κλει ακριβά) χαμπλές. Η συμμετοχή του κοινού σε διαλέξεις και τα ταιαύτα ελάχιστη.

(2)

Αλλά δεν είναι μόνο τα παιδιά που κάθονται με τις ώρες και βλέπουν βίντεο ακαστέτες, κυρίως σχολικής ηλικίας (Δημοτικό και... Λύγο Γυμνασίου). Είναι και οι μεγάλοι. Εμείς οι γονείς που απατάλμεις ατέλειωτες ώρες στη βίντεοπαχύνωση:

Σα χορτάσει, πάντα προσωρινά, η άλικη παιδική ψυχή βίντεοθέαμα, κουράζεται και πάει για ύπνο. Σειρά έχει τώρα η δική μας βίντεοαπόλαυση. Να δούμε κάποιο έργο να «ευχαριστηθούμε». Όρα δηλαδή για το σιτηρέσιο, τη βίντεοδόση μας που πολλές φορές την παίρνουμε μέχρι τις πρώτες μεταρεανύχτες ώρες. Και να βλέπουμε κανένα έργο που αφίζει τον κόπο, που να προβληματίζει πάνω σε κάποιο ή σε κάποια κοινωνικά θέματα, που να δίνει κάποιο μήνυμα, πάει καλά, κουρέματα που λένε. Υπάρχουν όμως αρκετοί που τέτοια πέργα τα... αποφεύγουν γιατί σέρνουν... πονοκέφαλο, θέλουν ακέψη και πνευματική παρακολούθηση. Τέτοια έργα είναι για πολλούς... «δύσπεπτα». Και η λύση; Παρακολουθούν τα έγκολα. Τα... «κελαφρά» τα... «πονηρά». Τέτοια έργα βλέπει το αντρόγυνο είτε μόνο του είτε και με... παρέα. Κι είται η... πειρα πλαιτίζεται με χυδαίες και βρώμικες τανίες κατακάθια της η-

δονιστικής κοινωνίας μας.

Κάποτε τέτοια έργα τα προβάλλανε οι κινητογράφοι και βάζανε στις πινακίδες ανακοινώσεων με μεγάλα γράμματα: «Αυστηρής Ακατάλληλον». «Δεν δημοσιεύονται φωτογραφίες συμφώνως των Νόμων». Και πήγαιναν, τότε στα έργα αυτά όσοι ένοιωθαν... αδυναμία σε τέτοια φίλμες, ενώ κάπου κάπου παρακολουθύστε την προβολή και κάποιος δικαστικός.

Σήμερα καμία απαγόρευση. Κανένας νόμος. Σήμερα η διαστροφή πουλείται με το κομμάτι. Κρυφά κυκλώματα που λειτουργούν... φανερά διακινούν τέτοιες τανίες:

— Έχω την καραότα που σούλεγα. Έλα να τη δούμε.
— Που την πέτυχε βρε... Θηριό; Δέστε τη εσείς και τη δίνετε και σε μας.

Και μη μου πείτε ότι χάρη της... ελεύθερης διακίνησης των ιδεών και χάρη της κουλτούρας καταργήθηκαν οι... απαγορεύσεις. Δημοκρατία θα πει Ελευθερία. Δε θα πει ασυδοσία, διαφθορά και ποταπότητα κλπ.

Δεν ξέρω. Ας το μελετήσουν, όσοι ενδιαφέρονται και είναι υπεύθυνοι για την τύχη αυτού του τάπου. Δε λέω μεγαλοστομίες. Ανησυχία εκφράζω γιατί βλέπω αργά αργά (για να μη πω γρήγορα γρήγορα), υπουρλα και καταστρεπτικά εξαπλώνεται... η... βίντεοπανώλη της βίντεοεργασίας και της βίντεολογίας σε μικρούς, διστυχώς, και σε μεγάλους. Κινδυνεύουμε να γίνουμε «βίντεοβιώτοι». Κι αν εμείς οι μεγάλοι ευχαριστιόρρευτε να ευφραινόμαστε, τα παιδιά μας, τους νέους μας δεν τους σκεφτόμαστε;

Γι αυτό: πριν η... βίντεοπαραλυσία

παραλύσει την καρδιά της Ελλάδας και «πριν η νέα γενιά καταντήσει... νεαντερντάλια» (όπως έγραψε, τελευταία, ο Ξυγρόφος κάλαμος):

Αντισταθείτε στα βίντεο.

Αρνηθείτε τα βίντεο.
Σαρώστε τα νοσογόνα και υπνογόνα βίντεο πριν ξεχαρβαλωθούμε σαν Ελλάδα και μας πάρει οριστικά αυτή τη φορά ο διάβολος.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ

Σπύρου Δήμη

τε από το ύφος της μεταφυσικής, είτε στο μικρό χώρο του εργαστηρίου.

— Ιη τελευταία τούτη προσπάθεια φαίνεται σάμπως να ξεκόβει πιο τολμηρά από το παρελθόνι χαράσσουν μια προστορία, παρέχοντας κάποια άνεση στη σύλληψη του θέματος από πολλές αύγχρονα πλευρές. Ισως ακόμα αυτό το άπλυμα του αισθητικού φαινομένου, με την πολύπλευρη και πολυκίνητη περιπέτειά του στο δάσος, της αγαζήτησης, στα μάτια επιπόλαιων ερευνητών, να προδίνει κάποια εσωτερή αδυναμία του, υποκινώντας πθανόν και μερικές απαισιόδοξες σκέψεις στους ανυπόμονους για τη μελλοντική τοποθέτηση και αποκριστάλλωσή του. Ωστόσο η δυαστία και πολύ περισσότερη η απαισιόδοξη δεν μπορούν να πάρουν θέση, προκεκυνούν για μια επιστήμη νεαρή, σαν την Επιστήμη του Ήραλου, απ' την οφορμή που οι προϋποθέσεις δημιουργίας της προβάλλουν δειλά κι από λίγες - λίες. Η πολυπλοκότητα του αισθητικού φαινομένου αυτή καθαυτή στέκει η κύρια αιτία της αργής χάραξης των ορίων της επιτήμης, χωρίς όμως να λείπουν οι προϋποθέσεις για το ξεκίνημα. Κι είναι ωστόσο γνωστό πως η ύπαρξη των

προϋποθέσεων σημαίνει απορχή της επιτυχίας. Κι η απαιτούμενη εξάλλου εξομάλυνση των προβούλων, τόσο φυσικών σε μια ακαλλιέργητη ακόμα επιστήμη, σαν την Αισθητική, δεν πρέπει να εμποδίσει τη συζήτηση των προβλημάτων της, έστω και δίχως αναγνώριση κανόνες.

***

Ο αισθητικός που καταπιάνεται στη συγγραφή μιας «Αισθητικής» (όρος πρωτοδασέμενος απ' τον Μπαουμγκάρντεν στα 1753, σαν είδος κατώτερης λογικής, σε αντιπαραβολή με την κυρίως λογική, επιστήμη των καθαρών (ιδεών) βρίσκεται ευθύς εξαρχής στο δίλημμα, που του προβάλλει αυτό τούτο το αντικείμενο της αισθητικής... καθώς το προσδιώρισαν οι ως σήμερα αισθητικοί - το «ωραίο»: Να βαδίσει σ' αχνάρια των όλων, που βιάζονται να πρωτοπροσδιορίσουν την έννοια του ωραίου, ή να κάψει κάθε δειμό μαζί της, πραχωρώντας τολμηρά στην ανερέυνηση του αισθητικού φαινομένου («την ανθρώπινη στάση μπρός στο ωραίο») και παρακάμπτοντας τις δυσκαλίες του εννοιολογικού τούτου προσδιορισμού; Θα θεωρήσει φυγή η παράκαμψη τούτη από δι, τι το παλύ καινό θεωρεί αναγκαίο ν' αντιμετωπιστεί ευθύς εξαρχής σ' ένα βιβλίο Αισθητικής ή θα εκτιμήσει η προσόπθεια του, να παραμερίζει, δι, τι ξεφτίζει τη γενική σύλληψη και αντιμετώπιση του αισθητικού προβλήματος;

Το περίεργο είναι πως στο μελέτη τούτο, που καταπιάνεται με τα αισθητικά ζητήματα, δεν θα γίνει κανένας λόγος για το ωραίο, σαν αισθητική άξια, με την έννοια της... ενοίας του. Ό, τι θα συγκεντρωθεί για να διατυπωθεί, πιο κάτω, δε θάνει άλλο από την α-

ναγκαίότητα αυτού του ξεδύματος από τη μέχρι σήμερα «πεπατημένη», ώστε να αφεθεί ο χώρος σε μια σύντομη σύνοψη των αλληλοσυγκρουμένων πορισμάτων και των ποικίλων συλλακώσεων πάνω στο αισθητικό φαινόμενο, καθώς και, εφ' όσον το τελεί η ανάγκη, μερικών ορισμών του ωραίου, δοσμένων από... ωραιοπαθείς που δίνονται να το προσδιορίσουν φορές από το ύψος της αφαίρος του «ιδεώδους» και φορές από το κυνηγητό της πραγματικότητας στους... δρόμους, ακριβώς για τη χάραξη πορείας στο αισθητικό φαινόμενο.

Και για την πραγματοποίηση αυτής της σύνοψης, θα επιχειρηθεί, φυσικά, κατά πρώτο λόγο το κυνηγητό του ωραίου, στο στόδιο της ανατομίας του, από τα γεννοφάσια του. Έτσι θα γίνει το παρακαλούθημά του πιο άνετα, από την ανάπτυξη μέχρι την άνδρωση που παίρνει, όταν βρεθεί πιο γύρω από σοδούς που η σοφία τους του εξασφαλίζει «Μία κάποια λύση» στη κατά τ' άλλα ασταθή... ευστάθειά του. Προδηλω γίνεται πως για ένα τέτοιο «εγχείρημα» χρειάζεται για πλαγιοφυλακή η καθόλου γνώση, με την έννοια της αναδρομής στη γενική εξελικτική πορεία του ανθρώπινου πνεύματος, με τους σταθμούς της πνευματικής θεώρησης του κόσμου και του Βίου, μ' άλλα λόγια η συμμαχία της γενικής επιστήμης και της φιλόσοφίας.

***

Το μεγάλο βάρος του ανθρώπου προέρχεται από τη δυνατότητα υπολογισμού του! Όλα, σχεδόν, τα βασανιστικά ερωτήματα για τη θεμελίωση μας «Περί όντος καιίου» κοσμοθεωρίας ίκατο συνέπεια και σχετικά με το «ωραίο» και το αισθητικό φαινόμενο

παιρνουν την πιο εκθαμβωτική τους λάμψη στο πιο απόλυτο σκοτάδι της γνώσης. Έτσι ο φιλόσοφος (ονομάτισμα δοσμένο σ' όσους καταπιάνονται με τα «περί όντος και Βίου» προβλήματα) καθώς κι ο αισθητικός (περιορισμένος στην έρευνα όλων των συναφών με το «ωραίο») αναγκάζονται, χωρίς πολλές - πολλές προσπάθειες, να διατηρούν το σκοτάδι τούτο, για να κρατιέται πιο έντονος και ζωηρός ο απονθήρας των ερωτημάτων, καλλιεργώντας, ωστόσο, φορές την... άγνοια.

Κι η διακρίνηση αυτής της άγνοιας, η απάρνηση φορές του σκεπτικισμού, η κανονική υποχώρηση από το φόβο του άγνωστου, δεν είναι ξέμαρκη απ' το Σωκρατικό: «Εν οίδα ότι ουδέν οίδα». Ιειναι μήπως μια απειλητική φωνή του επώτερου αυτοσυγκρατημού η ρήση αυτή; Παρ' όλη τη μετριοπαθή χροιά και το συγκαταβατικό περικάλυμμα που τυλίζεται από το φιλόσοφο της γνώσης, είναι μήπως μια φυγή; Είναι το ανακάτωμα των πιο αντίνομων ροπών και διερευνήσεων; Ενα είναι βέβαιο! πως η τάση για διερεύνηση κι η δίψα για γνώση, η άτονη πρέμια της πνευματικής νημείας και το τραγικό «άχιν» στην εξόρμηση για τη γνώση, δεν αναχαίτισαν, ως τα σήμερα, τις προσπάθειες του ανθρώπου - ερευνήτη!

Ο άνθρωπος, αυτό το λεπτό, ευαισθητό κι ακόμα απδές και σκληροτράχηλο κατασκεύασμα, η συνισταμένη άλλων των δυνάμεων και σύγχρονα η διάσπαση των δυνάμεων του εαυτού του (απ' αφορμή την τοποθέτηση των καλύτερων ποιοτικά και ποσοτικά δυνάμεων εκτός εαυτού) είναι, συνήθως, ο τραγικός ναυαγός της γνώσης, που ο εγώσαμός μονάχα δεν το αφήνει να παραδο-

θεί άνευ βρών στην ανυπαρξία του χρέους, στο ανύπαρκτο καθήκον, που το νανούριζει η παράδοση και το τρέφει ένας κάποιος γνωστολογικός νορκιαριαρός...

Οι «πρώτες αρχές» της γνώσης δεν διαφέρουν δε κατακτητικά επιτεύματα της γνώσης από τις σημερινές κατακτήσεις των σύγχρονων ερευνητών. Ιας η μακριώνη αυτή διαδρομή να χρησιμεψε για να κλειστεί πολλές φορές ο κύκλος της γνώσης, δίνοντας έτσι αφορμή σε προσπάθειες που δεν απομάκρύνονται από τα παιχνιδιάματα, που αποκαλούνται συνήθως... παιδαριώδη. Όλες οι πρωτόγονες εικόνες για τον κόσμο (φυσικά και για το ωραίο), που καλυπτόνται από το ξέμαρκο απ' το Σωκρατικό «μυαστικόμαρκό», έρχονται να προβληθούν κατά περιόδους, στην ιστορική πορεία του ανθρώπου, ξαναζωντανεμένες, φορές ξαναζεσταμένες με τη φλόγα της πρωτάρχοντος εξηγησης του σύμπαντος, που η ζεστασιά της απλύνεται παίρνοντας θέση στη σφαίρα του ονείρου πάντα, παρά της πραγματικότητας. Οι αρχαίοι «μύθοι» δεν διαφέρουν από τις σημερινές φορές, χαντροκοπίες, που απέβαλαν την ονομασία «μύθος», για να υπεύθουν το φόρεμα που απαιτεί σήμερα η εξελιγμένη μόδα της γνώσης... Κι ο παλιός ιδεαλισμός, ύστερα από πολλές ταλαντεύσεις στα σχετικά με το ωραίο, αποντίεται ακόμα και σύγχρονα. Η φαντασία, το άνερα, αυτό το νυστέρι που αχίζει το σκοτεινό πέπλο της άγνοιας, για να προβληθεί ένα κάποιο φως, δε διαφέρουν από τη θεωρούμενη σήμερα «συνειδητή», «εκλεπτυσμένη» και φορές «μεθοδολογική» ερμηνεία, προορισμένη να μας φέρνει, φορές, σε πιο αδιέξοδα μανοπάτια, για χάρη ενδές «κεκ συμ-

βάσεως» αρθολογισμού... Ο σπόρος που ρίχνει ο άνθρωπος για να θερίσει τη γνώση είναι η τραγική εικόνα απ' αφορμή τ' αγκάθια της άγνοιας που σκεπάζουν, πνίγοντας το μικρό βλαστό... Κι ο χρόνος κυλεί κι ο πόθος της γνώσης κατρακυλάει... ***

Συνήθως θεωρούσε την Αιαθητική ασχόλουμενη με το ιδανικό του ωραιού. Η αντίληψη αυτή, εφ' όσουν περιορίζεται στο όριο του πραγματικού, μ' ἄλλα λόγια, εφ' όσουν δεν αξιώνει την αλλαγή της πραγματικότητας, μπορεί να σταθεί σύγχρονο σε όλες τις θεωρήσεις ιδεαλιστικές, ρεαλιστικές της ζωής και της τέχνης (σαν «απεικόνιση», μάλλον σαν «Παράσταση» της ζωής). Όταν όμως το ωραιό «ξεταστεί» με «κυπερβατική» θεωρηση, επόμενο είναι πως ο παραπάνω ορισμός αφήνει έξα από τον κύκλο του κάθε ρεαλισμού και, κατά συνέπεια, προβάλλει έκδηλα την ελλειπτικότητά του. Ό,τι θα είχε αξία για έναν ορισμό του ωραιού είναι η «Καθολικότητα», με την έννοια πως θ' «ερχόταν ν' αγκαλάσσει κάθε προσπάθεια και κάθε κατεύθυνση αναζήτησης του ωραιού, δίχως στάση επιφυλακτική και, καμμια φορά, εχθρική για ορισμένους ταμείς διερεύνησης, καλύπτοντας ακόμα και τις τολμηρές κείνες αναμαχήσεις που προβλουν, από πρώτη όφη, μια έλλειψη πειθαρχίας μπροστά στα «κεσαρρένα» ή και μια έλλειψη πίστης, μπροστά στις πραγματοποιηθείσες επιτεύξεις. Όμως από την αδυναμία της «καθολικότητας» ενός ορισμού - ώστε ν' απηχεί το ρυθμό και τις απαιτήσεις των ανθρώπων κάθε εποχής - το παρόν μελέτημα περιορίζει και το αντικείμενο της αιαθητικής θεωρησης.

τικής στην ανέρευνηση των παραγόντων, στοιχείων και συντελεστών που βοηθούν στημαντικά την προσπάθεια σχηματισμού μιας γενικής αισθητικής αντίληψης, μιας εξήγησης, πάνωστα σιαστικό φαινόμενο, πούναι κι ο σκοπός του μελετήματος τούτου. Έτσι, είτε από την έκθεση των πιο κύριων θεωριών, που ανταγωνίζονται να πάρουν μια μόνιμη και σταθερή θέση, είτε από τις «θέσεις» που παίρνονται στα διάφορα ζητήματα (που, ωστόσο, δεν αρθρώνουν επιβλητικά - όπως θα φανεί - το ανάστημά τους, ακριβώς, λόγω της ρευστότητας των θεμάτων) ελπίζεται πως θα δοθεί μια γενική κατατόπιση, για μια κατοπινή διεξοδικώτερη απ' τον αναγνώστη μελέτη, όλων των θεμάτων που στοιχειοθετούν μια ολοκληρωμένη Αισθητική.

11

Τα ως σήμερα «αισθητικά συστήματα» που ξεκίνωνται στην έρευνα του αισθητικού φαινομένου με σύστημα (ας μου επιτραπεί να πω, φορές, και χωρίς κανένα ... σύστημα) δεν είναι όλα ίδια στη «μηχανοποιημένη» εποχή μας - που το κυριαρχό στοιχείο ξεχωρίζει στο «αιδελισμάς» - γιατί προβάλλουν γενικά μια πηγαία τάση: Την κλίση του ανθρώπου να ενορχηστρώσει το αισθητικό φαινόμενο, ζεδιπλώνοντας το πρώτα, ώστε να αποκαλυφθούνε όλες του οι εσωτερικές πτυχές, κι ύστερα να το αναδυνθέσει, αυνθέτοντας, ώστε σα κι έναν ορισμό του ωραίου σα βάση - όχι και απαραίτητη - εξόρμησης, για την καταπινήκημηνεία του, ή, αντίθετα, θέτοντας κανόνες α προτίτι διοικούντας, για να προχωρήσουν υστερα υποτάσσοντας τα επι-

μέρους σ' αυτούς, πράγμα που αποτελεί το πιο συνηθισμένο, ιδιαίτερα στους παλιότερους αισθητικούς.

Ζήτησαν όμως και ζητάνε οι πολλοί από τους αισθητικούς (σ' αυτούς κατατάσσω όλους όσοι καταπάστηκαν μόνιμα ή περιστοικά με την Αισθητική). Υπά σχηματίσουν πρώτα μια έννοια του ωραίου, προσδιορίζοντας τα σποτεχεία που το συναρπίζουν, κι θέτερα να ξανοιχτούνε στην επισκόπηση και κατάταξη του αισθητικού φαινομένου, που αποτελεί θέμα και αντικείμενο της Αισθητικής. Κι η θέληση αυτή για τη γνώση του ωραίου κι όλων των συναφών του, η χαρακτηριστική ροπή που κυριάρχησε από πνεύμα των φιλοσόφων κι αισθητικών για την αναζήτηση της λημαρισύνης από την απειλή αυτού καθαυτού του θέματος (απειλή που απάντιέται, ωστόσο σε κάθε θέμα, όταν παρασέρνει σ' επικίνδυνα τολμήματα, ως το τελευταίο *salto mortale*) πόσα προβλήματα δεν πρόβαλε αυτή η θέληση για τη γνώση; Τι περιέργα προβλήματα ορθώνει το κάλεσμά της, με ζητήματα, που δεν κάνουν άλλο από να προβάλουν, φαρές - φαρές, την αμετακίνητη και στατική μορφή της, προετοιμάζοντας έτσι τη φυγή μας ... φυγή τόσο κανονική, μα και - καμμιά φορά - τόσο επιταχυνόμενη! ... Καθώς εν παρατήθηκαν από τον πόθο και τον μόχτον τούτον οι φιλόσοφοι κι οι αισθητικοί. Ακόμα, κι όταν η προσπόθειο του προσδιορισμού του ωραίου ή κι ακόμα η ερμηνεία των αισθητικών δημιουργούσε έντονες ενοχλήσεις στους αναγνώστες τους.. ασχημίζοντας με τον τρόπο έρευνάς του την έννοια του ωραίου, δεν υποχωρούσαν μπροστά στη γενική κατακραυγή, από την έλλειψη συγκροτημένης μορφής στο θέμα, ακόμα και το χαχάνι-

σμα που προκαλούσε η πτώση τους από τα σύννεφα ή το γλυπτριό τους στους λασπωμένους δρόμους ... Ωστόσο, αυτή η ανώτερη περιέργεια, η απολλαγμένη από την παράδοσή της σ' ότεχνες προχειρόπτες, που συνδέεται με την τάση για έρευνα κι αποτελεί τη διψασμένη γη που την ποτίζει ο ζήλας, είναι το κύριο γνώρισμα του ανθρώπινου είδους. Η τάση που δείχνουν οι αισθητικοί για την αποκάλυψη των κρυφών μυστικών της τέχνης, είναι ο λόγος που εξακολουθάμε να τους κυττάμε με τα βάρος της βαρύτητάς τους, δίχως το γελοίο κατακύλισμα που πολλαπλασιάζει η ... βαρύτητα, όταν παρασηκώνουνται για την κατάχτηση του «ιδανικού», με την καθαρότητα του ξεπλυμένου, δίχως τ' αποτυπώματα της λάσπης, που πολλαπλασιάζονται σε κείνον που προσπαθεί να δειχνεται... ξεπλυμένος, όταν κατεβαίνει στη χαμηλότατη στάθμη, με την απουσία αυστηρής καλλιτεχνικής μαρφής.

Ο αισθητικός, δύσα κι αν ξεφτίζει η προσπάθειά του στην άναδο για την αποκάλυψη του ωραίου, μένει, ωστόσο, ο άνθρωπος που έχει ομολογήσει στον εαυτό του το χρέος, μια κάποια εσωτερική αναγκή, δύματα σε περιεχόμενο με την ανάγκη που ωθεί τα φιλόσοφα να σχηματίσει μια καθολική εικόνα για τον κόσμο και το βίο. Κι εκείνο που δίνει έπαινο στην προσπάθεια των αισθητικών, που δεν παραιτούνται από τον πόθο να μάθουν, είναι, ακριβώς, αυτή η αντίδραση που κάνει το πνεύμα τους, με την προσωπική τους έρευνα για το ωραίο και τα αισθητικά ζητήματα, εναντίον της απειλής της καθημερινής, υλικής ζωής. Όμως ο προσποτικός που ανοίγει η έρευνά τους δεν είναι απαλλαγμένες πάντοτε από μια εσωτερική ύσχυρη «εμ-

μονή» από μια παιδική ορμή, από μια σε τελευταία ανάλυση - «έμπνευση», που τείνει στην αθητοποίηση αυτού του πόθου, παρά την αποκαλυπτικότητα και πειστικότητα που προβάλλουν. Φορές, για το εναντίον. Και το φιλοσοφικό - αισθητικό τους ένστιχτο δεν κάνει άλλο από να προβάλλει τον «πόθο» τούτου, φορέα των πνευματικών τους επιδιώξεων, που ζητάει τον προσανατολισμό του ανάμεσα από τις παικίδες διακλαδώσεις που μεγαλώνουν την αγωνία για το τέρμα. Κι οι προσπάθειές τους δεν ξεμακρίνουν πολλές φορές από το στάδιο της απόπειρας, των προκατακτικών εργασιών που τείνουν στην κατάκτηση, χωρίς να πραγματοποιείται πρόξει. Η κατάχτηση του ωραίου.

Μέσα, λοιπόν, από την ανάγκη τούτη, που η ορμή της δυναμώνει δύο το τέρμα δείχνεται πολύ μακρυνό, και τα λαϊπωρείται από τον ίμερο των μεγάλων προοπτικών, προβάλλει, φορές, μια σχέδια στον ορίζοντα, που αποτελεί την πρωταρχική ελπίδα για την τάχτηση του φωτός που το σκέπαζαν ως τώρα τα σύγνεφα της άγνωσης, μεταβάλλοντας το ρίγος της αγωνίας σε ρίγος μιας πρόσκαιρης ευτυχίας. Κι η Αισθητική δε μένει παρά η αδιάκοπη τάση και προσπάθεια, η επαναλαμβανόμενη απόπειρα για την έξηγηση του αισθητικού φαινομένου, η αναενωνόμενη και αλληλοσυγκρουόμενη «πτυχειρισμοτολογία, το «εγχείρημα» που δεν ξεφεύγει από το δριά της απλής αναγνώρισης...

***

Ο αισθητικός σήμερα, ανεξάρτητο από το δρόμο που χαράσσει η «τεχνική» του, έχει ν' αντιπαλαίσει με μια καθιερωμένη αποστολή που χάραξε η «μηχανοποίηση» εποχή μας, σε σημείο

που ν' αμφιβάλει κανείς για τις πιθανότητες να ευδοκιμήσει ο καπρός του, απ' αφορμή τις αλλοιώσεις από την έκταση των επιστημών. Το θέαμα της ζωής, μ' όλα τα γύρια ποικίλα περιστατικά που το στοιχειοθετούν και το συνθέτουν, γίνεται πιο ευκολοθέατο κι ευκολοχώνευτο από το ύψος των επιστημονικών δεδομένων, με την ειδίκευση των επιμέρους επιστημών, παρά από το ύψος της «καθολικής» θεώρησης των προβλημάτων [και του αισθητικού προβλήματος, κατά συνέπεια] που απαιτεί η τελευταία τούτη μια γενική αξιολόγηση όλων αυτών των δεδομένων.

Η προσπάθεια που τείνει στην «ενοποίηση» των αισθητικών φαινομένων δείχνεται σ' όλα σχεδόν τα παλιότερα αισθητικά συστήματα. Κι όταν, φυσικά, η προσπάθεια αυτή συμμαχεί με τη μεταφυσική, μιλάμε πια για «μεταισθητική». Στη βάση τους σχεδόν όλα τα παλιότερα αισθητικά συστήματα και πολλά ακόμα από τα σημερινά φτάνουν στη μεταισθητική, για το λόγο που παρουσιάζουν έναν a priori χαρακτήρα, μια θέση του απόλυτου, μ' άλλα λόγια, θέτουν μια βάση σα δεδομένη για το τι πρέπει νάνει το σύστημα και για το ποιά πρέπει να χρησιμοποιείται σα μέθοδος της Αισθητικής, κι ύστερα προχωρούν σε συμπεράσματα, που καταλαμβάνουν «εξ εφόδου» - στην κυριολεξία - το αισθητικό φαινόμενο. Η αισθητική αξία του ωραίου τοποθετείται στα «απριοριστικά» αυτά συστήματα στη σφαίρα του «ιδεώδους» απ' όπου πρέπει να ξεκινάει η προσπάθεια του ανθρώπου. Το πιό, λοιπόν, χαρακτηριστικό γνώρισμα σ' όλα αυτά τα μεταισθητικά συστήματα είναι η αναδύτηση της «ενότητας».

Χωρίς ν' απομακρύνονται από τη

σφαίρα του «ιδανικού», όπως δίχως «μέθοδο» βαδίζουν οι απαδοί του και αιθητικού μαστικισμού, προβάλλοντας την «έκατοση» σα μέσο για την κατανόηση του αληθινά ωραίου, μια κατόσταση όπου η αποκάλυψη πραγματοποιείται μ' έναν τρόπον υπεραισθητό, δίχως την εισβολή των γυμνών στοιχείων της πραγματικότητας, κι οι απαδοί του Μπερέζον τη «διαίσθηση», μια συγκίνηση δίχως λογική ανάλυση, με την πρωτόγονη ακοτεινότητα που ξεκινάει από τα έγκατα του «εγώ» ξεφτίζοντας όσα ανοίγεται προς τη σοφήνεια και την καθαρότητα της λογικής. Ευθύς αμέσως γίνεται αντιληπτό πως τόσο η «έκατοση» δύσα κι η «διαίσθηση» ξεμακρίνουν από στοχασμό, από την επέμβαση του λογικού, αφήνοντας την καρδιά να σημειώνει ανεχλότα τους χτύπους της...

Δημιουργός «απριοριστικά» του ιδεώδους ο Σίλλερ συνέλαβε, σα δεδομένη, μια «τέλεια ανθρωπότητα», τόσο απαραίτητη «εξ αρχής» για να ερμηνεύει ύστερα διάφορα είδη του λόγου με τρόπο παραγωγικό. Ακόμα ο ιδεαλιστής Κάντ, στην αισθητική κρίση βρίσκει μια συμφωνία φαντασίας και νόησης. Ξεκινάει από την «απριοριστική» τοποθετηση του ιδανικού, που επιβάλλεται στα πράγματα, για ν' ανυψώσει σε είδος περιωπής τα ωραία. Και οκουμπάει στην κριτική μέθοδό του. Το «κατηγορικό πρόσταγμα» του δεν είναι άλλο από μια a priori επιταγή. Και το «ωραίο» δεν παρουσιάζεται παρά σα σύμβολο αυτής της θητικής επιταγής. Ωστόσο, όμως επεκτείνοντας την άποψη του Κάντ μέχρι την αρμονία μορφής και ύλης - που συνιστά το καλλιτέχνημα - οδηγούμαστε μοιραία μπροστά στην άγνοια, γιατί

τόσο η μορφή, δύσα κι η ύλη μας είναι δένες, όπως ξένος μας είναι κιο σύνδεσμος τους (αν υπάρχει σύνδεσμος, κι ο τρόπος ακάρια πραγματοποίησή του), απότε κάθε παραδοχήγενδεν απομακρύνεται από τα όρια της αιθαιρείας ...

Ο δογματισμός, από τον Πλάτωνα ως τους νεώτερους δογματιστές, απαδούσε το ζωτικαριστικό μαστικισμό, δύσα είναι ξένος προς την υπερβολή, για τι ξεκινάει από μια αιθαιρέτη, δημιουργία της ίδεας του ωραίου, αλλέτα υπεραισθητής και οσύληπτης, από τα δίχτυα της γνώσης.

Ο αισθητικός μαστικισμός, που προαναφέραμε και που δεν είναι παρά μιξανοζωντανεμένη μορφή του Πλατωνισμού [με πρόγονο το «βιταλισμό»], από την ίδια «απριοριστική» βάση ξεκινάει: από την a priori «ενοποίηση» των αισθητικών φαινομένων στην έννοια της ζωής. Όμως η έννοια της ζωής είναι τόσο ρευστή και τόσο υποκειμενική, ακόμα και τόσο άγνωστη ... Είναι, λοιπόν, δυνατόν αγκαλιάζοντας κανείς την άγνοια να αχθεί σε συμπεράσματα με αξιώσεις αντικειμενικότητας; (I)

Στα «επιστημονικά» συστήματα βρήκε έδαφος η νεώτερη γερμανική Σχολή, προβάλλοντας την Einfühlung. Με τον όρον ταύτου ενούμε μια καλαισθητική αιμπάθεια, μια επαφή της αισθηματικής ζωής δύο δύντων (Ιλίτη, Φόλκετ), μια προβολή ή διεισδυση του Εγώ μας στα αντικείμενα. Μ' άλλα λόγια, δίνουμε στα πράγματα έναν αλοκληρωτικό «ανθρωπομορφισμό» σ' αυτή τη διασθητική «μετάγγιση» του εαυτού μας. «Έτσι, η θεωρία της Einfühlung, μ' δύους τους ισοδύναμους δραυς: Empathie, Intropathie, «συμβολική αιμπάθεια» (Victor Basch), σαν επιστημο-

νικό σύστημα (όπως την εμφανίζουν), καταλήγει σε άρνηση της γνώσης. Ακόμα και η «ενδραση» του Μπέρζον στο ίδιο καταλήγει, μόνο που αποτελεί μια κάποια έκκληση - η τελευταία, τούτη - στο στοχασμό. Η μπερζονική «ενόραση» προσδιορίζεται από τη σύγκρουση που επιτελείται νόσησης και ζωής. Ο Μπέρζον δέχεται πως η νόσηση δεν είναι μια κατάσταση «έκαστασης», αλλά μια πρακτική λειτουργία, ιδιότητα που χαρακτηρίζει τη ζωή· κι η ζωή εκφράζεται χρησιμοποιώντας δύο μέσα: το ένατιχτο και τη νόσηση.

Η συγχώνευση, λοιπόν, του υποκειμένου με το αντικείμενο σταματάει κάθε έρευνα, κάθε ορθολογική γνώση και το λογικό, όχι μονάχα δεν πρασκάλεται να πάρει μια οποιαδήποτε θέση, αλλά αντίθετα διώκεται σα διαλυτής αυτής της ταύτισης εγώ και αντικείμενου, σα χαλαστής της καλλιτεχνικής απόλαυσης. Φανερό γίνεται πως και το συστήμα αυτό (Einfühlung, ενόραση), παρ' όλα το «επιστημονικό» ρουχό που προσπαθούν να τα ντύσουν, δείχνουν δλ̄η τη μόνωση του μυατικισμού, είναι παραλλαγές του αισθητικού μυατικισμού, παρακλήσια, τέλος, της a priori παραδοχής του ωραίου.

Με τον φυσικό Φέχνερ αρχίζουν οι πρώτες «εργαστηριακές» - ας τις πούμε - προσπάθειες με αξιώσεις, που ξεκίνουν κάπως τολμηρά από το παρελθόν, εισάγοντας στην Αισθητική τη μέθοδο του «πειράματος» και της «στατιστικής», μ' όλα λόγω, τις «ψυχοφυσικές» μέθοδες. Η αισθητική τούτη, η «εκ των κάτω» (α' αντίθετη με τη μεταϊσθητική, την «εκ των άνω») ονομάστηκε «πειραματική αισθητική» και τείνει στην ερμηνεία των αισθητικών γεγονότων

και φαινομένων με το μέτρημα των αισθημάτων στα πρόσωπα, αναγόμενη έτοι με τις παρατηρήσεις και τις στατιστικές σε κανόνες.

Ωστόσο, αυτή η εκλογή του «αισθητικού» πειράματος του Φέχνερ κι ο τρόπος της αναγνώρισης του, δίχως τη συβαρή επικουρία θορητικών επιστημών (ιδίως ψυχολογίας και κοινωνικών), τόσο απαραίτητων για την ερμηνεία του αισθητικού φαινομένου, δεν ερμηνεύει με τρόπο δίχως αντιρρήσεις τα φαινόμενα ταύτα, για να μην πως η ουσιώδης παραχώρηση της φύσης των φαινομένων γίνεται, με την *in vitro* αποκλειστικά αναλυτή του, που αφαιρεί «κάτια» από την «ποιότητα», δίνοντας σύγχρονα έρεισμα για την προβολή από τους ιδεαλιστές των ισχυρισμών τους για το αναλλοίωτο από μέρος της ποιότητας.

Εξάλλου, η «πειραματική μέθοδος» ταξινομεί και εξηγεί, δημιούργησε αξιολογικά. Έχει πέραση στη φυσική ιστορία, ωστόσο αποδιώχνει τις «αξίες». Φανερό είναι πως από μια τέτοια πειραγραφή λείπει κάθε πλαστική αξιολόγηση.

Από ένα συγκερασμό, μια δοχοτόμηση της πειραματικής και της εξελιγκτικής μεθόδου, με τη μελέτη των «αξιών» (της συγκριτικής αξίας ανάμεσα στις άλλες αξίες), βγαίνει η έννοια του «κανονικού» κι η μέθοδος αυτή ονοματίστηκε «κανονική μέθοδος».

Ωστόσο δεν είναι πάντα εύκολος ο καθορισμός του «κανονικού», της οργανικής, μ' όλα λόγω, λειτουργίας που επιτελεί το έργο τέχνης, σε μια ιστορική περίοδο. Κι έτσι οι αξιώσεις της κανονικής μεθόδου δεν λύνουν το πρόβλημα της ... μεθόδου.

Απ' όλα, τα παραπάνω, παρά τη

σύντομη και γενική επισκόπηση, φέρονται και πιο κοντά μας πια τα ερωτήματα: Ποιό είναι το ενδεικυνόμενο στην Αισθητική σύστημα; Η Αισθητική έχει ανάγκη από μέθοδο;

Δεν θα προκαταλάβω των αναγνώστη με διατύπωση συμπερασματικών κρίσεων. Θ' αφήσω να απλωθεί πιο κάτω το αισθητικό φαινόμενο, αναίνοντας πιό πολύ το περιγραμμό του, ώστε ν' αποκαλυφθούν κλύρια και ουσιώδη ακόμα μέρη της αισθητικής ανάλυσης.

Ελπίζω πως έστις θα ξεδιπλωθούν περισσότερες πτυχές κι η απόντηση

θαρρεται δίχως πολύ προσπάθεια. Ο στόχος μπορώ από τώρα να πως πως η «πειραματηρηση» δύστικη λεπτομερεών, που συνιστούσαν το αισθητικό φαινόμενο, ιδιαίτερα η επιστημονική παρατήρηση (όχι μονάδα με την *in vitro* ανάλυση, αλλά με τον πραεταιρισμό της γενικής επιστήμης) παίρνει τη μεθοδικότερη αναλύση, ιδιαίτερη το δύστικο φαινόμενο.

Συνεχίζεται

Ανέκδοτα

Σπύρου Ντούσια
σ. δασκάλου

Συνέβηκε σε κάποια χρόνια που πέρασαν, τότε που γίνονταν αυστηρή παρακολούθηση των «πάντων» απ' τους «πάντας».

Οι δυνάμεις ασφαλείας, είχαν πάρει αυστηρές εντολές «άνωθεν» να παρακολουθούν τους πολίτες κατά συνοικίες, ν' ανακαλύπτουν με τον τρόπο τους και ν' αποκαλύπτουν τους επικίνδυνους για την ασφάλεια, τη δημόσια τάξη και προποντός για την «ακεραΐότητα της πατρίδας».

Το κάθε όργανο της τάξης προσπαθούσε να φανεί άξιο της αποστολής που του ανέθεταν και ν' ανταποκριθεί με τον παραπάνω στις προσδοκίες των ανωτέρων τους καταγγέλοντας κάθε περίπτωση που ήταν ύποπτη κι ανάλογα με την επίδραση στο έργο του έπαιρνε και γαλόνι.

Οι πιο επικίνδυνοι πολίτες ήταν αι Δημόσιαι Υπάλληλοι, που κράταγαν τα κλειδιά λειτουργίας της κρατικής μηχανής και προ ποντός οι Εκπαιδευτικοί που με τον τρόπο διδασκαλίας και τη συμπεριφορά τους, διέφθειραν τη νεολαία απ' το Δημοτικό και πάνω.

Η Ελληνική λέξη «αριστερά» «δεξιά» είχαν χάσει την πραγματική τους σημασία και με τη χρησιμοποίησή τους στην κάθε κουβέντα, χαραχτηρίζονταν μόνο το πολιτικό πιστεύων του καθένα.

Με το αριστερό χέρι έγραφες ή ζωγράφιζες Ήσουν Κομμουνιστές. Με το αριστερό χέρι έτρωγες: Ήσουν κομμουνιστές. Με το αριστερό χέρι χαιρέταγες, δηλαδή το χέρι της καρδιάς που λέμε, ήσουν κομμουνιστές.

Έτσι στη δικαιοδοσία κάποιου φανατικού όργανου της τάξης λειτουργούσε κι ένα πολυθέσιο σχόλειο,

Το όργανο την είχε στημένη σε μια γωνιά ντυμένα πολιτικά και στα διαλέιμμα παρακαλουθούσε την κάθε κίνηση των δάσκαλων που σουλατούριζαν στην αυλή του σχολείου για να προσέχουν και τους μαθητές.

Μάτι κι αυτή σ' επιφυλακτική μη ιδεί ή μην ακούσει τίποτα ύποπτο. Εκεί που χόρταινε το μάτι του παρακαλούθηση, ήταν το μάθημα της γυμναστικής. Σ' αυτό το μάθημα που το δίδασκαν όλοι οι δάσκαλοι σερκοί και θηλυκοί καθένας στην ώρα του, μπορούσε να χρωτάσει παρακαλούθηση.

Κάποια μέρα επι τέλους, του φάνηκε πως κατί ανακάλυψε. Κάτι περιέργο γίνονταν στο μάθημα αυτό από κάποιο δάσκαλο.

Η παρακαλούθηση αρχίστε να γίνεται πιο αυστηραστική και πιο προγραμματισμένη.

Και το βρήκε τελικά. Ήταν σίγουρος γιαυτό. Ο δάσκαλος ήταν κομμουνιστής και μάλιστα φανατικός.

Στην αναφορά του στον ανώτερο του γιορμάτος ενθουσιασμό είπε με πεποίθηση και στόμφο:

- Λαμβάνω την τιμή να αναφέρω κ: Δ/τά, πως ύστερα από μακροσκελή και επι πολλούς πημέρους στενήν παρακαλούθηση ως υπεύθυνου όργανου επι της τάξεως, διαπίστωσα πως ο δάσκαλος (...τάδε) είναι βέρος κουμουνιστής κι αρετανόποτος.

- Περίεργο, είπε ο ανώτερος και τον ξέρω αυτόν το δάσκαλο. Δεν μου φαίνεται για κομμουνιστής. Είναι πολύ ήσυχος, νομοταγής και πολύ φιλότιμος κι εργατικός στη δουλειά του, πως το διεπιστώσεις αυτό;

- Το διαπίστωσα κ Δ/τά και θετικά μάλιστα. Τον παρακαλούθω τόσες μέρες τώρα, δε με γελάει το μάτι μου ερένα ούτε τ' αυτί μου, τον είδα και τον άκουσα.

- Για πες μου, πως το διεπιστώσεις; Μίλησες μαζί του; Σου το κατάγγειλε κάποιος άλλος; Για λέγε μου λεπτομέρειες.

Το διαπίστωσα κ Δ/τά στο μάθημα της Γυμναστικής. Όλη την ώρα, μέρες τώρα, όταν έκανε Γυμναστική κι έδινε τα παραγγέλματα για τις ασκήσεις στα παιδιά και στο βήμα τους ακόμα τόνιζε μ' όσο μπορούσε δυνατή φωνή όλο «κλίνατ» επ' αριστερά, τ' αριστερά χέρι επάνω το δεξιό κάτω, τ' αριστερό πόδι μπροστά το δεξιό πίσω, κι όλα τέτοια κε Δ/τά.

Μονάχα δύο φορές άκουσα να λέει: «Επί δεξιά» κι αυτό πολύ σιγανά που μόλις ακούγονταν. Σίγουρα αυτός είναι κουμουνιστής, κουμουνία, κουμουνία σας λέω.

Ο Δ/ντής ύστερ' απ' αυτό χαμογέλασε χαρακτηριστικά κι με σημασία για την αφελή διαπίστωση του οργάνου του, τον καθηρύνθασε, του 'πε πως Β' ασχοληθεί ο ίδιος με την περίπτωση αυτού του δάσκαλου και του ανέθεση υπηρεσία στον τομέα της κοθαριόπτησης των δημοσίων χώρων.

Του αφείτο χέρι και τον χτύπησε προστατευτικά στην πλάτη, γιομίζοντας τον έτοι με χαρά που ζωγραφίστηκε ζωηρά στο μάγουλό του μ' ένα ροδοκόκκινο χρώμα κι μ' ένα χαμογέλο χαρακτηριστικό κι αυτό, όπως του κάθε ανθρώπου, που κάνει καλό τη δουλειά του, και του χρειάζεται αυτό το χάιδεμα που σημαίνει πάντα:

- Μπράβο, μπράβο, κάνεις καλό τη δουλειά σου μπράβο.

Ος κληροδοτήματα, με ειδικούς ακούπούς έχουν αφιερώσει στο νόο και 2-3 ενορίτες, όπως η σίτι. Πάνου Αιγυερινού Αγγέλα, δυο ελαιοστάσια και αρλαγίες (3) Εθν. Λαζαρίου (Ελλάδας). Το κλίμα αυτολειτούργησε μέχρι το 1904. Τότε με πράξη της αντιπροσωπείας της Πρεβ. δόθηκε η δύεια να τα πάρει ο Αγ. Κων/νός με τον όρον να δίνει κάθε αδειά πέντε (5) ταουκάλια λάδι στον Αγ. Χαρ/μπο με τον όρο της διαθήκης της διοθέτισας.

Δε γνωρίζουμε το ετήσιο εισόδημα των παραπάνω στην εκκλησία. Πάντως πρέπει να πούμε ότι θα ήταν, μαζί με τις εισφορές (για κερί και στα δίσκο) των πιστών θα έφταναν περίπου στις 15.000 γρόσια το χρόνο. Οι απολογισμοί των Εκκλ. Επιτροπών έχουν αυτό περίπου το σύνολο εασδών. Κλείνονται κάθε φορά που τελειώνει η θητεία τους και όχι στο τέλος κάθε χρόνου.

Ας δούμε τώρα την εκτίμηση των κτημάτων της Ιερός Εκκλησίας των Αγίων Κων/νου και Ελένης. Κατά τον Μάρτιον, του 1899 εγένετο το παρά της Κυβερνήσεως νέα καταγραφή και εκτίμησης των κτημάτων της πόλεως μας. Κατά την καταγραφή ταύτην η εκτίμησης των κτημάτων εγένετο παρά πολύ αφόριτος παρά των επί τούτο διορισθέντων υπαλλήλων, εάν δεν υπήρχεν εις την εκεί της εκτιμήσεως επιτροπήν ο κυρ Μιλτιάδης Κακαμπίνης, όστις πατριωτικώτατα φερθείς, συνέτεινε πάρα πολύ εις την δικαίων και επωφελή εκτίμησην αν και η κυβέρνησης ηύθησε κατόπιν αυθαιρέτως κατά τι την αξάν των κτημάτων.

Μετάφρασις του τουρκικού επισήμου εγγράφου της εκτιμήσεως:

Εργαστήριον οδός Λούτζας (κείμενον προς διαμάς της Εκκλησίας) αριθ. 23-2.000

Εργαστήριον, οδός Λούτζας (κείμενον προς ανατολάς της Εκκλησίας) αρ. 24.αξ. γρ. 2.000

Εργαστήριον εν τη αγορά, οδός Διοκητηρίου (αγορασθέν από Μπάλκο) 107 αξ. γρ. 15.000

Εργαστήριον εν τη αγορά, οδός Δ/ρίου (κληρικός Ξανθάκη) 76 αξ. γρ. 6.000

Εργαστήριον εν τη αγορά οδός Δ/ρίου (κληρικός Ξανθάκη) αρ. 78, αξ. γρ. 6.000

Εραστήριον εν τη αγορά οδός Δ/ρίου (αγορασθέν από Γ. Μιχάλη) αρ. 112 αξ. γρ. 11.000

Οικία, οδός Τελωνείου (κληρικός Ξανθάκη) αρ. 7, αξ. γρ. 5.000

2/3 οικίας, οδός Σετέ (Κληρικός Πουλου) αρ. 1, αλική αξία αξ. γρ. 5.000

Οικία προς την Θάλασσαν (αύγουλο οικίας Αγ. Δημητρίου) αρ. 2, αξία γρασ. 15.000

Οικία Συνοικία Ομέρ Πασά (κληρικός Παν. Βαλμά) αρ. 5, αξία γρασιών 5.000

Οικία Συνοικία Ομέρ Πασά (κληρικός Σάκουλα), αρ. 25, αξία γρασιών 2.000

Οικία Συνοικία Ομέρ Πασά (αντίκρι οικίας Καραμπέτζου), αρ. 4, αξία γρασιών 4.500

Οικία Συνοικία Ομέρ Πασά (αντίκρι οικίας Καραμπέτζου), αρ. 6, αξίας γρασιών 4.500

Τιμή γρ. 80.000

Εκτίμησις ελαιοδένδρων

Ελαιοστάσιον εις Αγ. Γεώργιον υπ' αρ. 20 (ελαιοδένδρα πάντων δέν. απειωνούνται αξία ταμ. γρ. 1.625

Ελαιοστάσιον εις Ράχη, υπ' αριθμ. 38, αξία ταμ. γρ. 6.375

Ελαιοστάσιον εις Ράχη, υπ' αριθμ. 101, αξία ταμ. γρ. 4.875

Ελαιοστάσιον εις Ράχη, υπ' αριθμ. 109, αξία ταμ. γρ. 5.250

Ελαιοστάσιον εις Πουρή, υπ' αριθμ. 12, αξία ταμ. γρ. 625

Ελαιοστάσιον εις Λαγκίδια, υπ' αρ. αριθμ. 187 αξία ταμ. γρ. 1.000

Ελαιοστάσιον εις Αγουζόν (:) υπ' αριθμ. 8, αξία ταμ. γρ. 5.375

Ελαιοστάσιον εις Μακάτζη (:) υπ' αριθμ. 2, αξία ταμ. γρ. 4.500

Ελαιοστάσιον εις αγουζόν (:) υπ' αριθμ. 11, 2.875

Ελαιοστάσιον εις Αγ. Γεώργιον, υπ' αριθμ. 29, αξία ταμ. γρ. 1.625

Σύνολο 34.125

Προς γρ. 19 το αργυρό μεντζύτι

Γράσ. 114, 125

Ο Επίτροπος Ανδρέας Κ. Μαρμάτης.

Σε απρείωση ο ίδιος παραπάνω Επίτροπος γράφει «Η καταγραφή των ελαιοστασίων δεν είναι ακριβής» (στο περιθώριο η σημείωση αυτή)

Και στη συνέχεια γράφει: «Φόροι πληρωνόμενοι εκ της εκτιμήσεως των κτημάτων. Φόροι επί οικοδομών Ιακιών και εργαστηρίων) γρ. 10% (επί της αξίας)

Πρόσθετοι φόροι (μονοριφ) γρ. 5% (επί του φόρου)

Πρόσθετοι φόροι (Ιαμ Ιτζεντίτι) γρ. 6% (επί του φόρου)

Δικαίωμα καταγραφής (μονονδιά το έτος 1900) και διακαίωμα εισπράξεως.

Φόροι πληρωνόμενοι επί της κατά την εκτίμηση αξίας των ελαιοδέντρων.

Φόροι επί της αξίας των ελαιοδέντρων 5% (επί της αξίας).

Πρόσθετος φόρος (Ιαμ Ιτζεντίτι) 6% (επί του φόρου)

Δικαίωμα καταγραφής 1% (επί της αξίας)

Δικαίωμα εισπράκτορας (το ίδιο).

Απογραφή της ακίνητης περιουσίας της Εκκλησίας έγινε τον Οκτώβριο του 1872 από την Τουρκική διοικηση, η δε απότιμηση αυτής ήταν ασύγκριτα μικρότερη από την τέτοια του 1899. Συγκεκριμένα σημειώθηκαν τα εξής: «Την 11 Οκτ. 1872 Πρέβεζα. Έγεινεν έναρξις της καταμετρήσεως του ελαιώνος από την πόρτα του Προφήτου Ηλία μετά των Βασιλικών Μεμούρδων εδιορίσθησαν και από τον τόπον εκ μεν των Χριστιανών ο κ. Χρ. Σκέφερης, εκ δε των Θωμανών ο Αχμέτ Εφένδης Σερής και τελειοθείσης ελαιοδένδρων, χωραφίων, ως και των εντός της πόλεως οσπητών, εργαστηρίων κ.τ.λ εν γένει κτημάτων εκτιμηθέντων, επρεσδιορίσθη ο περί πληρωμής φόρος και εις μεν την εκκλησίαν των Αγ. Κων/μου και Ελένης ως επομένων...

Από τα οικήματα (σπίτια και εργαστήρια) να πληρώνουν το χρόνο 191 γρόσια φόρο.

Από τα ελαιοστάσια ορισθήκε ετήσιος φόρος 16:12 γρόσια.

Για τα δυο ελαιοστάσια (στη θέση Ράχη και στη θέση Μπαλτά) της Α.Π. Αυγερινού ορισθήκε φόρος γρ. 4:20.

Μέχρι το 1854 η εκκλησία είχε και μελίσσια στο χωριό Κανάλι, που καταστράφηκαν, με την επανάσταση του 1854.

Ακόμα υπάρχουν δαπάνες για μια τράπα αλιευτική μέχρι το 1850 για την

ρομιοθία και κυρίως για κεράσματα των εργατών της. Πιστεύουμε ότι η εκκλησία είχε κάποιο αλιευτικό πλοιάριο, που αλιεύει στον Αμβρακικό. Δε βρήκαμε όμως έσοδα από τα αλιεύματα χρεωμένα. Δεν τηρούσαν οι επίτροποι αυτά το Ταμείο τα πρώτα χρόνια (από 1805 μέχρι 1850)¹⁴. Ασφαλώς τα αλιεύματα πουλαύσαν και τα εισπρατάμενα θεωρούνταν έσοδα της εκκλησίας¹⁵.

Η κινητή περιουσία δεν είναι καταχωριμένη. Σκόρπιο βρήκαμε μερικά που αγόραζαν οι κατά καιρούς Επίτροποι και άστα αφιέρωναν διόφοροι πιστοί.

ΙΒ. Τακτικά έσοδα της εκκλησίας

Στο Καθολικό βρίσκομε τέτοιες δαπάνες για ψάλτες, γραμματέα, νεωκόρο, αλλά και για το δάσκαλο και τη δασκάλα της ενορίας μέχρι το 1834. Από το 1856 υπάρχει χρονική εισφορά για το επανδρυθέν Παρθεναγγείο, από δε το 1881 κι ύστερα υπάρχουν έκτακτες εισφορές και για τη Θεοφάνειο Σχολή και για το ιδρυθέν τότε περί του Νηπιαγγείο (θηλέων) της πόλης. Επίσης το κοινό της πόλης δίσετε εισφορά ετήσια στις εκκλησίες για να εξαφλήσει η χριστιανική κοινότητα το δάνειο που πήρε από το κληροδότημα του Αποστόλου Βαρζέλη. Στις τακτικές δαπάνες πρέπει να κατατάξουμε και δύο μοίραζε σε φτουχούς πριν από τις μεγάλες γιορτές των Χριστινών, των Απόκρεων, της Λαμπρής και 15 Αυγούστου. Για φιλανθρωπίες φτωχών υπάρχουν και πολλές

έκτακτες δαπάνες. Στις τακτικές είναι και τα δώρα που μοίραζε (ας χρήμα) στους φιλακισμένους στις παραπάνω γιορτές. Επίσης στις τακτικές έκτακτες είναι και οι δαπάνες για τα έκθετα βρέφη, που όγγυστοι θίβηναν στην πόρτα της εκκλησίας τη νύχτα, μέχρι να τα υιοθετούσαν (αν τα υιοθετούσαν) διάφοροι άκληροι ή και φιλεύσπλαχνοι. Ας δούμε μερικές από τις παραπάνω δαπάνες αναλυτικά:

Στα έσοδα της 4/ετίας 1810 - 1814 είναι γραμμένα: «Είναι της Σχολής των αρρένων της Πρέβεζας ή δάσκαλος της ενορίας. Ο Γενοβέλης ήταν τότε ο υπεύθυνος του Αλή. Πασά στην Πρέβεζα. Ο βεκύλης του, όπως έλεγον αυτούς οι Τούρκοι. Ρύθμιζε τα πάντα Ήταν και ο προμηθευτής του στρατού του Αλή για όλα τα είδη των αναγκών του. Δεν υπάρχουν δαπάνες για ψάλτες, νεωκόρο, γραμματέα (αν και υπογράφει στο τέλος και ο Τάτζης Θεοδόσης, ως Γραμμή ή κατζπλιέρης). Υπάρχουν δαπάνες για βιβλία, κανδήλια, καλυμβήθρα, αυλή και μάνδρα κ.α και ένα έσοδο για καρπάνα που πούλησαν γρ. 320. Θα πρέπει να την πούλησαν, όταν δεν μπόρεσαν να πάρουν άδεια από τους Τούρκους να την θέσαν σε λειτουργία.

Από το 1814 μέχρι το 1829 φαίνεται να είναι ο ίδιος Επίτροπος. Ελάχιστα έχουν καταχωριστεί στο Καθολικό μερικά χρόνια μόνο. Ίσως λόγω της τυραννίας του Αλή Πασά και της ΕΛΑ. Επαν/σης ή και των δυο μαζί. Ίσως

14. Από 15/8/1818 μέχρι 25/9/1829, χρόνια II, «ελάχιστα (και καθόλου ορισμένα) χρόνια υπάρχουν καταχωριζόμενα στα έσοδα και έξοδα. Έχουν αφήσει 10 φύλλα λευκά για να κάνουν καταχωρίσεις αλλά δεν έγιναν αυτές.

15. Στις 9/4/1830 έχουν γραφεί: «ρουμι μποτίλιας 3 του καραβοκύρι παπούλη λευκό Στρατό Τζακαλότου γρ. 7:20». Υπάρχουν και άλλες τέτοιες δαπάνες.

να μην είχαν καλό γραμματέα. Από το γραφικό χαρακτήρα πιστεύουμε ότι ήταν ο ίδιος (Θεοδ. Τάτζης, ολγογράμματος πολύ). Βρίσκομε στο χρονικό αυτό διαστήμα αμοιβές ενός ψάλτη, που πολλές φορές φέρει τον τίτλο του Αναγνώστη. Σήμαινε όχι μόνο τον καλό ψάλτη αλλά και τον κατάλληλο να κάνει το δάσκαλο σε μικρούς μαθητές.

Το Σεπτ. του 1822 υπάρχουν έξοδα για την πηγάδι της Εκκλησίας. Υπάρχει το 1823 έξοδο για την παραλαβή των καντηλιών, που τα βρήκαν σε έκκλησία του Ζαγορίου. Υπάρχει, όμως, προγενέστερη σημείωση ότι το 1821 τα μετάφεραν στη Λευκάδα για φύλαξη. Φαίνεται ότι δεν είχαν πάει εκεί όλα.

Στις 12/1/1815 σημειώνεται δαπάνη 50 γρ. για τον Επίσκοπο Άρτας - Πρέβεζας Πορφύριο. Μισθός του ψάλτη το 1816 ήταν 7 γρ. το μήνα.

Το 1817, αν και η τυρρανία του Αλή Πασά βρίσκεται στο κατακόρυφο, οι Επίτροποι αγόρασαν 4 λίρες μπαρούτι αντί 12 γρ. προφανώς για τα μαύσκελα της Λαμπρής. Σημειώνουν δύο φορές δαπάνες «του καραβοκύρη» γρόσια 2:30 και 3 γρ. αντίστοιχα. Υποθέτουμε ότι ήταν ο καπετάνιος της τράτας του Αγ. Κων/νου. Το 1818 η αμοιβή του ψάλτη είναι 168 γρ., ήτοι 14 γρ. το μήνα.

Η θητεία της Επιτροπής 1829 μέχρι Φλεβάρη του 1832, στην οποία υπηρετεί και ο Σπ. Καραμάνης ως ταμίας γράφονται και τα εξής:

Στις 26/3/1830 πληρώνουν κάπιου φτωχού το «φακελάτικο» γρ. 4:15, επίτιμα εισφορά μιας οικογένεια στο Δεσπότη τους. Αγοράζουν για τη Λαμπρή μπαρούτι 1 λίτρα και συντζυμφανού

αντί 4:35 γρ. Στις 28 - 5 - 1830 πληρώνουν «με προσταγήν (του) Τζάτζη μπέη Κολόνια, μουσελίμη (αντιπρόσωπου του πασά της Άρτας, όπου έδρα της επαρχίας), δια να ξεσκλαβωθῇ μια σκλάβᾳ γροσ. 15».

Στις 27/6/1830 «..μιας πτοχής δια να ξεπληρώσῃ το κεφαλιάτικον του ανδρός της γρ. 2:25».

Στις 27 - 6 - 1830 η εκκλησία δενείζει τους δύο ιερείς της (Παπαστύρο Μαρμάτη και Παπαθανάση Νικάκη με 21 γρόσια τον καθένα για να δώσουν στο Δεσπότη του «..διά την διπλήν λειτουργίαν του δεσπότου..»)

Στις 2/7/1830 πληρώνουν «διά την λειτουργία του αρχιερέως Κυρίλλου ..γρ. 25»

Στις 26 - 1 - 1831 γράφουν «γύροσια 50: έδωσα δάνια των Βεκίλιδων Ιαντιπροσώπων της κοινότητας της Πρέβεζας ανδρέα κονεμένου, Χ: σκέφερ και Γ. ρούμπου δια τους απεσταλμένους εις Ιωάννινα εις ταίς ακόλουθαις μονέδαις... γ. 40». Δεν μας γράφει το θέμα της Πρέβεζας θα τακτοποιούσαν στα Γιάννινα οι απεσταλμένοι.

Στις 3 - 3 - 1831 έχομε μια πρώτη πληροφορία ότι στην Πρέβεζα υπάρχει γιατρός. Γράφουν: «Οσα έδωσα του αναγνώστη (εννοεί ψάλτη) Καμπίσιου δια τον ιατρόν γρ. 15:24».

Στις 24 - 5 - 1831 πληρώνουν μέρος των εργατικών καθαρισμού μεγάλου χάνδακα (της ντάπιας και του κάστρου της Μπούντας), διότι γράφουν: «εργατικό χάντακιού μεγάλου και πούντας γρ. 13:20».

Στις 31 - 10 - 1831 πληρώνουν για: «λειτουργικό μητροπολήτου άρτης νεόφυτου γρ. 40».

Άγιος Κωνσταντίνος

Για να πληρωθούν (αρχές Νοέμβρη 1831) τα συμβολαιογραφικά της διωρεθάκη έκαναν έρανο από οποιο συγκέντρωσαν 355 : 30 γρόσια. Εισέφεραν αι παρακάτω 18:

«Ο Ναούμης Χου γραμματικός Μπερατιανός γρ. 20

Ο Σπυρίδων Μήστρελης και συντροφία γρ. 20

Η Τράτα Μπάλκου γρ. 50

Ο Κων/νος Λευκαδίτης γρ. 40

Ο Χρίστος Μιχάλης γρ. 5

Ο Χρίστος Μαμάτης γρ. 25

Ο Γεώργης Αραπάκης κολόκας γρ. 4

Ο Νικολάς Μανέστρας γρ. 18:10

Ο Δημήτριος Μπούκαρος γρ. 12:20

Ο Βασίλειος Σκηριανός γρ. 10

Ο Γεώργιος Καυφός γρ. 25

Ο Θανάσης Σουλτάνης και αναστάση μιχάλης γρ. 30

Ο Αποστόλης Καψάλης γρ. 16

Ο Πάνος Λεκατζᾶς γρ. 10

Ο Αθανάσης Μιχάλης γρ. 20

Ο Γεώργιος Χαρμπής γρ. 15

Ο Ιωάννης Νταμιλιάνος γρ. 10

Ο Σπυρίδων Καραμάνης γρ. 25

(Ο τελευταίος ήταν τότε ταμίας της Εκκλησίας).

Στις 24/2/1832 η Εκκλ. Επιτροπή άλλαξε. Η παλιά παρέδωσε στη νέα ΙΔημι Μαγγιώρως και Αναστ. Καλαντζῆς τα εήση του αρχείου του ναού:

«Ι. κόπια δια 17 ήμεραις ελιαίς: και 7 άγριαις, αγορασμέναις από Ιωάννη ρέντζα 1817 Μαΐου 10.

Ι. κόπια δια 8 ήμεραις εληαις αγορασμέναις από τον δημήτριον Βαλεντίνην 1828: 7/Βρίου: 16.

Ι: ένα υποσχετικόν γράμμα από σπύρον πριμυκύριον δια το θυμιατόν εκκλησίας 1829, Αυγούστου: 4.

Ι: ομολογία Δημήτριου Σβέρκου δια γρ. 148 : 10 της 31 Δεκεμβρίου 1830.

Ι: χρεοστικόν ντεσχερέν πολιτείας δια γρ. 50, της 22 Ιανουαρίου 1831.

Ι κόπιο του αφιερώματος των σπιτοεργαστηρίων Κων/νου Ξανθάκη 1831 // Βρίσι
7....Σ»

Στη συνέχεια υπάρχουν καταχωρημένα όλα τα ιερά σκέύη, επίχρυσα βιβλία, όμφια, τάματα, πιοτών, στρωσίδια των δαπέδων κλπ.

Στη συνέχεια της σελίδας αυτής μια άλλη Εκκλ. Επιτροπή τον Ιούν. του 1938 καταχωρησε και όσα στο μεταξύ απικτήθηκαν αρχίζοντας με τη φράση «σημιώσας δια τα δοσα εκ περισσού ευρισκόμενα ως κάτοθεν σημιούμενα». Τέλος υπάρχει και μια άλλη σημείωση, που γράφει: «Ιούνιον 24 : 1838 ετέρα σημιώσας των κάτω σημιωμένων ιερών αφιερωμένων παρά του εις κορφούς κυρίου θανατίσιου κεφαλά, τα οποία δια μέσου του κυρίου Σπυρίδωνας Καραμάνη μας εγχειρίσθησαν Ι φελόνη, 2 πετραχήλια, 2 αέρας 2 ζευγάρια υπομανίκια 4 καλήματα, 1 ζώνην» 16.

Ο γραμματεάς της Ε. Επιτροπής από τον Ιούλιο του 1832 μέχρι τον Οκτ. 1837 είναι και ολιγονγράμματος και κακογράμματος, ταμίας ήταν ο Δημ. Μαγγιόρος. Ο πριν απ' αυτόν Σπ. Καραμάνης γράφει στην παράδοση: «1832, πρώτη Ιουλίου. Επερίλαβε ο Κύριος Δημήτριος Μαγγιόρος. Το ρέατο οπού έμειναν από την αύνασιν του αγίου και τα έλαβε εις τα χέρια του ο Δημήτρης γρόσια χίλια αγδοίντα τρία και μισό, ήτοι σούμα 1083 : 20».

Οι επίτροποι του 1837 ΙΔΗΜ. Τριανταφύλλης και Βασ. Ρίκης γράφουν στις 28/12/37: «Με ερώτησιν των αδελφών και ενορητών της εκκλησίας εξαδεύσαμεν και εφκιάσαμεν σκουτιά του αναγνώστη - (εννοεί του φάλτη-δάσκαλου) Ψάλτη Καμπήσιου επειδή και έγεινεν ιερέος, τα κάτωθεν.». Συνεχίζει τι υλικά αγόρασαν και τα ραφτικά που πλήρωσαν. Συνολικά γρ. 154 : 24. Εξακολούθησε να κάνει τον ψάλτη λίγα χρόνια ακόμα και μετά πήρε τη θέση εφημέριου του ναού.

Στις 10-4-1838 γράφουν: «της δασκάλης Καμπίσιας γρ. 6 : 20. Της ίδιας ένα ζευγάρι παπούτσια γρ. 6 : 20». Παπούτσια, μαντήλια και φέσια αγοράζουν συχνά σε ψάλτες και καλόγρια της εκκλησίας. Συνήθως πριν από μεγάλες γιορτές.

Στις 10-4-1838 γράφουν: «του μπαζήνα χρήστου δια την μπαρούτην την λαμπρά γρ. 10».

Στις 23-12-1838: «Έδωσα της δασκάλας Καμπίσιας των Χριστουγέννων δροιον μανδίλη γρ. 6 : 20». Η Καμπίσια είναι η γυναικά του παραπάνω ιερέα-αναγνώστη Καμπίσιου. Μάζευε σε κάπιο κελί της εκκλησίας κορίτσια της ενορίας και τους μάθαινε λίγα γράμματα πλέξιμο και κέντημα, που τότε έδιναν μεγαλύτερο ενδιαφέρον από τα γράμματα στην εκπάδευση των Βιλέων. Το πνέυμα αυτό «ξακολούθησε μέχρι το 1929, που άρχισε επίσημα η συνεκπαίδευση των δύο φύλων.

Στις 7-3-1839 γράφουν: «Έδωσαν με προσταγήν του δεσπότη δια τους

φυλακισμένους Αγόρασαν τη Λαμπρή μα σκά μπαρούτη αντί 10:20 γρόσια για τα μουσικούλα γρ. 5».

Στις 24-5-1839 γράφουν: «έδωσα του κυρ. ζώνη υκνάκα, επιτρόπου του δεσπότη Αρτης δια δύο λειτουργίες η μια παραπανημένη είναι διπλή, γρ. 70».

Στις 26/7/1839 γράφουν «με προσταγήν του δεσπότη έδωσα δια εκείνην Όταν στις 26-8-1839 παρέδωσαν στους νέους επιτρόπους ΙΑΘ. Μιχάλη και Γε-

ώργ. Σταμουλάκη, οι τελευταίοι έγραψαν τα παρακάτω: «26 Σεπτεμβρίου 1839: τριος Τρανταφύλλης δια σάρδας τις άνοιθεν δοσολιφίδας τους ως φαίνεται (σάλδος - υπόλοιπα) ομίως και ενγγραφα ασφικά και ίδι τις εκκλησίας (Υπογραφές) Αθανάσιος Μιχάλης, Γιωργάκης Σταμουλάκης». Δαπάνησαν για τον τζουτέ (κάτι στη στέγη του σπιτού) μιας μυγδάλως γρ. 24, για μισθό του ψάλτη το μ. Νοέμβριο γρ. 25 και για ένα ζευγάρι παπούτσια γρ. 10.

Δώρησαν δε και ένα σκούφο σε κάποια φτωχή Χάιδω. Όταν την Ιην Απρίλιον 1842 παρέδωσαν στους νέους Επιτρόπους έγραψαν: «αφίνοντας δια επιτρόπους τους κυρίους αναστόσιον μιχάλην, δημήτριον σφαρκωμήντη (;) τρίτον δια ευχαρίστησην καλήν τον παλαιόν επιτρόπον τον κύριον Γεωργάκην Σταμουλάκην». Έκαναν και δάνεια οι Επιτρόπες από ιδιώτες και υπέγραφαν ομολογίες ή συμφωνητικά. Γ' αυτό γράφουν: «1842, φλεβάρι 22 εδώσαμε ακόντιο (απέναντι-εννοεῖ) δια την ομολογία του Βαρθολομέου γρ. 420». Τα υπόλοιπα 300 γρ. πλήρωσαν τον Ιούλιο 1842 Τον Απρίλη του 1843 για τα μουσικούλα της Λαμπρής αγοράζουν περισσότερη μπαρούτη, γιατί δαπανούν 19 γρόσια. Την 1-8-1843 γράφουν «δια δύο ζευγάρια παπούτσια των παπάδων γρ. 20». Το μηνιάτικο του ψάλτη το Νοέμβρη και Δεκέμβρη του 1843 είναι 60 γρόσια.

Το Γενάρη του 1844 γράφουν «2 φορέματα του παπαγιάννη (πρώτην Καμπίσιου Αναγνώστη) και Παπαζουμπούλη, αντεριά, κατά ευχαρίστησην και όχι κατά συνήθισην γρ. 108».

Στη διάρκεια αυτής της Εκκλ. Επιτροπής είναι τακτική η δαπάνη για τους φυλακισμένους (με την ονομασία «φυλακιάτικο») πριν από τις μεγάλες χρ. γιορτές.

Το 1845 εκλέχτηκαν άλλοι Επιτρόποι. Έγραψαν δε στο Καθολικό τα παρακάτω:

«Πρέβεζα αιγαούστου 10. 1845. Γίνεται δήλων ότι η επιτροπεία μας της εκκλησίας Αγίου Κων/νου και Ελένης αλάχθει και εδιορισθησαν παρά των αδελφών δια ψήφων, οι Κύριοι Πάνος Μαγγιόρος, Γεώργιος Κουφαής ή Κουφής και Δημήτριος Καλανζής». Και στη συνέχεια σημειώνουν όσα έχουν πράγματα της εκκλησίας αξία: Λάδι τζουκάλια 100, 8 καντήλια, 278 ρίζες ελιές σε διάφορες τοποθεσίες, εργαστήρια 5, απίτια 2, ομολογία 1 για 32 τζουκάλια λάδι. Ο γραμματικός είναι καλός, όχι βέβαια ένας από τους Επιτρόπους. Στις δαπάνες υπάρχουν Την 1-8-1845 «φαμελιάτικο» γρ. 5 (ετήσια εισφορά κάποιας φτωχής οικογένειας υπέρ του Μ/τη. Στις 1-9-1845 «μια λαμπάδα από Δημήτριον σουρτζή δια ελείμασύνη γρ. 22 : 38» «δια την ταύτη του λαγού έδωσα δια την υπανδρίαν γρ. 45». Ο Γραμματι-

κός αλλάζει παρακάτω. Είναι πολύ αγράμματος και δυσανάγνωστος. Γράφει: «Ι ο- μολογήα δια της πολητήας είναι ..γρ. 300». Δε γράφει γιατί η Χρ. Κοινότητα είχε υπογράψει αυτή την ομολογία και ζήτησε να την πληρώσει η εκκλησία τούτη. Πα- ρακάτω υπάρχει: «διά την λειτουργίαν φαμελιάτηκων δεσπότου γρ. 45» Στις 19- 1-1846 γράφουν «εδώσαμε δια την δουληάν της Πολιτείας γρ. 30». Δε γράφει ποιά ήταν αυτή η δουλεία της Χρ. Κοινότητας Πρέβεζας.

Η νέα Επιτροπή από του 1847 (Δεκ.) έχει δαπάνη στις 13/3/1848: «του λε- ροθέου αρχιερέως δια την λειτουργίαν γρ. 35». Και συνέχεια «του διάκου και ευτα- ξία γρ. 5 : 20». Δαπάνησε στις 8/4/1848: «Διά τα κρηνεία των μελισών εις ταύ- λαις και καρφία γρ. 23:4». Στις 11-5-1848 για τον αριστερό ψάλτη (ισυνήθως ή- τον άμιθος μέχρι τότε) «διά ένα ζευγάρη τζαρούχια και ένα μανδήλη του Νικολού, ψάλτης αριστερός γρ. 30». Στις 12-1-1849 γράφουν: «Τα δύο εδώσαμεν δια «Εξό- φλησιν της ομολογίας μπεκήρ παρπούλενας, οπού μας άφησαν η προκατώχη μας γρ. 1120».

Στις 15-3-1849 α) «Του ανθρώπου οπού έστειλεν η Πολειτεία εις Ιωάννινα γρ. 30». β) «άντοπαλήμη (;) δια την αγίαν Τράπεζαν προς γρ. 4: γρ. 5:20», γ) «δια ένα φέση του Νικολού Σταμουλάκη (αρ. ψάλτη) γρ. 60». δ) «ηεις πτωχούς ενορήτας και λυπούς γρ. 65».

ε) «δια μιαν ποδιό και ένα μανδήλη της καλογραίας γρ. 10:30».

Στις 2/4/1849: α) «Δια ένα αρνί του ψάλτη γρ., 16». β) «μισθό ζονάρη του ψάλτη από της λέντης τα πράγματα δια ένα κάλημα και μιαχολίβανον γρ. 6:10», γ) «Δια μισή ακά μπαρούτη γρ. 12». δ) «δια τον έξαρχον του νου δεσπότη ποφρο- νείου γρ. 30» και άλλες για την περιποίηση έλιων.

Συνήθιζαν να περιφέρουν όρτους μετά την λειτουργίαν στα απίτια και τα εργαστή- ρια για να τους δίνουν χρήματα, ότι ο καθένας ήθελε. Έτσι στη γιορτή του Αγ. Κων/νου το Μάη (21) του 1849 αγόρασαν από δυο φούρνους 210 οκάδες ψωμί (του Στάθη ψηλοδημήτρη και του Κεφαλωνίτη) αντί γρ. 1:30 την οκά. Σύνολο δα- πάνης γρ. 78:30. Τον Αύγουστο του 1849 δαπανούν «εις πτωχούς και φιλακι- σμένους γρ. 15».

Το Οκτώβριο του διου χρόνου «Δια έναν πτωχόν οπού ενταφιάσαμεν όλα τα έξοδα. Το Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου. «Του δεσπότη Σοφρονείου το λυτουργί- κον και φαμελιάτικον γρ. 110». Το Ιανουάριο του 1850 για πρώτη φορά δίνουν χρήματα σε αριστερό ψάλτη. Γράφουν «του Νικολού σταμουλάκη δια κόπον του ως αριστερός ψάλτης από την λαμπρήν έως σήμεραν γρ. 60».

Στις 26 Φεβρουαρίου 1850 αναλαμβάνει η νέα επιτροπή που ξανάχτισε την εκκλη- σία. Στας πρωτόκολλο της παράδοσης και παραλαβής γράφονται και τα «Εχής ... και όλα τα πράγματα της εκκλησίας, δηλαδή ασπρικά και λοιπά ως εις το Καπ- πολάριον ευρίσκονται σημειομένα και υποφέρονται». Υπογράφουν οι παλιοί και νέοι Επιτρόποι. Δεξιό Ψάλτη έχουν τον Ζώη Θεοφύλακτο και τον πληρώμαν τον μήνα γρ. 40. Τη λαμπρή έδωσαν στον παραπάνω μισθό ζωνάρι φίνο γρ. 27 και το άλλο μισθό στον αριστερό. Πώς έγινε ολόκληρο το ζωνάρι δεν καταλαβαίνουμε.

Στις 13-4-1850 υπάρχει δαπάνη «2 μανδύλια εις ένα νεαρόν πτωχόν ενορ-

την γρ. 2:20 και κήρια δια τον αποθανόντα πτωχόν γρ. 10:12». Τον Ιανουάριο του 1852 αρχίζει μια νέα τακτική δαπάνη 500 γρόσια το χρόνο, για το ιδρυθέν Παρθεναγγείο, που είχε αρχίσει πρώτη φορά να λειτουργεί με χρήματα που συνέλεξε ο Γ. Κονεμένος στη Ρωσία, το 1851. Γράφουν: «Οσα δια την σύστασιν σχολής Παρθεναγγείου υπό της κοινότητος συσταθέν- τας, τη εγκρίσει, δημις αι ενταύθα ιεροί εκκλησιαὶ καὶ τα δυο αντιπέραν μονοστή- ρια, ως και οι διάφοροι πολίται, προς δε και το ιερόν λάσσον του αειμνήστου Ανα- στασίου Θεοφάνους, κατά έρανον να πληρώσωσιν τα πρόσι διατήρησιν της σχολής ούθεν ο μεν ναός του αγ. Κων/νου και Ελένης ιαστίμιως μετά του Αγίου Χαρολάμ- πους, κατέτος να πληρώνη ανα δυο δόσεις γρόσια πεντακόσια, «έων τα ίμια ση- μερον εμετρήθησαν προ τους Κους αιδεσιμ. Δεβόρην, Αθανασιάδην και Σπ. Καραμάνην, επιτρόπους της Σχολής γρ. 250».

Την 31-1-1852 γράφουν, για τον αριστερό ψάλτη: «Οσα προς τον Νικ. Σταμουλάκην, αρ. ψάλτην προς δν έως τώρα εδίδετο κατά Χριστούγεννα και Μέγα πάσχα έως γρ. 100, εφέτος και ψάλλοντος, κατά μήνα γρ. 10, οις και εδόθησαν δια τον μήνα Ιανουάριον όχι δια μισθόν αλλά δια ευχαριστησην γρ. 10».

Στις 31-3-1952 υπάρχει δαπάνη για 1/2 ζωνάρι του ψάλτη Θεοφύλακτου γρ. 22:20. Στις 8/7/52 «όσα εις την επιτροπήν Παρθεναγγείου δια την δευτέραν εξαμηνίαν. Για το 1856 βγήκε και ιδιαίτερος δίσκος στους ναούς της Πρέβεζας για έκτακτη ενίσχυση των οικονομικών του Παρθεναγγείου. Για τους μήνες Μάιο μέ- χρι και Αυγ. του 1856 αστν Αγ. Κων/νο συγκέντρωσε 56 γρόσια. Το 1857 η κοι- νότητα αύξησε τη συνδρομή του Αγ. Κων/νου κατά 50 γρόσια ήτοι το χρόνο 550 γρ. σε δυο δόσεις.

Εκτός του Θεοφύλακτου φέρεται το 1858 ψάλτης και ο Χ. Καρωναίος Παρά- τις μεγάλες δαπάνες για την αποπεράτωση της εκκλησίας, εξακολουθούν να προ- σφέρουν σε πτωχές κοπέλες για να παντρευτούν μικροποσά, και σε πτωχούς το ί- διο. Έτσι βλέπουμε Πανάγιας, από τον εφυλάκιο τη κυβέρνησης γρ. 18».

Το Σεπτέμβριο, στις 29 του 1859 υπάρχει και η δαπάνη «δια 3 τζαπιά δια τον δρόμο» της κοινότητος κατά διάταξην της Κυβερνήσεως ως γρ. 30». Υπάρχει και άλλη δαπάνη παρακάτω. Έστρωσαν το δρόμο έξω από το ναό για να μεταφέ- ρουν οι Ταύροι, ένα μεγάλο κανόνι στον Παντοκράτορα Ιεπάκτιοι. Από το Μάρτη του 1862 πληρώνουν μέρος του επήσιου τόκου της κοινότητος Πρέβεζας από τους διαχειριστές του κληροδοτήματος Θεόδ. Βαρζέλη. Είχε αφήσει 30.000 γρόσια ο παραπάνω Βαρζέλης για να παντρεύονται τα φτωχά κορίτσια. Ήταν γιός του μεγαλέμπορα Αποστ. Βαρζέλη πρόδενος της Ρωσίας στην Αρτα. Στη σελ. 188 του Καθολικού δαιβάζουμε τα εξής «Έχουσα η κοινότης Πρέβεζης εις τον κυρ. Απόστολον Βαρζέλην και υιούς από το 1852 δικεμβρίου ι χρέη Γρ. 30 τον κυρ. Απόστολον Βαρζέλης» αφίσεν λάσσον προ 177 και επειδή ο εν Μακαρίᾳ τη ληξι Κ. Θεόδωρος Βαρζέλης αφίσεν λάσσον προ Συνελεύσεως γενομένης επροσθέθησαν εις τα χρεωστικά τα ακόλουθα εις προ- Συνελεύσεως των δώσων το αυτό χρεωστικόν διαλαμβάνει. Επειδή και ο κύριος N. Βαρζέ- λης αις αδελφός και οι κληρονόμοι του ως και ο κυρ Πέτρος Σκέφερης Επιτρόποι

του δαθέτου απήτησαν Σήμερον όμως δεκτής της ξητήσεώς των καγαφαιρεβέντος του αυτού ποσού εκ των ανωτέρω αναφερομένων. (του χρεωστικού) Γράσια του λόρδου λάσον υπό τους εκ συμφώνων σημειωνών λογαρισμών το εις βάρος της κοινότητος μένον λάσον υπό τους εν των παρότος έγγραφων ίδηλαδή του χρεωστικού διαληφθέντας δρους κια Συμφωνίας Συνίσταται εις Γράσια 27.700 άτινα 8% από της πρώτης Δεκεμβρίου 1859 φέρουν τόκον επήσιον Γρ. 2216, τα οποία οι κατό καιρόν επίτροποι των εκκλησιών θέλει εμβάζουν εις την λήξιν εκάστου έτους, δια και εις ένδειξην προσπυγράφονται παρά των Επιτρόπων.

Της 23 Φεβρουαρίου 1860 Πρέβεζα. Ἐπονται αι θυογραφαι (Δεν υπάρχει θύμως καμιά). Στη συνέχεια υπάρχει σελίδα με διο στήλες. Η μια του «Δούνανι» και η άλλη του «Λαβεῖς». Μέχρι του 8/βρίου 1864 η Εκκλ. του Αγ. Κων/νου πλήρωσε για 4 χρόνια 1689: 24 γράσια.

Μετά ορισθήκε να πληρώσει το χρόνο 200 γράσια. Γράφουν σχετικά στην παραπάνω σελίδα: «Κατά την 20 Β/βρίου του έτους 1864 εξήντα τέσσερα αυνελθόντων των προκρίτων της πόλεως εκανόντων την πληρωμήν λάσον Βαρζέλη ως εις σελ. 34 του Καθολικού βιβλίου, και η Εκκλησίαν του, του Αγ. Κων/νου και Ελένης εις το εξής θα δίδει επήσιον προς Γρ. Ανεβασμένα 200...» Μετά συνεχισθήκε το «Δούνανι» στο Β' β. Ταμείου, που χάθηκε.

Το 1864 καταβάλλουν για το Παρθεναγωγείο γρ. 337:20.

Στις 23/10/1864 γράφουν «Πρας τον Σεβ/τον Μ/την Σεραφείμ, δια την νέαν μισθοδοσίαν του, του έτους 1864 Ικαί ολογράφως! δια 58 στέφανα προς γραφ. 5 1/2 εμετρήσαμεν γρ. 319». Μέχρι τώρα είδαμε να εισπράτειν ο Μ/της το «φαμελιάτικο» (για κάθε οικογένεια της ενορίας), για τα στέφανα, για κάθε λειτουργία της εκκλησίας που κάνει και από κάθε ιερέα της το χρόνο 25 γράσια.

Στις 7/6/1865 υπάρχει η έκτακτη δαπάνη: «Συνδρομήν δια το Δημόσιον Ωρολόγιον πρός τους Επιτρόπους Παναγ. Χ. Μαμάτην, Περικλ. Λουρούπουλον και Περτέμπενην γρ. 100.

Στις 20/8/1865 πληρώνουν για φάρμακα του υπερέτη της εκκλησίας Νικ. Πέζαρου οι αγόρασαν από τον φαρμακοπώλην Στέλιον Κάσταρην γρ. 89. Του φ/λη αυτού σημειώνεται η παρουσία στην Πρέβεζα πριν 10 περίπου χρόνια. Θα είναι ο πρώτος φαρμακοποιός της φάνεται.

Μια έκτακτη δαπάνη κάνουν, αγοράζοντας τις 7/12/1865, 4 λαχεία των 10 γρ. το καθένα των Φιλανθρωπικών Καταστημάτων Κων/λεως, που έβγαλε το πατριαρχείο «..δια την τύχην της εκκλησίας εν καιρώ κληρώσεως».

Στους δωρητές ακινήτων στην εκκλησία εκείνη πληρώνει τα νεκροβαπτικά τους έξοδα και ένα δάσκαλο της πόλης να βγάζει τον επικήδειο. Επίσης έκανε τα μνημόνια στις 9 πμέρες, στις σαράντα και μιάλικον στο χρόνο. «Ετοι ο Δ. Ι. Παχόμης για τον επικήδειο, που εκφώνησε στις 7/2/1866 στο θάνατο κάποιου δωρητή της εκκλησίας πληρώθηκε με 25 γράσια (σε καφέ και ζάχαρη). Λόγο έβγαζαν και στα μνημόνια αν ο δωρητής ήταν αξιόλογος.

Δαπάνες η εκκλησία έκανε πληρώνοντας τους φόρους στο τ. Δημόσιο Ταμείο, οι οποίοι σημειώνονται τελευταία (1873 και ύστερα) σε ιδιοίτερες σελίδες.

Δεν ξεπερνούν τα 500 γράσια το χρόνο.

Ακόμα δαπανούν και για τη διατροφή των έκθετων παιδιών, όταν τα εφισκαν κογύενεις που τα αναλαμβάνουν και μέχρι να τα υιοθετήσουν κάποιος. Σημειώνονται τα εξής σποιχεία αρχές του 1865: «Την 8ην Ian. 1865 (και ολογράφως), ημέρα κλησίας Βρέφος Βασιλικόν αβάπτιστον, το οποίον ημέρα ο Επίτρ. Κων. Χ. Μαμάτης πάρων επί παρουσία του Αδεσπι/του εφημερίου μας Παπακώστα προς την τροφόν Χρ. Θή και γαλατοτροφήση αυτό υποσχεθέντες αμοιβήν προς αυτήν εκ του ταμείου της εκκλησίας γράσια σαράντα πέντε αρ. 45, και μισό τζουκάλι λαδί κατό μήνα. Τη αυτή ημέρα άμα η τροφός παρέλαβε το ως ανωτέρω παραδοθέν προς αυτήν βρέφος έμετεβη εις την οικίαν της και εκτυλίσσαται αυτό από τα περιτύλιγμένα σπάργανα εύρεν εις μια γωνιάν ενάς Γαλάζιου μονδήλιου δεμμένον εν μικρών τεμάχιον χαρτίου, εις ο υπήρχον αι λέξεις, «Βαπτισμένη Βασιλική». Τα μισό τζουκάλι λαδί άθιζε τότε 4:20 γράσια. Υπάρχει στη συνέχεια χρεωμένη η τιμή του. Όταν βρήκαν οικογένεια για υιοθεσία σημείωσαν: «30 Β/βρίου 1865 επαραλάβαμεν από την ανωτέρω τροφόν χήραν του Π. Κων. Τζούμα την κόρην Βασιλικήν και την επαραδώσαμεν προς τον πατρινόν Παναγιώτην Αντωνόπουλον και γυναίκα του Μαργαρίταν, οι τινές άκληροι θύτες, την επαραδέχθησαν όπως υιοθετήσαν αυτήν τους υπεασθέθημεν, όμως δια έξοδα 6 μήνας από Ι. Νοέμβρ. γρ. 18 του δίδουμεν προς γρ. 30 τον μήνα εκ του ταμείου της Εκκλ. και όχι άλλο τίποτε.

Διατυχώς όμως στις 16/3/1866 σημειώθηκε δυσάρεστη είδηση: «...σήμερον ετελεύτησεν εις χέρας των ως άνω θετών. Γονέων η κόρη Βασιλική». Ο Μ/της Σεραφείμ όταν έμαθε το περιστατικό της έκρεας της παραπάνω έκθετης κοπέλας έδωσε εντολή να δίνει και ο ηγούμενος της Μονής Ζαλόγγου Αγαθόδημος 20 γρ. το μήνα. Εκείνος συμμορφώθηκε με την εντολή του μέχρις ότου έγινε η υιοθεσία της.

Παραλείπομεν 3 περιπτώσεις άλλων έκθετων στην εκκλησία και γράφομε μόνο όσα έχουν σημειώσει οι Επίτροποι για ένα που το έκλεψε κάποια Αράπισσα (υπηρέτρια τούρκικου σπιτιού). «Την 13 Ιαν 1867 Πρέβεζα, ημέρα Παρασκευή σήμερον «Ξημέρωσε εις τας χέρας της Αράβισσας Μαντές εν Βρέφος το οποίον κατά την μαρτυρίαν χριστιανών και ενάς Οθωμανού ήτο μιμένον έζωβεν της εκκλησίας πριν το λυκαυγές και η Αρράβισσα Μαντέ το οικειοποιήθη ας τουρκοποιήσουν, αλλά και κατά την μαρτυρίαν του ιερέως αιδίτου Π. Γεωργίου εξ Αρτικ. και εφημερίου εις την εντάυθα εκκλησίαν των Αγ. Αποστόλων απεδείχθει ότι ανήκε εις χριστιανούς και ότι χθες εγεννήθη και εψές «βαπτισθεὶ παρ' αυτοῦ του ιδίου ονομασθεὶ Μαρία και ούτως ανεγνωρίσθει παρά της εξουσίας θύβεν ο Αιδίτος, κ. Π. Γεώργιος Πρωτοπαππάς. Εκκλησιαστικός Επίτροπος είχενναν αναφέρθει και εδώθη το αυτό Βρέφος εις την Επιτροπή της Εκκλ. των Αγ. Κων. και Ελένης τους.. Ιονομαρτικό οι παραπάνω Επίτρ.) και ημέρα οι Επίτρ. εφοντίσαμεν αυθημέρων και το επαραδόσα-

μεν εις τροφόν την Σύζυγον Πατίκου, υποσχεθέντες αμοιβήν προς γρ. πενήντα (αρ. 50) τον κάθε Μήνα, χωρίς άλλο τι.» Όμως κάθε μήνα είναι χρεωμένη και μια άλλη δαπάνη για ύφασμα ρούχου ή συνδυνού του βρέφους. Άλλα και αυτό είχε την ίδια τύχη του πρώτου.

Με την ίδρυση της Μητροπόλεως Νικοπόλεως και Λούρου (επαρχίας Φιλιππάδας), ορίσθηκε διαιτητής αρχιερατικής επιχορήγησης να δίνει ο κάθε ναός. Με την ευκαιρία αυτή παρουσιάσθηκε δυο απουδαία πρακτικά, που βρέθηκαν στο Καθολικό καταχωρημένα, σχετικά με το παραπάνω θέμα.

Πρώτο ένα απόσπασμα του πρακτικού που σύνταξαν οι αντιπρόσωποι όλων των ενοριών της πρέβεζας και των χωριών της Νεάς Μητρόπολης για την αρχ. επιχορήγηση σε κοινή συνεδρίασή τους στην πρέβεζα: γράφουν «... του έτους 1881 το οποία θέλουσιν πληρώνεσθαι από μεν τα τμήματα και χωρία Λάκκος, Τζουμέρκων, Καρβοσαρά κα. Κάμπου εκ τε των χωριών και των εις αυτά χωρά Ιερών Μονών αυτά τα κατάστιχα γράσια εικοσιεπτά χιλιάδες και διακόσια αριθμ. 27.200, εκ δε της πάλεως Πρέβεζης και των τμημάτων και χωρίων Λάμαρης Τζαμιοχωρίων και Λακκοπούλας και των κειμένων εις αυτά τα τμήματα Ιερών Μονών Γρόσια το δύο Δεκαοκτώ χιλιάδες και οκτακόσια αριθμ. 18.800, εις συμπλήρωσην δε του υπολοίπου, του δύο ποσού των πεντήκοντα πέντε χιλιάδων προστίθενται εις το ανωτέρω κατ' εκτίμησιν ακριβή ως εννέα χιλιάδες Γρόσια επίσης ως ανωτέρω Αργυρά, το επήσιον εισόδημα των κτημάτων της Μητρόπολης των χωριού Γαβριά και του εις την περιοχήν του ευριακού λεβαδίου και του εν Γραμμενίτζη ελαϊώνος με την επιφύλαξην ότι - εάν το ποσόν των εννέα χιλιάδων Αργυρών Γροσίων δεν συμπληρύνται επηταίως από το εισόδημα των κτημάτων τούτων, η επαρχία να αποζημιή από το έλλειμμα τον Αρχιερέα. Τα δε κατά τον κανονισμόν εν τη ιερά Μητρόπολη συαζόμενα εκτός των των Αρχιερεί ανηκόντων τυχηρών, οιόν εκ διαζυγίων, Αφοριστικών και κλήσεων παραχωρούμενεν εις τον Αρχιερέα δια την διακανόνισιν και διανομήν της του Αρχιερέως ημών επιχορηγήσεως μένει δε εις τον Αρχιερέως ημών επιχορηγήσεως μένει δε εις τον Αρχιερέα και εις βάρος του, ίνα συνεννοηθεί μετά του Πατριαρχείου περτών οφειλομένων παρ' αυτού εκτάκτων και τακτικών εκκλησιαστικών δόσεων και λοιπών. Εφ' ω και εις ένδειξιν κατεστρώθη το παρόν πρακτικόν και υπεγράφη υπό των Αντιπροσώπων της Γενικής ταύτης Επαρχιακής Συνελεύσεως.

Κατάστρωσις των ανομαστικών καταστήχων των ας ανωτέρω εν αυτών διαλαμβανομένων περί της Αρχιερατικής Επιχορηγήσεως.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΟΥ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΟΧΗΣ ΣΤΗ ΣΥΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Προσυνεδριακή Σύσκεψη εν φυσει του 4ου Πανηπειρωτικού Συνέδριου, έγινε το Σάββατο 28.5.88 στην Πρέβεζα.

Το 4ο Παγκόσμιο Πανηπειρωτικό Συνέδριο θα γίνει στις 19, 20, 21 Αυγούστου στην Άρτα και οργανώνεται από την Πανηπειρωτική Συνομοσπονδία Ελλάδος.

Στη σύσκεψη συμμετείχαν: από πλευράς της Πανηπειρωτικής Συνομοσπονδίας Ελλάδος (Π.Σ.Ε.), το μέλος του Δ.Σ. κ. Αλεξίου. - από τους φορείς της περιοχής της Πρέβεζας συμμετείχαν:

- * Ο Δημάρχος της πόλης Νίκος Γιαννούλης,
- * εκπρόσωπος της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών Πρέβεζας,
- * εκπρόσωπος του Συλλόγου Μηχανικών Πρέβεζας,
- * ο διευθυντής της Δημοτικής Επιχείρησης Ύδρευσης - Αποχέτευσης Πρέβεζας (Δ.Ε. Υ.Α.Π.)
- * εκπρόσωπος του Κηπευτικού Συνεταιρισμού Πρέβεζας
- * εκπρόσωπος του Συλλόγου Ξενοδόχων Πρέβεζας
- * εκπρόσωπος του Ιατρικού Συλλόγου Πρέβεζας
- * εκπρόσωπος του Ιου και Ζου Συνοικιακού Συμβουλίου Πρέβεζας

* οι πρόεδροι των κοινοτήτων: Φλαμπούρων (εκπρόσωπος της ΤΕΔΚ) Παπαδάτων και Σινώπης.

Η εν λόγω σύσκεψη οργανώθηκε από το Δήμο Πρέβεζας.

Ο εκπρόσωπος της Π.Σ.Ε. ενημέρωσε τους παρευρισκόμενους φορείς για τη φύση και τους σκοπούς της Π.Σ.Ε. καθώς και για τα αντικείμενα και τους σκοπούς του 4ου Συνέδριου.

Η τοποθέτηση του Δημάρχου αφορούσε τις δυνατότητες και τα προβλήματα της εν γένει ανάπτυξης της επιρροής της Πρέβεζας, με συγκεκριμένη ονοφόρη στην «ανάπτυξη και αξιοποίησης του Αμβρακικού Κόλπου».

SOS: ο Αμβρακικός Βρίσκεται σε κατάσταση σταδιακής καταστροφής.

Ο Δήμος της Πρέβεζας ανησυχεί ιδιαίτερα για την κατάσταση και τα μέλλον του Κόλπου και επανειλημένα και ανελλιπώς κινείται στην κατεύθυνση της εγγρήγορσης της κινητοποίησης για τη σωτηρία του.

Ο Δημάρχος στην τοποθέτηση του, εξέφρασε τις επιφυλάξεις του Δήμου για την προώθηση της εντατικής ιχυοκαλλιέργειας στον κόλπο, η οποία γίνεται άνορχα και χωρίς προγραμματισμό.

Δεν μπορεί να εγκρίνονται επενδύσεις εντατικής ιχυοκαλλιέργειας στο

χώρο του Αμβρακικού χωρίς την προγνώμενη φριθέτηση ζωνών χρήσης στον κόλπο.

Η παραπρομένη δε ανάπτυξη των επενδύσεων εντατικής ιχθυοκαλλιέργειας μπορεί να τονώσει το πρόβλημα της ρύπανσης, να προκαλέσει την ελάττωση της παραγωγής και να δημιουργήσει προβλήματα στους ήδη υπάρχοντες Αλιευτικούς Συνεταιρισμούς.

Πρακτόπει λοιπόν η ανάγκη να συμπεισληφθεί ο «ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ» στα θέματα του 4ου Παγκόσμιου Πληνηπρωτικού Συνέδριου.

Την έντονη ανησυχία τους για την πορεία ανάπτυξης της περιοχής της Πρέβεζας εξέφρασαν όλοι οι παρευρισκόμενοι στη σύσκεψη φορείς και δήλωσαν την βούληση τους για λήψη αποφασιστικών ενεργειών που θα βγάλουν την Πρέβεζα από την κατάσταση που βρίσκεται.

ΣΥΜΜΕΤΕΙΧΕ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗ ΖΑΚΥΝΘΟ

Στην Γ' Ευρωπαϊκή Οικολογική Συνάντηση που έγινε στη Ζάκυνθο στις 3, 4, 5 Ιουνίου με θέμα «Περιφερειακή ανάπτυξη - οικολογική διαχείριση δυνατότητες παρέμβασης με ευαίσθητες περιοχές», μετείχε και ο Δήμος της Πρέβεζας, με εκπρόσωπο του τον πρόεδρο του Δημοτικού Συμβουλίου γιατρό κ. Κατσάνο Αλέξανδρο.

Στη συνάντηση αυτή μετείχαν Πανεπιστημιακές ομάδες, οικολογικές ομάδες, φορείς και μερονυμένα όπου από άλλη την Ευρώπη, διάφορα μέρη της Ελλάδας και την Κύπρο.

Έγινε ανταλλαγή απόψεων και ενημέρωση γύρω από θέματα μόλυνσης - προστασίας του περιβάλλοντος, περιβαντολογικής εκπαίδευσης και αξιοποίησης.

Από τον Δήμο έγινε παρέμβαση με θέμα μόλυνση - ρύπανση του Αμβρακικού κόλπου, αντιμετώπιση - λύσεις και ποιά είναι σήμερα η εμπειρία από την πορεία της Προγραμματικής Σύμβασης για τον Αμβρακικό.

Τονίστηκε από τον κ. Κατσάνο, αλλά και άλλους ομιλητές, κυρίως η ρύπανση του κόλπου και μετά μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την προστασία του. Αναφέρθηκε ότι αν δεν ληφθούν επείγοντα μέτρα από την πολιτεία θα έχουμε την πλήρη νέκρωση του Αμβρακικού, πράγμα που γνωρίζουν πολύ καλά οικείοι που καθημερινά συναντούν το πρόβλημα, οι φαράδες.

Κυρίως υπεύθυνη για την κατάσταση που υπάρχει σήμερα στον Αμβρακικό είναι η πολιτεία και δική της ευθύνη και επιλογή είναι η αξιοποίηση του. Να γίνουν όλα τα μεγάλα έργα προστασίας - ανάπτυξης του Αμβρακικού και ολοκλήρωσης της περιοχής που έχουν κριθεί απαραίτητα, αν δεν θέλουμε να χάσουμε το τραίνο του 1992 και του 2000.

Όλοι οι κάτοικοι και οι φορείς της περιοχής πρέπει να είναι σε επαγρύπνηση και να δραστηριοποιηθούν για την αξιοποίηση του Αμβρακικού κόλπου και η εγκαταλειμμένης από την πολιτεία περιοχής μας.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ '88 Πρόγραμμα πολιτιστικών εκδηλώσεων Δήμου Πρέβεζας

Στις 18 Ιουλίου αρχίζουν οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που οργανώνεται ο Δήμος της Πρέβεζας με τη συνειρμή του Μάνου Χατζηδάκη στο Αρχαίο Ωδείο της Νικόπολης.

Στις 20 Ιουλίου στο Εθνικό Στάδιο της Πρέβεζας θα γίνει η συνεννοία του Χρήστου Νικολάου και του Λεωνίδη Βελλή.

Από τις 25-31 Ιουλίου στο χώρο του Κηποθέατρου γίνεται το 5ο Βαλκανικό Φεστιβάλ Νεολαίας. Φέτος συμμετέχουν μουσικές και χορευτικές συγκροτήματα από τη Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία, Τουρκία, Αλβανία, Κύπρο και Ελλάδα.

Στις 3 Αυγούστου, η ορχήστρα - μπαλέτο του Κόκκινου Στρατού θα δώσει παράσταση, στο Εθνικό Στάδιο της Πρέβεζας.

Στις 6.7 Αυγούστου γίνεται η κενθειρωμένη γιορτή της Σαρδέλας με την συμμετοχή μουσικών χορευτικών συγκροτημάτων, πολλή σαρδέλα και οιζό δωρεάν.

Στις 8 και 9 Αυγούστου στο χώρο της Κυανής Ακτής ελληνικά ροκ συγκροτήματα θα παιξουν σύγχρονη μουσική.

Στις 10 Αυγούστου το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Ιοαννίνων θα παρουσιάσει το θεατρικό έργο «Το ημέρεμα της Στρίγγλας» του Ουλίμιου Σαΐζη προ σκηνοθεσία Νίκου Περέλη.

Η παράσταση θα δοθεί στο Αρχαίο Ωδείο Νικόπολης.

Στις 12 Αυγούστου η Συμφωνική Ορχήστρα της Τσεχοσλοβακίας θα δώσει συναυλία στο Αρχαίο Ωδείο της Νικόπολης, στις 13 δε του ίδιου μήνα στο Εθνικό Στάδιο της Πρέβεζας θα δώσουν συναυλία η Γαλάνη, Αρβανιτάκη μαζί με τους αδερφούς Κυτσιώτη.

Στο κηποθέατρο επίσης στις 16 Αυγούστου θα χορέψει το μπολέτο GUSION της Ακαδημίας χορού της Λαζάνης.

Το Θέατρο του Αγρινίου στις 17 Αυγούστου θα πάρει μέρος στις εκδηλώσεις με τις «ΕΚΚΛΗΣΙΑΖΟΥΣΣΕΣ» του Αριστοφάνη στο Αρχαίο Ωδείο της Νικόπολης.

Οι καλοκαιρινές εκδηλώσεις του Δήμου τελειώνουν φέτος στο τέλος του Αυγούστου με τις εκδηλώσεις που θα γίνουν στο Κηποθέατρο με τη συμμετοχή χορευτικών συγκροτημάτων από την Αλβανία και την Τσεχοσλοβακία, και των μουσικών συγκροτημάτων GLGGERS WEST από την Αμερική και το ελληνόφωνο από την Ιταλία JALO TU JUA.

ΕΝΩΣΗ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΝ)ΜΩΝ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

Συνεταιριστική Οργάνωση στην υπηρεσία

του γεωργοκτηνοτρόφου

Για δυγκέντρωση - Για επεξεργασία Για προμήθεια

Διακίνηση

- βαμβακιού
- καλαμποκιού
- κριθαριού
- σιταριού
- βρωσίμων ελιών
- λαδιού
- φασολιών

— σύσπορου βαμ-
βακιού

— ξήρανση καλα-
μποκιού

— συσκευασία
βρώσιμων ελιών

— συσκευασία ξη-
ρών φασολιών

— Γεωργικών εφο-
δίων

— Γεωργικών μηχα-
νημάτων

— φαρμάκων

— ζωοτροφών

— ειδών οικιακής
χρήσης

— τροφίμων

Διαθέτει ούγχρονες εγκαταστάσεις - εργοστάσια -
SILO - αποθήκες - ελαιοδεξαμενές και κατευθυντήρια.

Εξυπηρετεί από τις κεντρικές υπηρεσίες στην Πρέβεζα και τα
αποκεντρωμένα παραρτήματα στο Καναλάκι, στο Λούρο και Θε-
σπρωτικό.

Συμφέρει γιατί είναι οργάνωση όλων των αγροτών

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ: Λ. ΕΙΡΗΝΗΣ 13

ΤΗΛ. 22227 - 28693 - 28457

ΠΡΕΒΕΖΑ